

ОДБРАНА

Интервју

Генерал-мајор. Милоје Милетић
начелник Управе за развој

ЗНАМО ШТА ХОЋЕМО

Прилог

150

ГОДИНА ОД РОЂЕЊА НИКОЛЕ ТЕСЛЕ

Они се буде са Србијом

Јована и Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС, СВАКОГ ДАНА У 06:05

Ваше право да знате све

ПРЕПОРУЧУЈЕ

монографију 63. падобранске бригаде

Књига посвећена стварању и развоју чувене 63. падобранске бригаде изузетна је по много чему: садржају, илустрацијама и привлачном изгледу. Војници са две заклетве, како зову припаднике те елитне јединице, вечни су пример војничке части, пожртвовања и врхунске обучености, а надасве осећања оданости отаџбини и униформи коју поносно носе. Црвена беретка с падобранским знаком њихово је прво уочљиво обележје.

Текст је посвећен бригади, људима који су је стварали, бранили њен углед, ратовали за слободу свог народа, часно гинули и одлазили у легенду.

О њима можете читати, њих можете видети на бројним фотографијама које богато илуструју књигу вишегодишњег новинара листа „Војска”, сада официра 63. падобранске бригаде Владике Крстића.

Књига је обима 184 стране, формата 22x25 цм, тврдог повеза, с пуним колором и квалитетним папиром.

НАРУЧБЕНИЦА

НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-765 телефакс : 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 -58

Овим наручујем _____ примерака књиге о 63. падобранској бригади
„ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ” по претплатној цени
од 1.512,00 динара

Књиге ћу платити (заокружити):

1. унапред у целости
 2. у две месечне рате
- У оба случаја обавезна је доплата 100,00 динара за поштарину.

Уз наручбеницу послати доказ о уплати. Књиге се испоручују
након уплате целокупног износа.

Купац:

_____ (име, очево име и презиме)

ЈМБГ

Број личне карте: _____ издате у МУП

Улица и број: _____ Телефон: _____

Место и број поште: _____

Датум

Потпис наручиоца

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Караџића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА" Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић (дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша), Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влочић, Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић, др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, др Милан Милошевић, др Александар Мутавић, Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник) Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректори

Слађана Грба, Маријана Кисић

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3241-104; 23-079

Главни и одговорни уредник 3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547

Секретар редакције 3241-363; 23-078

Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576

Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

пошт.пр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

МНТ, W/W, 14

Из архива Музеја Николе Тесле

66

САДРЖАЈ

АКТУЕЛНО

Борис Тадић у 305. инжењеријској бригади

РАЗВОЈНИ РЕСУРС ДРУШТВА

6

ИНТЕРВЈУ

Генерал-мајор Милоје Милетић, начелник Управе за развој Генералштаба Војске Србије

ЗНАМО ШТА ХОЋЕМО

8

Per aspera

НЕОПРОСТИВ ГРЕХ

13

ТЕМА

О имену и дану Војске

ПОНОВНО ЧИТАЊЕ ИСТОРИЈЕ

14

ПОВОДИ

Подела војне имовине

КОМЕ ЋЕ ПРИПАСТИ "ЈАДРАН"

18

ОДБРАНА

Реорганизација Речне флотиле

ОДРЕД ВИШЕСТРУКЕ НАМЕНЕ

20

Заједничка обука грчких и наших специјалаца

ПРИЈАТЕЉСКО ОГЛЕДАЊЕ

24

Наше војно здравство и свет

ЛИДЕРИ БЕЛЕ СТРУКЕ

26

ДОСИЈЕ

Стамбено пословање у систему одбране

НЕРЕШИВА УКРШТЕНИЦА

28

ПРЕКРЕТНИЦА

С летање два америчка авиона F-16 на аеродром Батајница означило је, према речима званичника, прекретницу у међународној војној сарадњи САД и Србије. Већ од наредне године наши пилоти обучаваће се у америчкој ваздухопловној академији у Колорадо Спрингсу. Пробуђене су, истовремено, и успомене на савезништво две земље, али и болна сећања на страдања која смо претрпели у бомбардовању 1999. године.

Поновно читање историје предстоји нам и због одређивања имена и дана Војске. У вези са именом распламсала се полемика о Српској војсци или Војсци Србије. За празник има више предлога. Много је важних датума и прекретница у српској историји. Мишљења су подељена. Али једно је извесно: немамо више права на грешку. Да ли знамо шта хоћемо?

Генерал-мајор Милоје Милетић, начелник Управе за развој, у интервјуу за *Одбрану* каже да знамо шта хоћемо, бар када је реч о развоју и опремању Војске. До 2010. године тежиште ће бити на модернизацији наоружања и војне опреме којом располажемо, а од 2010. до 2015. на опремању савременијом војном техником. Наравно, ако се за то обезбеде потребна финансијска средства.

На животној прекретници је и капетан прве класе Радован Каркалић, наш најмлађи доктор војнотехничких наука. Са женом и сином живи у двокреветној соби самачког хотела, јер од плате не може да одвоји средства за подстанарску кирију. О годишњем одмору на мору може само да сања као и већина других професионалних припадника Војске. Нада се бољем сутра. Стрпљење га још није издало иако је обасут примамљивим понудама богатих цивилних фирми. Обрадовало би га проширење од нових девет квадрата, али суседна соба више није празна. Не би вероватно имао ништа против да се, наравно легално, усели у неки од 1.700 војних станова који се већ годинама бесправно користе. У 800 станова налазе се цивили који немају никакве везе са Војском.

Досије о том проблему, али и о другим горућим питањима у вези са стамбеним пословањем у систему одбране отварамо у овом броју. Ако се има у виду чињеница да је протеклих година, у просеку, додељивано само по 400 станова, тешко је разумети немоћ надлежних институција да се стане на крај самовољи у неовлашћеном коришћењу војног стамбеног фонда. Још је теже разумети да станови, који су судским одлукама враћени Војсци, и по неколико година нису додељени новим, легалним, корисницима. Зврје празни и поново постају лак плен бескрупулозним узурпаторима којима спорост и неделотворност администрације иде на руку.

И школски брод "Јадран" поново је на својеврсној прекретници. Србија је остала без морнарице, али се, изгледа, нерадо одриче тог једрачака за чију куповину је, пре више од седам деценија, дала највише пара. То ће, вероватно, бити једна од посебних тема предстојећих разговора о подели војне имовине у процесу раздруживања Србије и Црне Горе, а можда и темељне будуће војне сарадње две републике.

ПРИЛОГ

150 година од рођења Николе Тесле

НАУЧНИК ЗА СВА ВРЕМЕНА

33

ДРУШТВО

Капетан прве класе др Радован Каркалић

НА ПРЕКРЕТНИЦИ

СВЕТ

Друга битка за Грозни (2)

ВУЧЈА ЗАМКА

54

58

ТЕХНИКА

Јуришне пушке булпап конфигурације (2)

ОРУЖЈЕ ЗА НОВИ ВЕК

62

КУЛТУРА

Златни витез 2006. у Серпухову, Русија

ЗА СВЕТ ПО МЕРИ ДУШЕ

66

ФЕЉТОН

Познавање војног фактора као предуслов политичке културе (3)

СИЛА И ДИПЛОМАТИЈА

70

ТРАДИЦИЈЕ

Мит, легенда или највећа српска тајна

ВИДОВДАН

74

СПОРТ

Јубиларни ауто-рели

КАРАВАН ПРИЈАТЕЉСТВА

78

Нато трка за партнерство Хоргош–Сегедин

ПОБЕДА НАШИХ МОМАКА

80

ВОЈНИЦИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ПОЛОЖИЛИ ЗАКЛЕТВУ

Под заставом Србије и уз звуке химне "Боже правде" 24. јуна прва генерација војника Војске Србије положила је заклетву да ће чашћу и животом бранити Републику Србију.

Свечаности у 565. наставном центру Копнене војске у Пожаревцу, поред великог броја родбине и пријатеља младића који су полагали заклетву, присуствовали су министар одбране др Зоран Станковић, заступник начелника Генералштаба генерал-мајор Здравко Понош и командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ђирковић.

Обраћајући се младићима који су ступили у војничке редове, министар одбране их је позвао да искажу зрелост од првог дана свога боравка у касарнама. Родитељима и родбини војника министар је упутио речи захвалности, али и молбу за помоћ и подршку у непрекидној бризи за њихове синове док су у Војсци. Уз речи разумевања за тешке услове у којима раде, министар је од старешина Војске Србије затражио да одговорно приђу својим задацима оспособљавања младића за војничке дужности.

У име домаћина, војнике и присутне госте поздравили су командант Наставног центра у Пожаревцу пуковник Винко Мар-

ковски и председник Општине Пожаревац, Душан Вујчић.

На крају свечаности министар одбране је изразио наду да ће скорија будућност донети опремљенију и боље ситуирану Војску.

ИЗМЕНЕ ПРАВИЛА СЛУЖБЕ

Новим Правилном о изменама *Правила службе ВСЦГ*, објављеним у *Службеном војном листу* број 20, од 16. јуна 2006, које је потписао председник Републике Борис Тадић, мења се назив и сада гласи *Правило службе Војске Србије*.

Друга измена односи се на текст заклетве војника који сада гласи: *Ја, (име и презиме) заклињем се чашћу и животом да ћу бранити Републику Србију*.

Друге одредбе *Правила службе Војске Србије* остају на снази, с тим што се усклађује терминологија, па се досадашњи термини Србија и Црна Гора, председник Србије и Црне Горе, Војска Србије и Црне Горе, председник Савета министара итд., замењују новим: Република Србија, председник Републике, Војска Србије, председник Владе...

ЗА ПРЕКОМАНДУ ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ 552 ПРИПАДНИКА

За прекоманду у Војску Србије из Војске Црне Горе изјаснила су се 552 припадника црногорских оружаних снага, од чега 291 официр, 223 подофицира и 38 цивила. Највише оних који желе прекоманду је из Морнарице.

С друге стране, захтев за наставак

професионалне службе у јединицама у Црној Гори поднело је 15 припадника Војске Србије, односно седам официра, шест подофицира и два цивила.

Рок за решавање свих кадровских питања у војскама Србије и Црне Горе је 31. јул.

РАЗВОЈНИ РЕСУРС ДРУШТВА

Председнику Србије Борису Тадићу приказан је *Нацрт стратегијског прегледа одбране у обреновачкој касарни*

Председник Републике Србије Борис Тадић, у пратњи министра одбране Зорана Станковића и заступника начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајора Здравка Поноша, 14. јуна обишао је 305. инжењеријску бригаду у Обреновцу. Председнику Тадићу приказан је *Нацрт стратегијског прегледа одбране*, стратешки документ који је верификован у Министарству одбране.

Припадници бригаде су за госте организовали тактичко-технички збор и показали оспособљеност инжењеријског састава за учешће у мировним операцијама. Присутни су пратили вежбу пионирског вода на разминурању непознатог простора, израду заклона и пута инжењеријским машинама, лансирање моста преко водене препреке и рад патроле на сталном контролном пункту УН. Потом су обишли и Оперативни центар који је руководио вежбом по међународним војним стандардима.

На крају посете инжењеријској јединици председник Тадић је окупљеним новинарима рекао:

– Данас смо разговарали о *Нацрту стратегијског прегледа одбране*, документу који практично води, корак по корак, реформе у нашој војсци све до 2015. године. У новој политичкој ситуацији, односно вре-

УСВОЈЕН ИЗВЕШТАЈ О РАДУ БИА

Одбор Скупштине Србије за безбедност једногласно је усвојио шестомесечни извештај о раду Безбедносно-информативне агенције.

Према том извештају, ситуација у Србији је стабилна, а БИА све активности спроводи по закону. Замерка се износи на рачун дела међународне јавности који нема разумевања за српски начин сарадње с Трибуналом у Хагу. Шеф БИА Раде Булатовић изјавио је на почетку седнице да му је задовољство што посланике може да обавести да је безбедносна ситуација стабилна упркос новим изазовима и појачаним безбедносним ризицима.

мену када се успоставља држава Србија, веома је важно да се усвоји читав систем стратегијских докумената из области одбране и безбедности. Овом приликом желим подсетити јавност да наша држава још нема стратегију националне безбедности. Преузимам на себе обавезу да у кратком року предложим један такав документ надлежним институцијама. После тога потребно је поново усвојити *Војну доктрину*, *Закон о Војсци*, *Закон о одбрани и службама безбедности*. Данашња војска не мери своју снагу бројношћу него квалитетом. Добро обучен и професионализован војник до 2010. године, а о томе јасно говори *Нацрт*, има већу употребну моћ него војник на кога смо навикли у прошлости.

– Без безбедности и стабилности државе нема инвестирања у њу, нових радних места и развоја, а ни благодатног живота грађана. Наша војска квалитетно доприно-

си систему безбедности, а не само систему одбране земље. Војска је значајан развојни ресурс друштва. У том смислу, без добро конципиране и квалитетне Војске Србије није могуће обезбедити нашу будућу спољнополитичку позицију. Нереално је, међутим, очекивати знатно већа издвајања из буџета за систем одбране до 2010. године. Техничко опремање Војске биће из ресурса којима она располаже. Та средства не смеју бити употребљена за друге намене осим за модернизацију. Посебно желим напоменути да данас не постоји вакуум у систему командовања Војском или опасност да би она могла бити извор нестабилности. Војска је сасвим сигурно фактор стабилности Србије како на унутрашњем тако и на међународном плану – нагласио је Борис Тадић.

В. ПОЧУЧ
Снимио З. ПЕРГЕ

РЕКЛИ СУ

– Предлажем да се наша војска зове Српска војска. Слично решење имају и земље у окружењу. Тиме се ни на који начин не угрожавају људска права, нити потребе грађана који нису српске националности, већ показује национално-државни карактер Војске, везу са традицијом и њена будућа опредељења. Желимо да српска војска допринесе стабилности у региону учешћем у мировним операцијама УН, што је наша међународна обавеза – рекао је председник Републике Србије Борис Тадић, после обиласка 305. инжињеријске бригаде у Обреновцу.

УКРАТКО

>>> **ДЕЛЕГАЦИЈА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ У ВАШИНГТОНУ** – Делегација Министарства одбране, у којој су заступник начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Здравко Понош, помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарић-Марковић и саветник министра одбране Милорад Перић, отпутовала је 26. јуна у вишедневну посету Вашингтону, на позив заменика помоћника министра одбране САД Џејмса Мек Дугала.

Делегација ће разговарати са високим представницима државне администрације, Министарства одбране и Конгреса САД о могућностима унапређења војне сарадње две земље, реформи система одбране и билатералним војним споразумима.

Америчкој страни биће приказан достигнути ниво реформи нашег система одбране, са посебним акцентом на *Нацрт стратегијског прегледа одбране Републике Србије* и на напредак који се остварује у оквиру Групе за реформу одбране Србија–Нато. Такође, делегација ће представити ставове Министарства одбране Србије везане за укупну безбедносну ситуацију у региону западног Балкана, посебно о активностима које Министарство одбране спроводи на обезбеђивању услова за политичке процесе везане за решавање будућег статуса Косова и Метохије.

ЗА РЕФОРМУ СИСТЕМА ОДБРАНЕ 4,5 МИЛИОНА ЕВРА

На донаторској конференцији Форума за помоћ земљама југоисточне Европе (South East Europe Clearinghouse – SEEC), одржаној од 7. до 9. јуна, прикупљено је 4,5 милиона евра намењених конкретним пројектима у процесу реформе система одбране.

Четврта по реду донаторска конференција, којом је председавала помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарић-Марковић, организована је у сарадњи Министарства одбране и амбасаде Велике Британије у Београду.

Највећа земља донатор је Данска, која са 2,1 милион евра финансира пројекат учења енглеског језика, преквалификације

вишка војног кадра, опрему и обуку тимова за уништавање експлозивних средстава и опрему за симултано превођење.

За пројекат преквалификације вишка војног кадра Холандија је понудила помоћ у износу од 900.000 евра и могућност учествовања у пројекту обнове војне инфраструктуре у вредности до 30.000 евра.

Велика Британија понудила је 40.000 евра за пројекат комплетног информатичког опремања Војне академије.

Обезбеђена су средства за остваривање Плана за програм учења енглеског језика и до 2010. године тај програм обухватиће 2.100 официра.

>>> **СРБИЈА ПРЕУЗЕЛА СВЕ ВОЈНЕ СПОРАЗУМЕ** – Помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарић-Марковић изјавила је да је Србија, као сукцесор државне заједнице, преузела све билатералне војне споразуме који су потписани у име државне заједнице Србија и Црна Гора.

Последњи од тих споразума потписан је почетком јуна са Канадом и односи се на будуће школовање и усавршавање припадника наших оружаних снага у тој земљи.

Србија је преузела и у текућој години потписане планове билатералне војне сарадње са Италијом, Немачком, Турском, Словенијом, Француском и Чешком, који се односе на продубљивање разних видова сарадње између Војске Србије и оружаних снага тих земаља.

Реформским процесима може се постићи мања, професионалнија и делотворнија војска. А да ли и опремљенија? Када је о томе реч, све очи су упрте у Управу за развој. Њен је рад олакшан чињеницом да су *Стратегијским прегледом одбране* тачно предвиђени средњорочни и дугорочни приоритети, али то неће бити довољно ако држава не обезбеди редовно финансирање.

Генерал-мајора Милоја Милетића "талас реформе" је у кратком времену носио са једне на другу дужност: најпре је био начелник Управе артиљерије, па начелник Управе за обуку, да би данас постао први човек веома важне управе у Генералштабу – Управе за развој, познате као Г-5. На место начелника постављен је у време када је афера "панцир" баш из њихових редова именовала прве виновнике, а генерал је својом ведрином и принципијелношћу удахнуо свима нову енергију.

Та управа, попуњена млађим официрима који су се већином усавршавали и школовали на разним курсевима у иностранству, ухватила се у коштац са бројним задацима који су на њу пренети гашењем родовских управа некадашњег генералштаба и додавањем нових обавеза проистеклих из реформе система одбране. Она је носилац развоја

ШТА ХОЋЕМО

неколико програма (двадесетак) проистеклих из *Стратејског прегледа одбране*, а један је *Развој и опремање Војске средствима НВО*.

– До сада се много тога променило. Ја сам у војсци око 30 година и ми смо стално у неким реформама, а нисам сигуран да смо их у потпуности завршили – каже на почетку разговора генерал Милетић. – Не могу да кажем да ћемо и ову завршити, али је извесно да плански улазимо у реформе и тачно знамо шта хоћемо – дефинисали смо у потпуности стање у коме се налази систем одбране, циљеве које желимо остварити и, оно што је најбитније, трасирали смо у начелу путеве којима ћемо до њих доћи. То је оно по чему се та реформа разликује од садашњих. Предстоји усвајање *Стратејског прегледа одбране* у Скупштини и важно је да тај документ касније не буде предмет персоналних промена. Паралелно с тим тече и програм сарадње са НАТОом.

Стратејским прегледом одбране Републике Србије истакнуто је да је један од главних циљева реформе техничка модернизација и опремање наше војске савременијим средствима НВО. Знају ли се приоритети?

– *Стратејским прегледом одбране* плански је обезбеђен стабилан оквир за средњорочно и дугорочно планирање система одбране, а важан део представља опремање, модернизација и развој средстава НВО. Тим документом дефинисани су приоритети опремања, тако да је до 2010. године акценат на модернизацији садашњих средстава НВО, а од 2010. до 2015. године на опремању савременијом војном техником.

УТИЦАЈ ВАЖНОГ ДОКУМЕНТА

Имајући у виду пројекцију буџета и висину средстава, ми смо се определили да до 2010. тежиште буде на модернизацији сложених борбених система, потребних новим мисијама и задацима војске, а то се пре свега односи на модернизацију ловачких и транспортних авиона, борбених и транспортних хеликоптера, командно-информационих система, заштитне опреме војника, стрељачког наоружања специјалних јединица, ракетних система ПВО “куб”, самоходних хаубица и артиљеријске муниције. Модернизација наших средстава најпре подразумева промену система уређаја везе како бисмо имали савремене уређаје с којима можемо да комуницирамо са армијама у окружењу током заједничких операција.

Кључни правци развоја, модернизације и опремања између 2010. и 2015. на нивоу Генералштаба јесу набавка савремених комуникационих система, развој командно-информационих система, развој и опремање системима за електронско извиђање. У Копној војсци ће се, за повећање брзине реаговања и успешност ватре развити систем за праћење и процену ситуације и дејство у реалном времену, повећаће се заштита војника развојем и опремањем савременом заштитном опремом, а мобилност снага опремањем оклопним борбеним возилима точкашима и неборбеним возилима. Модернизоваће се самоходна артиљеријска оруђа, развити нове врсте муниције, побољшати противнуклерано, противхемијско и противбиолошко обезбеђења развојем и опремањем савременим заштитним средствима, опремити специјалне јединице новим средствима...

У ваздухопловству и противваздухопловној одбрани планиран је развој центра за контролу ваздушног простора, опремање транспортним и борбеним хеликоптерима, савременим транспортним и вишенаменским авионима, ракетним дивизионом ПВО средњег домета, модернизоваће се садашње перспективне ваздухопловне платформе и купити средства за трагање и спасавање. И све то понајвише зависи од једног – стабилног финансирања.

Рачуница говори о томе да нема модернизације ако се од годишњег војног буџета не одвоји бар петина за развој и опремање. На који проценат се реално може рачунати у нашим условима?

– Више година уназад за развој и опремање наше војске издвојено је мање од пет одсто буџетских средстава, што је за последицу имало технолошко заостајање. Велики број средстава НВО технолошки је застарео и превазиђен, и то битно утиче на стање општих могућности снага одбране. Финансијски оквир који је разрађен у *Стратејском прегледу одбране* предвиђа постепено повећање буџетских средстава за развој и опремање. Ми планирамо да у 2007. тај проценат буде 10 одсто, а да се од 2008. до 2010. повећа на 12 одсто. Ти проценти нису дати напамет, већ на основу анализа и реалне финансијске процене.

Наш је циљ да до 2015. достигнемо ниво до 20 одсто. Поређења ради, нама суседне земље, чланице НАТОа су за развој и опрема-

НОВИ СИСТЕМ

До 2015. године примењиваће се нови систем развоја и опремања Војске средствима НВО заснован на критеријума: функција и значај система, односно средства, приоритет, могућност производње, развоја или набавке и цена коштања.

ње у 2005. издвајале 17 одсто буџетских средстава, док је тај проценат код европских чланица био око 20 одсто. Сједињене Државе и Велика Британија издвајале су око 24 одсто. С обзиром на све проблеме које имамо и могућности за финансирање, ми до 2010. вероватно нећемо моћи то да достигнемо и реално је очекивати издвајање од 12 одсто. Рачунамо да ћемо моћи више да издвајемо 2010. године, када будемо имали стабилно стање у Војсци, у смислу организације, формације, попуне јединица и социјалног стања. До тада би издвајање за потребе одбране требало да буде 2,4 одсто бруто-националног дохотка.

Озбиљно се рачуна и на ванбуџетска средства, пре свега на она која ће се добити конверзијом или продајом војних непокретности. Зна ли се већ сада колики проценат ће се добити за развој и опремање?

– Морам опет да кажем да се целокупни Стратегијски преглед одбране и сва финансијска улагања заснивају на реалним проценама и за висину буџетских средстава од 2,4 одсто бруто-друштвеног производа. Али ми рачунамо и на допунске изворе финансирања – од продаје вишкова непокретне имовине по основу Мастер плана Владе Републике Србије, и од продаје вишкова покретне имовине, углавном неперспективних средстава НВО.

Пореска управа Републике Србије проценила је те објекте, а Дирекција за имовину Републике Србије са Управом за инфраструктуру МО разрадила је план конверзије тих објеката до 2008. године. Наш став, дакле став МО и Војске, јесте да се од укупно прибављених средстава од продаје вишкова војних објеката 30 одсто искористи за развој и опремање, односно за модернизацију наших јединица.

А шта је са покретном имовином? До ли сте већ добили нешто од пара после продаје и уништења једног дела вишка средстава НВО?

– Део војне опреме је отуђен и за то нисмо добили нека знатнија средства, а она су због нестабилног финансирања углавном коришћена да Војска преживи и да се покрију минуси на неким рачунима, углавном око опште потрошње и стандарда војника.

Сада конкретно дефинишемо перспективност средстава којима Војска располаже. Кад то завршимо, тачно ћемо знати шта нам је потребно и у шта ћемо улагати (у одржавање и ремонт). А оно што није перспективно нећемо ремонтовати и убрзаће се процес отуђења тих средстава. Оно што се може отуђити продајом, то ће се продати. И зна се да ће се те паре користити за набавку савременог наоружања и опреме.

ПЕРСПЕКТИВНИ ПРОЈЕКТИ

Ви сте начелник управе која представља, да тако кажемо, колективног тактичког носиоца. На којим задацима данас радите и који су пројекти проглашени за перспективне?

– У Стратегијском прегледу одбране дати су приоритети до 2010. године, и то је оно што ће се првенствено развијати. Тако да сада настављамо рад на развоју клипног авиона за почетну обуку пилота *ласта 95*. Актуелни су и модернизација и развој самоходних хаубица 122 mm и 155 mm, задаци из програма Модел опремања војника пешадије, рачунарска мрежа за обраду и пренос података у систему ваздушног осматрања и јављања, модернизација станице за вођење ракете ПВО система “нева”, истраживање ТВ и ИЦ глава за самонавођење ракета, истраживања у области ракетодинамике и у области балистике и класичног наоружања и муниције. Све је то планирано Стратегијским прегледом одбране и више ништа не радимо мимо њега.

Модел опремања војника пешадије у јавности је за-

У Управи за развој превасходно се планира, усмерава и прати развој и модернизација средстава НВО, планира опремање Војске тим и другим средствима – убојним, наставним и материјалним. У њој се израђује доктрина видова и правило ангажовања јединица, те планира организација и мобилизације војске.

мало компромитован афером “панцир”. Да ли се пројекат наставља и када можемо очекивати опремање нашег војника новом униформом и осталом опремом?

– Банке се не праве да би их криминалци пљачкали, али се ипак догоди да буду опљачкане. Према томе, модел опремања војника пешадије није компромитован афером “панцир”, бар ја тако мислим. Од тог пројеката ми нећемо одустати. Осамдесет одсто је завршено – произведена су средства НВО, обављена су завршна испитивања, донета су решења да се уведу у наоружање Војске Србије, и ту нема ничег спорног. Остало је 20 одсто средстава НВО која су у фази завршених испитивања у ТОЦ-у. Конкретно, питали сте за војничку униформу М-03. Она је урађена, на трупним је испитивањима и тренутно постоје проблеми техничке природе, јер у ТОЦ-у више не постоји стручна екипа која може да обави завршно испитивање, па смо принуђени да испитивања извршимо у институцијама изван Војске, у институцијама као што су “Центротекстил” из Београда, “Вунел” из Лесковца и сл.

Очекујем да ће до краја ове године бити завршена испитивања и преосталих средстава из програм Модел 21, а опремање би требало да почне 2007. године. Трешало би рећи да немамо финансијских средстава да целокупну нашу војску снабдемо одједном том опремом и тим наоружањем, већ ће примат имати специјалне јединице. Ту опрему носиће и припадници наших јединица које буду ангажоване у мисијама подршке у изградњи и очувању мира у свету.

Ако се одлучи да се, као епилог афере “сателит”, од Израелаца купе нека друга средства НВО, да ли Управа за развој може да утиче на избор те опреме?

– Ја не волим да одговарам на питања шта би било кад би било, јер заиста немам поузданих информација да је било притисака на нас да увеземо из Израела оно што нам није потребно. Али знам нешто друго. Министар одбране је формирао мешовиту комисију за војно-техничку сарадњу са Израелом и, стицајем околности, председник сам тог дела наше комисије за сарадњу са Израелом. Ми ћемо почетком јула имати разговоре с њима и могу да кажем да поуздано нећемо купити од њих оно што нам није потребно и што није зацртано као приоритет у развоју и опремању наше војске. То тврдим. Срећна околност је да ако будемо за те паре морали нешто да узмемо, имамо шта, посебно кад су у питању командно-информациони системи, средства везе... И тај се проблем може превазићи на обострано задовољство.

Рекли сте да је до 2010. године акценат на модернизацији садашњих средстава НВО. Али како осавременили тенк М-84 ако је за то потребно око два милиона долара?

– Тај пројекат осавремењивања нашег тенка М-84 рађен је раније и подразумевао је комплетну модернизацију. Било је покушаја да се осавремени по угледу на тенкове развијених земаља као што су *леопард*, *абрамс*, *леопард* или *Т-90 С*, али ми данас нисмо у ситуацији да се утркујемо с моћнима, нити нам је то потребно. И овакав М-84 један је од најсавременијих тенкова на овим просторима и ниједна земља у окружењу нема бољи од нашег, па зашто бисмо ми уложили толика новца. Потребно је да променимо уређаје везе на том тенку, потом можемо у једном делу да модернизујемо систем за управљање ватром, а ако буде било новца или потребе, можемо га и даље модернизовати по деловима. У овом тренутку не постоји потреба да се модернизује цео тенк. Морамо разумније трошити оно мало пара што имамо и дефинитивно, до 2010. неће бити неопходних улагања.

Финансијски оквир пројектован је да задовољи прву и трећу мисију Војске – одбрану Републике Србије од војних изазова, ризика и претњи безбедности, и подршку цивилним властима у супротстављању невојним претњама безбедности. Кад је реч о мисији учешћа у изградњи и очувању мира у региону и свету, неопходно је обезбедити додатна финансијска средства за ангажовање Војске.

Ако желимо да уђемо у Партнерство за мир или НАТО, мораћемо да унифицирамо и калибре. Код артиљерије то није проблем, јер имамо оруђа калибра и 105 mm и 155 mm, али код оклопно-мехнизованих јединица јесте. У земљама НАТОа максимални калибар за тенк је 120 mm, а наш М-84 има 125 mm. Да ли ћемо га мењати?

– То може да буде проблем убудуће, али тренутно, кад је у питању приступање Партнерству за мир и приближавање НАТОу, нема препрека, а неће бити ни услов за улазак у НАТО. Бар не за сада. Ако касније то буде од нас тражено, урадићемо. Помињана модернизација тенка од око два милиона долара подразумевала је замену цеви, али је сада бесмислено да мењамо цев код топова који су испалили мање од стотину пројектила и цеви су практично нове. О прилагођавању калибра размишљаћемо кад режим цеви буде истекао и кад се оне буду морале мењати. Ми заиста сада морамо да водимо рачуна о цени, јер не мења се само цев, већ морамо променити и муницију, и много другог, а то кошта.

ЖЕЉА ЈЕДНОГ АРТИЉЕРЦА

Помињали сте да су нам средства прилично застарела. Да ли то важи и за артиљерију?

– Артиљеријски системи нису најсавременији али нису ни превазиђени. И ако погледамо наше окружење, ми ипак располажемо респективним снагама за подршку, посебно артиљеријским снагама. Оно што се од тих средстава сматра перспективним, то су самоходна хаубица 122 mm, самоходни вишецевни лансери ракета 128 mm огањ, топ-хаубице 152 mm нора, одређени ракетни системи које имамо и које ћемо сачувати, а остало ћемо огласити сувишним и поступити у складу са прописаном процедуром.

Познато ми је Ваше занимање за развој самоходне хаубице нора Б-52. Да ли је то жеља једног артиљерца или начелника Управе за развој који размишља о опремању Војске и таквим средством?

Наставља се развој клипног авиона за почетну обуку пилота ласта 95. Неколико месеци смо анализирали развој тог програма и дефинитивно донели одлуку да започето наставимо. Проценили смо да ћемо добити један добар школски авион за почетну обуку пилота, а то нам је неопходно.

– Као начелник Управе за развој не могу да размишљам искључиво као артиљерац. Управа је, како што сте рекли, колективни тактички носилац за све видове и родове и морамо да гледамо на све истим очима, али крв није вода и не мислим да је само моја жеља да имамо тај систем, већ реалност. И Стратегијским прегледом одбране предвиђен је развој самоходних хаубица. Нора Б-52 је систем који се успешно развија, у пројекат је укључено више фирми и научних установа, и искрено се надам, као неко ко је био артиљерац, да ћемо своју војску опремити њиме. Али не до 2010. године.

И Стратегијским прегледом одбране предвиђен је развој самоходних хаубица. Нора Б-52 је систем који се успешно развија, у пројекат је укључено више фирми и научних установа, и искрено се надам, као неко ко је био артиљерац, да ћемо своју војску опремити њиме. Али не до 2010. године.

Научноистраживачке установе у Војсци, на које се ваша управа ослања при остваривању развојних задатака, а то су Војнотехнички институт и опитни центри, остали су у прошлогодишњем смањењу Војске без дела кадра. Да ли те установе данас имају снагу да развијају и испитују средства НВО?

– Чињеница је да су се Војска и њене установе бројчано смањиле, али то је више била рационализација у смислу ослобађања од оног дела кадра који није уско везан за струку и специјализован за одређене области. Да смо и после рационализације сачували довољно кадра који ће наставити рад и на сложеним пројектима, доказује и поменути развој норе Б-52. Друга битна ствар је да се целокупни развој средстава НВО више не може заснивати само на раду Војнотехничког института. Много пројеката развија се у сарадњи са машинским факултетима у Београду и Новом Саду, те са другим институтима и научним установама. Реорганизоваће се и опитни центри у којима се испитују средства НВО тако што ће од три садашња бити формиран један – Технички опитни центар Војске Србије. На тај начин у њима ће се смањити управни кадар, а објединити стручни и научни. Извесно је да се та реорганизација неће негативно одразити на њихов рад и ја се надам да ћемо и убудуће имати ваљане оцене о квалитету нашег наоружања. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

Награђени студенти код председника Србије

ПИШТОЉИ ЗА НАЈБОЉЕ

Снимко Р. ПОПОВИЋ

Недавна завршна вежба студената Војне академије на полигону *Пасуљанске ливаде* била је круна њиховог школовања, практични показатељ онога што су научили током четворогодишњег студирања. Тај, нимало једноставни, практични дипломски испит будућих потпоручника пратили су, поред највиших представника Војске, и председник Србије Борис Тадић и министар одбране др Зоран Станковић. Због тога је, нема сумње, срце свих учесника вежбе куцало јаче и брже но иначе. Најтеже је, наравно, било студентима који су показали велику умешност у командовању одељењем и водом и у извршавању задатака у складу са стандардима који

се примењују у земљама чланицама Партнерства за мир и НАТО.

Није било лако ни наставницима. Њихово будно око пратило је сваки део терена на коме се изводила вежба с употребом бојне муниције.

Студенте који су се посебно истакли председник Србије Борис Тадић наградио је на посебно уприличеној свечаности у Београду. За успех постигнут током студирања и знање показано на вежби најбољи студенти четврте године Војне академије Марко Антић из Ниша, Предраг Љутић из Смедерева и Слободан Цветковић из Петровца на Млави награђени су пиштољима, а капетан прве класе Игор Дивић новчаном наградом. Д. Г.

МОТИВАЦИОНИ КУРС ЗА ПРОГРАМ ПРИСМА

Од 12. до 16. јуна 2006. године у Централном дому Војске у Београду одржан је Мотивациони курс са првом групом подофицира и цивилних лица који су се пријавили за коришћење садржаја програма Присма.

Прва група је имала прилике да се упозна са начинима решавања проблема који се намећу у оквиру промене каријере и професионалног усмерења.

У раду са полазницима курса, припадници Дирекције за преквалификацију применили су знања стечена у сарадњи

са Манчестерском пословном школом и институтом "AMU FIN" из Данске.

Мотивациони курс у трајању од пет дана за подофицире и цивилна лица одржан је и у нишком Клубу Војске. ■

УКРАТКО

>>> **ПРЕДСТАВЉЕН СТРАТЕГИЈСКИ ПРЕГЛЕД ОДБРАНЕ** – *Нацрт стратегијског прегледа одбране*, који је недавно верификован у Министарству одбране Републике Србије, представљен је војним аналитичарима и коментаторима 21. јуна у Централном дому Војске.

О новинама које доноси тај стратешки документ говорили су Снежана Самарић-Марковић, помоћник министра одбране за политику одбране, генерал-мајор Здравко Понош, заступник начелника Генералштаба, Зоран Јефтић, помоћник министра одбране за људске ресурсе, затим пуковник проф. др Митар Ковач, начелник Управе за стратегијско планирање и потпуковник др Бојан Зрнић, начелник Одељења за развој.

Учесници скупа разменили су мишљења и ставове, те исказали свој суд о најважнијим питањима из области система одбране које дефинише и креира *Нацрт*. Интегрална верзија *Нацрта стратегијског прегледа одбране* доступна је и осталој стручној јавности на Интернет сајту Министарства одбране. (В. П.)

>>> **НОВО ПРИЗНАЊЕ ЗА ВМА** – На Конгресу балканске војне медицине, који је одржан од 14. до 21. јуна у Атини, санитетска служба Војномедицинске академије постала је, после 12 година, члан Балканског комитета војне медицине.

Начелник ВМА генерал-мајор др Миодраг Јевтић изјавио је да је пријем у чланство тог комитета резултат залагања једног великог стручног тима, чиме је Србија сврстана међу пет чланица те важне институције.

Према његовим речима, први пут је наша служба учествовала као посматрач на годишњем састанку водећих војних медицинских служби НАТО, од 6. до 9. јуна у Фиренци, а истовремено је стигао и позив за састанак представника војне медицине у Виринији.

>>> **УНИШТЕНА АВИОНСКА БОМБА У НИШУ** – Стручна екипа Управе за одбрану Републике Србије уништила је 22. јуна авионску бомбу заосталу из Другог светског рата, која је пронађена приликом извођења грађевинских радова на градилишту у Нишу.

Уништење бомбе, уз асистенцију ОУП Ниш и органа локалне самоуправе, обављено је у непосредној близини места проналазача, уз предузимање опширних безбедносних мера.

>>> **СМЕЊЕН НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ЗА ОДБРАМБЕНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ** – Министар одбране др Зоран Станковић је, у складу са овлашћењима, 21. јуна донео одлуку да се пуковник др Владо Радић, начелник Управе за одбрамбене технологије Министарства одбране, удаљи са дужности.

Такову одлуку министар је донео због захтева Окружног јавног тужилаштва у Београду да се спроведе истрага против пуковника Радића због основане сумње да је починио кривично дело злоупотребе службеног положаја из члана 359, став 1. Кривичног законика. Тај захтев упућен је Војном одељењу Окружног суда у Београду. ■

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

НЕОПРОСТИВ ГРЕХ

Држава се не оглашава, за њу је национална војска непознати забран. Ако се неко и јави, онда су то кванташке свађе због пара и препознавања власника војне имовине. Оставши без врховне команде у државној заједници, Српска војска је предмет фолклорне лицитације.

Већ смо се мало бавили именом наше војске. Али, још се не зна како ће јој власт наденути име. Кумови ћуте, а има и пролетерских интернационалиста који се боје да би Српска војска препала оне који у Србији нису Срби.

Као што Француска војска препала своје земљаке рођене у Африци, Океанији или песковитом делу Азије. Који живе у Паризу, или Марсеју, или било где међу петловима. Неки играју за репрезентацију, држе се шаком за место где им куца срце, и певају *Марсељезу*.

Али, такви постају и остају Французи, и зашто би се уопште бојали своје војске? Међу лоптачима играју само два, или ниједан бели Француз. Међу војницима све је мање етничких Европљана. А ипак, то је француска репрезентација, и то је француска војска. Свеједно да ли је реч о називу или присвојном придеву.

Неки виђени Срби препали су се и од своје државе. Шта да радимо, аман браћо, како да рукујемо са таквим чудом, сами и остављени од свих! У растеривању таквог страха добро би им дошло "неутралније" име. На пример, Војска Србије. Фино, скоро да ме хватају жмарци од повратка братства и јединства. Ни по уставу Србија није земља Срба и осталих који овде живе, него "држава свих њених грађана". У великој Југославији само је једна институција носила национално име: *Српска фабрика стакла* у Параћину.

Стакло је крто и ломљиво, ено је фабрика још стоји с десне стране аутопута према Нишу. Оронула и запуштена, ко зна чега све тамо има.

Али, оставимо срчу! Коју бисмо химну слушали у усађеном страху да претерано не спомињемо свој род? "Боже правде" се управо бави Србима. Ајде да променимо и то, да се други поштовани грађани, који овде живе а нису Срби, не би осетили прикраћеним! *Пева рокенрол Цела Југославија!* Ма, не пева више. Ни цела, ни у деловима. Свако пева шта уме и шта има. На пример Македонци. Њихова химна почиње овако: "Денес над Македонија се рађа, ново сонце на слободата, Македонците се борат за својте правдини!"

Разумели сте, нема превода. У химни нема ни Албанаца, ни Турака ни Рома. Иако их има на тлу, нема их у свечаној песми.

Дакле, ту смо, Српска војска. А у њој ће под једнаким условима моћи да буде професионалац сваки грађанин Србије. Негде до 2010. Срби више неће испраћати регруте у војску. Некада су власти отимале дечаке и терале на фронт: "Два га туку а тројица вуку!" До скора се ишло, а и још се у армију иде уз музику. Трубе, печена јагњад, цистерне пива. "Јесен стиже јабуке и крушке зрију, еј драга драгог шаље у армију..." Сетна ствар, скоро да је зрела за војничку химну. Али, постојала је и она, смртно потресна да

пукнеш од туге кад се напијеш пред полазак: "На пут се спремам, пут ми је далек, можда се нећемо видети заувек..."

Било је и тих песама злослутница, таква су времена била кад је Србија давала живу снагу за топове. Углавном сељачку децу, која су без јасних бркова, директно из шумадијске и моравске пасторале ускакали у ћутљиве крајпуташе.

Е, сад је ваљда завршено време погибија. Српска војска спрема нову модерну силу. "Она највише вреди ако се не употреби!" Тако некако рече генерал Здравко Понош на састанку са групом новинара. На том сусрету, новинари су се управо срели са типском негацијом своје представе о Војсци и Министарству одбране.

Сектором за политику одбране руководи једна млада, образована и врло самоуверена жена. Зове се Снежана, а презива Самарџић-Марковић. Шармантно лице министарства, одудара од израза вечито забринутог Зорана Станковића. Добро је министар бирао, свака му част. Па и ако су му је предложили, нема грешке. Снежана је, дакле, образложила *Нацрт нове стратегије српске одбране*. Уз неке старе бољке и прах прошлих времена, то је добар папир.

Војна операционализација тог документа је била изузетна. То је оцена свих, иначе врло критичних и скептичних новинара који су били присутни. Генерал Понош је ново, право лице модерне Српске војске. Његова перцепција далеко надилази уске хоризонте струке, али се њоме бави до детаља, који се не могу игнорисати. Изгледа да ће он бити у стању да разбије тврди догматски оквир око стајаће војске, и помогне њеном суштинском преображају.

И други официри и цивили, доктори наука, који су говорили о својим надлежностима, били су импресивни. На пример, пуковник Ковач, потпуковник Зрнић и помоћник министра Јефтић. Људи знају много и "делују светски", како би то казали актуелни стајлисти.

Ишта сад? Како кренути трагом добрих идеја којим се мења суштина српске оружане силе, и буквално се улази у нову историјску етапу?

Држава се не оглашава, за њу је национална војска непознати забран. Ако се неко и јави, онда су то кванташке свађе због пара и препознавања власника војне имовине. Оставши без врховне команде у државној заједници, Српска војска је предмет фолклорне лицитације: како ће се звати! А требало би: како ће и са којим ранама преживети ваљда последње расколе у свом бићу. О томе сада брину само генерали четрдесетогодишњаци, који су ипак под "маном" и "сумњом", јер су пред бег две трећине врховне команде из Београда у Подгорицу, били одговорнији и паметнији од ње. А то се понекад тешко прашта. ■

Аутор је коментатор листа "Политика"

О ИМЕНУ И ДАНУ ВОЈСКЕ

ПОНОВНО ЧИТАЊЕ
ИСТОРИЈЕ

У одговору на питање какво име дати војсци и који дан одабрати за њен празник, очекује се ангажовање свих релевантних познавалаца богате српске историје, па и садашњег времена, по свему судећи, нимало лакшег од неких ранијих. Зато је и неопходна озбиљност у приступу тој теми, а о мудрости да и не говоримо. Наша бурна и богата историја није погодна за брзо читање.

Н а просторима које населисмо готово да не беше времена за предах. Само током последња два века Срби су десетак пута били принуђени да ратују за слободу. Не само своју, наравно, већ и народа блиских, ако већ више не и братских. С једним изуметком – увек на својој територији.

Живели тако и толико занимљиву историју, Србин је у рабош и тефтер бележио значајне датуме свога живљења, понеке памтио и преносио десетерцем, понеке, пре или касније, богами, и заборављао, али увек их је било довољно за празничне одморе у право време. Без традиције и вере у сопствене снаге, на овим трусним просторима опстанак је био немогућ. Датуме великих сеоба памтио је, баш као и оне који се односе на устанке и борбу за ослобођење од турског јарма.

На крају, после вишевековне аргонаутске пловидбе и трагања за златним руном свога етноса, Србин се определио за то да последња два века сматра за своју модерну историју, а Карађорђа за оснивача модерне Србије. Немањиће, наравно, није заборавио, нити их се одрекао. Смештени у генима етноса, свети Сава, цар Душан, кнез Лазар... јачају национални, верски, психолошки, историјски и сваки други темељ и својство народа, снаже корене, прочишћују гране националног стабла. Кад год је, макар за тренутак, заборављао на њих, Србин је чинио грешке и упадао у авантуре које су га скупо коштале. И што су дуже трајале, бивале су све скупље.

ПОДЕЉЕНА МИШЉЕЊА

Ових је дана, опет вољом других, као много пута до сада, Србија (п)остала самостална држава, па јој ваља одредити, или изабрати, нове дане за памћење. Међу њима и нови дан војске, ма како се звала – Српска војска, или Војска Србије. Кад је већ о имену реч, мишљења су подељена. Док једни, претежно национално оријентисана јавност и мањи број стручњака историјске провенијенције, сматрају да у обзир долази само Српска војска, због традиције и угледа који она ужива у свету, други опрезно упозоравају да се војска српског народа никада није тако званично називала, већ само Народна војска, или Војска Кнежевине (Краљевине) Србије. У Југославији њено име је било, најпре, Краљева југословенска војска, а затим Југословенска народна армија...

Историчар и војни аналитичар др Бојан Димитријевић, пак, сматра да назив Српска војска никоме не треба да смета, те да он не значи априорно одређивање њеног националног обележја.

– Српска војска је, по дефиницији, војска Србије, у којој, наравно, има места за све њене грађане. Свако другачије тумачење је злонамерно и не треба се њиме руководити – сматра др Бојан Димитријевић. – Слична су решења и у другим државама, мада има примера и да се у називу војске налази и име државе којој та војска припада.

И док се, кад је реч о будућем имену војске, историчари двоуме само између два предлога, сложено одбацујући могућност да се српска војска назове армијом, или оружаним снагама, око најприкладнијег датума за њен дан, мимоилажења су већа и озбиљнија. Богата ослободилачка прошлост српског народа једнима је повод да за дан војске узму неки од датума везаних за славне српске битке, док други историчари, пак, сматрају да би у одређивању војних празника, зарад добросуседских и будућих партнерских односа у европским и светским интеграцијама, ваљало избећи чак и бојеве из османлијског доба.

– Бој на Мишару, 13. августа 1806. године, свакако је без премца, ако датум за дан војске тражимо у васкрсу српске државе – сматра Крцман Милошевић. – То је симбол победе са великим војним, политичким, психолошким и моралним последицама за српски народ и његову устаничку војску.

Међутим, познати историчар Миле Бјелајац сматра да будући дан војске треба тражити у модерној историји српске државе, односно у данима када је Србија стекла независност 1878. године.

– Нисам за то да у нашој ратној прошлости тражимо празник припадника војске. То је сувише осетљиво питање и не сме бити преломљено “преко колена”, посебно у овом времену, када тежимо ка већем разумевању света и активнијем укључивању наше државе и војске у међународне интеграције – каже Бјелајац.

Вредно пажње је и мишљење др Бојана Димитријевића, који сматра да је најприкладнији датум за дан српске војске 6. мај 1830. године, када је формирана књажева гарда, док Борисав Поповић, пуковник у пензији, као најсветији дан за све припаднике Војске Србије види управо Видовдан. Наставник војне историје у Војној академији др

Радни тим Војноисторијског института сачињавали су др Ненад Петровић, др Славица Ратковић, Димитар Тасић и Миљан Милкић. Поред Сретења и дана кад је 1883. године донет *Закон о устројству војске*, као могући војни празник у Србији, разматрали су и 6/18. мај 1813. године, када је обнародован *Војни устав капетана Јакова Јакшића*. Због слома Првог српског устанка тај устав није ступио на снагу, а одбачен је и 1/13. мај 1825. године, када је кнез Милош регрутовао прве “уписне пандуре”.

Историчари Војноисторијског института су се посебно осврнули и на Видовдан, 15/38. јун 1389. године, када су се на Косову пољу сукобиле две тада најјаче војске – српска и турска. У Војсци Краљевине СХС и Југославији тај дан је обележван као дан палих српских ратника. У симболици Видовдана тешко је, кажу, раздвојити митско од историјског, што отежава везивање тог дана за модерну српску војску. Поред тога, комеморативно обележје тог празника је недвосмислено, што свакако представља разлог да се тај дан и убудуће обележава као успомена на све ратнике српске војске који су дали живот за слободу народну.

Иван Мијатовић за дан војске предлаже 10. јун, у знак сећања на 29. мај/10. јун 1839. године, када је донет први војни закон, односно “Устроение гарнизоне војске”. И тако, по обичају у Србији – колико људи, толико мишљења.

У Војноисторијском институту сматрају да су два датума далеко испред свих других. Сретење 1804. године, односно дан државности Србије, и 15. јануар 1883. године – њихови су фаворити, које, како истичу, не треба много доказивати.

– У жељи да избегнемо политизацију историје и њену инструментализацију за дневнополитичке сврхе, определили смо се за 2. фебруар, по старом, односно 15. фебруар 1804. године, по новом календару, када је почео Први српски устанак. Други значајан датум, везан за српску војску, свакако је 3/15. јануар 1883. године, када је донет *Закон о устројству војске*, који је означио прекретницу у њеном развоју, организацији и модернизацији. То је први акт независне српске државе, којим је уведена стајаћа војска, с редовном војном обавезом и регуларном организацијом – стоји, између осталог, у њиховом предлогу датума погодних за будући дан војске.

БАШТИНИК ДРЖАВНЕ И НАЦИОНАЛНЕ ТРАДИЦИЈЕ

Поред тога, у Војноисторијском институту подсећају да стварање министарства војног у било ком тренутку 19. или 20. века, па и неких форми војне организације – регулаши, уписни пандури, или солдати – није погодно за одређивање дана војске будући да има мањи значај од предложених датума и захвата мањи број аспеката појма модерне војске.

С друге стране, околност да је Сретење истовремено и државни и верски празник у Србији, такође “иде на руку” онима који сматрају да је то најпогоднији дан за обележавање дана војске, чији се идентитет ни у чему не издваја од националног и државног.

– У Краљевини Србији и Југославији војска није имала свој посебан празник – подвлачи пуковник Светислав Басара, начелник Војноисторијског института. – Било је сасвим разумљиво да српска војска, као чувар и баштеник националне и државне традиције, свој дан има у неком од државних празника. Нема разлога да управо тако не буде и надаље.

Било како било, војска државе Србије има право на свој дан. То је важно и због традиције, која војнички, ослободилачки, патриотски дух чини јачим и отпорнијим на замке савременог доба. Зато је на онима који о њеном будућем имену и дану одлучују, велика одговорност. Одлуке које се сада донесу неће бити краткотрајне и нема разлога да, као некада, зависе од других. Стога се максимална озбиљност и мудрост подразумевају, баш као и ангажовање свих релевантних познвалаца богате српске историје, па и садашњег времена, по свему судећи, нимало лакшег од неких ранијих. Своју реч о дану војске и њеном имену треба да дају историчари, политичари и хералдичари, али и психолози, етнологи, филозофи, социолози и политиколози. ■

Душан ГЛИШИЋ

УКРАТКО

>>> **ПРИПРЕМЕ ЗА КУРС ВОЈНИХ ПОСМАТРАЧА** – Делегације Центра за обуку оружаних снага Финске (FINCENT) и Нордијске иницијативе (NORDCAPS) боравиле су средином јуна у Центру за мировне операције Генералштаба Војске Србије.

Циљ посете делегације из Финске био је да се обаве припреме за Међународни курс намењен војним посматрачима, који ће се од 2. до 19. октобра одржати у Центру за мировне операције.

Центар за мировне операције посетили су и представници Нордијске иницијативе (NORDCAPS). Циљ посете био је планирање даље сарадње између Регионалног центра NORDCAPS-а и Центра за мировне операције и припреме за организацију курса цивилно-војне сарадње и курса за официре логистике.

>>> **ВЕРИФИКАЦИЈА ИНФОРМАТИЧКИХ ЗНАЊА** – Помоћник министра одбране за људске ресурсе др Зоран Јефтић потписао је 15. јуна документ који ће омогућити обуку војног кадра за информатичку технологију по европским стандардима и брзо отпочињање тестирања за стицање ECDL сертификата.

Пројекат ће бити спроведен уз коришћење стручних и техничких капацитета Војне академије, што је још један корак у промоцији могућности те војношколске установе за пружање образовања полазницима из целог региона.

Војни изасланик Уједињеног Краљевства пуковник Сајмон Ванделур изразио је очекивање да ће примена програма који његова држава финансијски подржава бити важна етапа у подизању нивоа познавања рачунара у Војсци Србије. (А. А.)

>>> **КОНФЕРЕНЦИЈА О СИСТЕМУ БЕЗБЕДНОСТИ** – Како је знање потребно систему безбедности? Одговор на то питање покушала је да пронађе регионална конференција *Сигурнија мрежа Балкана: утицај и улога академије у реформи сектора безбедности*, одржана од 22. до 24. јуна на Фрушкој гори, коју су организовали Центар за цивилно-војне односе (ЦЦВО) и његова Београдска школа за студије безбедности. Конференција је окупила истраживаче из региона (Хрватска, Македонија, Србија), који су изложили своје радове о односима безбедности и знања, прегледа образовања у безбедности и студије случаја.

Поред излагања младих истраживача у раду конференције учествовали су директор ЦЦВО проф. др Мирослав Хаџић, помоћник министра одбране за људске ресурсе др Зоран Јефтић, проф. др Богољуб Милосављевић, заменик директора Београдске школе за студије безбедности мр Јасмина Глишић и декан Факултета безбедности проф. др Владимир Цветковић. (С. Ђ.)

F-16 НА БАТАЈНИЦИ

После пола века, на батајничком аеродрому поново су се нашли амерички борбени авиони, овога пута ловци бомбардери F-16, понос америчких оружаних снага и авијације Натоа

Једнодневни сусрет америчких и српских пилота, организован 23. јуна на позив нашег Министарства одбране, био је повод и за посету министра одбране Србије др Зорана Станковића и америчког амбасадора Мајкла Полта припадницима Ваздухопловних снага и противваздухопловне одбране, стационарним на београдском војном аеродрому.

После интонирања српске химне “Боже правде” и обиласка свечаног строја Гарде, министар Станковић и амбасадор Полт са сарадницима присуствовали су тактичко-техничком збору ваздухопловне опреме и наоружања, приказаном на писти аеродрома, а затим су се обратили новинарима окупљеним поводом несвакидашњег догађаја, обострано оцењеног као прекретница у савременим односима америчке и српске војске, али и као наставак богате међусобне сарадње с почетка двадесетог века.

– Ово је важан дан у историји српско-америчких односа – рекао је на почетку свог обраћања министар одбране др Зоран Станковић. – Посета ваздухопловних снага САД припадницима нашег ваздухопловства прави је пример сарадње две земље у узлазном кретању, о чему сведоче и билатерални војни споразуми, потписани у априлу ове године, недавно усаглашен текст Споразума о статусу снага и споразуми о безбедносној сарадњи, односно о набавкама и узајамним услугама, који су у поступку израде. Наша војска има велики потенцијал. Реформама које спроводимо желимо да их максимално искористимо, јер немамо алтернативу. Реформе спроводимо због нас самих, паралелно на више колосека, тако што све оптималне ресурсе стављамо у службу остварења циља – успешна војска интегрисана у евроатлантске безбедносне структуре, Србија у Партнерству за мир, НАТО и Европској унији. Подршка коју добијамо од америчких пријатеља неопходна нам је, посебно у овом тренутку. Наредне недеље у Вашингтон зато одлази делегација на високом нивоу, са заступником начелника Генералштаба генерал-мајором Здравком Поношем и помоћником за политику одбране Снежаном Самаршић-Марковић на челу, која ће разговарати о продубљивању билатералне војне са-

ЕМОЦИЈЕ И ПРОФЕСИЈА

– Емоције су једно, а професија и професионални задатак нешто сасвим друго – одговорио је пилот Новак Ђорђевић, капетан прве класе на новинарско питање како се осећао док је пратио америчке ловце на батајнички аеродром. – Немачка је изазвала два рата, па је свет с њима ипак успоставио односе сарадње. То је неминовно. Не заборавајте оно што се десило 1999. године, али знам и да је нормализација односа између наше две војске неминовност. Добио сам задатак да на небу изнад Сремске Митровице с колегом дочекам америчке авионе и да их допратим до нашег аеродрома. То смо и учинили. Није смело бити грешке, одрадили смо наш посао, исто је учинио и официр за навођење, максимално одговорно и професионално, без емоција. Током једнодневног дружења више смо разговарали о професији, о авионима и аутомобилима, него о рату, њиховој бази у Авијану, или бомбардовању Србије. И једни и други знамо шта се догађало, било је то време наших односа које не би требало да оптерећује будућност – закључио је капетан Ђорђевић, а његов колега из америчке војске мајор Ендр-

СНИМАО З. ПЕРГЕ

радње две земље. Војска у Србији је гарант стабилности у региону и кредибилан партнер у безбедносним питањима у свету – закључио је др Зоран Станковић.

– Српска и америчка војска биле су савезници у борби против нацизма у Европи и многи амерички војници дугују своје животе српским спасиоцима – подсетио је амерички амбасадор Мајкл Полт. – Данас смо поново савезници у борби против етничке мржње, ксенофобије и корупције. Већ шест година заједно смо у обнови демократије, просперитета и развоја народа Србије. Данас наше две војске поново сарађују у новој врсти борбе, у глобалној борби против тероризма, растуће претње кријумчарења наркотика и трговине људима које не признају географске границе. И овај сусрет на батајничком аеродрому показатељ је пораста сарадње српског и америчког ваздухопловства, који ће убудуће бити обogaћен финансирањем обуке српских пилота како овде тако и у Сједињеним Америчким Државама. Америчка ваздухопловна академија у Колорадо Спрингсу сада је отворена и за српске пилоте. Очекујем да ће први српски официр који је икада похађао ту академију обуку почети већ 2007. године. Очекујемо да ће наши преговори о статусу снага већ наредне недеље бити крунисани потписивањем билатералних споразума, што отвара врата стратешког партнерства између Националне гарде државе Охајо и српских оружаних снага. Томе свакако доприноси и предстојећа посета делегације Министарства одбране Србије Вашингтону – оценио је амерички амбасадор у Београду Мајкл Полт.

ју Вилс нагласио да се на батајничком аеродрому лепо осећа, јер је дошао као гост.

– Кад сте војник, морате да извршавате наређење и да одвојите емоције од посла. Бомбардовање и 1999. година су иза нас и ово је прилика да успоставимо боље односе

између оружаних снага којима припадамо. Можда је и добро што је баш нама допао и овај задатак – рекао је мајор Вилс, који је, као пилот 555. ескадрона из Авијана, учествовао и у бомбардовању српских градова 1999. године.

УКРАТКО

>>> КОНГРЕСМЕНИ ЗА ПОМОЋ СРБИЈИ

– Петорица конгресмена писала су Џорџу Бушу и zaloжила се за помоћ Србији. Ти чланови Конгреса САД затражили су од председника подршку за интеграцију Балкана у Европску унију и НАТО. Они у писму похвално говоре о трансформацији оружаних снага. "Оружане снаге Србије представљају респектабилну силу на Балкану и потенцијални су савезник САД у региону. Њихове текуће реформе и процес пензионисања официра 'старе гарде' требало би да буду запажени и похваљени", наводе амерички конгресмени. Они такође предлажу да САД охрабрују и промовишу посете високих војних званичника Србији.

Писмо, у које је агенција Бета имала увид, потписала су петорица чланова Конгресног одбора за одбрану и оружане снаге: Курт Велдон, Трент Франк, Џо Шварц, Џо Вилсон и Стив Израел.

Претходно је амерички сенатор Џори Војнович тражио од Џорџа Буша да у САД позове председника и премијера Србије, Бориса Тадића и Војислава Коштуницу, објаснивши да би на тај начин САД потврдиле да воле Србе и да су њихови пријатељи.

>>> ПРИПРЕМЕ ЗА МИРОВНЕ МИСИЈЕ

– У просторијама Центра за мировне операције начелник пуковник Петар Ђорнаков састао се 22. јуна са програмским директором постдипломских студија на Војнопоморском институту у Монтереју (Калифорнија) Робертом Томасевицем. Пензионисани пешадијски пуковник Томасевиц води LDESP програм студија на том институту, који обухвата припрему америчких оружаних снага за учешће у операцијама широм света.

Пуковник Ђорнаков је госту из САД објаснио досадашње функционисање ЦМО, те динамику укупних припрема за могуће ангажовање наших оружаних снага у свету.

Пуковник Томасевиц је понудио да научна установа којом руководи помогне Војсци Србије у преношењу искустава везаних за мисије очувања мира у кризним регионима. (А. А.)

>>> **ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКА** – Стручњак за организацију и развој Моника Ф. Де Вал из Холандије, одржала је крајем јуна неколико предавања на Војној академији у Београду. Главна тема било је доношење одлука као темељ за успостављање доброг начина управљања.

Госпођа Де Вал бави се студијама образовања одраслих, широком облашћу која, између осталог, важну примену има у економији. О систему одбране обавестила се учешћем у програмима Партнерства за мир и НАТО у последњих петнаест година. Предавања су слушале две групе полазника, састављене од млађих старешина и студената и од старијих старешина са Војне академије.

Према речима госпође Де Вал, код обе групе постигнут је велики напредак у образовању о управљању организацијом, а с тим се официри раније нису довољно сретали пратећи наставне садржаје.

ПОДЕЛА ВОЈНЕ ИМОВИНЕ

КОМЕ ЋЕ ПРИПАСТИ "ЈАДРАН"

Брод са најдужим пловидбеним стажом у нашој морнарици купљен је на иницијативу "Јадранске страже" од ратних репарација које је добила Србија после Првог светског рата и добровољних прилога чланова те организације, убедљиво највећим делом из Србије. Данас, када се дели имовина Војске Србије и Црне Горе, логично је да је Србија заинтересована за тај брод који је она највећим делом и купила.

Један од најзначајнијих догађаја у историји Ратне морнарице, посебно њеног школства, јесте улазак школског брода "Јадран" у њен састав, 19. августа 1933. године. То је брод који је погодан за практичну обуку питомаца (данас студента).

Школске возње и крстарења почели су већ 1934. године и од тада су на тој учионици под једрима обучавани сви наши поморски официри, пловехи Јадранским, Црним, Северним, Црвеним и Средоземним морем, али четири пута Атлантским океаном и једном Црвеним морем, до Порт Судана.

Имали смо и имамо и друге школске бродове, али за обуку је најважнији "Јадран", који већ више од седамдесет година плови у служби стицања поморских вештина наших официра.

Море и ветар се ни на једном другом броду не могу осетити и схватити као на једрењаку, па се таквих бродова нису одрекле ратне морнарице највећег броја поморских земаља. Увек је посебна част бити укрцан на "Јадрану" и то је изазов за све поморске официре.

КУПОВИНА БРОДА

Још 1926. године, на састанку у Београду, поморска организација "Јадранска стража", која је имала југословенско обележје, покренула је набавку школског брода и почела са прикупљањем новчаних средстава.

Прикупљено је милион динара, што је чинило нешто мање од осмине потребних средстава (укупно је требало 8.407.030 динара или 622.743 ДМ). Део је обезбедила Морнарица узимањем кредита, али највећим делом набавка је обезбеђена из ратних репарација Србији.

У Гласнику "Јадранска стража" 1929. године објављено је да је уплата по обласним одборима била: Београд – 150.000, Цетиње – 1.500, Дубровник – 3.000, Карловац – 47.320, Крагујевац – 36.572, Марибор – 30.875, Ниш – 31.000, Нови Сад – 135.630, Осиек – 5.000, Приштина – 33.613, Сарајево – 310.000, Скопље – 49.995, Сплит – 32.203, Сушак – 22.000, Ваљево – 24.000, Велики Бечкерек – 190.000, Врање – 13.000, Загреб – 21.108 и Зајечар – 3.488 динара.

Из прегледа се види да је највише пара дато из Србије – 61,73 одсто. Поред репарације, ту су и средства прикупљена од лутрије коју је иницирао Београд. Са територије данашње Црне Горе уплаћено је само 1.500 динара.

Треба напоменути да је заштитник "Јадранске страже" био престолонаследник

Петар Карађорђевић и да је брод предат Морнарици на његов рођендан 6. септембра 1933. у Сплиту.

"Јадран" је изграђен у Хамбургу и поринут у море 25. јуна 1931. године. У Тиват је упловио 16. јула 1933, а у састав Ратне морнарице Краљевине Југославије ушао је 19. августа 1933. године.

На прво школско крстарење запловио је 25. јуна 1934. и до 1941. седам пута је пловио са питомцима Поморске војне академије и Бродарске подофицирске школе. Пловио је по Средоземном мору и његовим рубним морима (Јадранско, Јонско, Егејско, Мраморно и Црно), али и три пута Атлантским океаном. Први пут на руту Дубровник–Оран–Порто Гранде (Сао Винсент)–Мадеира–Кадиз–Ајачио–Пиреј–Дубровник, прешавши 7.525 миља (крстарење је трајало 3 месеца). Други пут на руту Дубровник–Малта–Гибралтар–Мадеира–Бермуда–Њујорк–Бостон–Азори–Гибралтар–Тунис–Дубровник, прешавши 11.252 миље (крстарење је трајало 4 месеца и 10 дана), а трећи пут на руту Дубровник–Малта–Шербур–Ротердам–Хамбург–Кил–Гдиња–Стокхолм–Копенхаген–Осло–Портсмут–Дубровник (крстарење је трајало четири месеца), прешавши 8.000 миља.

Брод је крстарио и по Црном мору на руту Дубровник–Малта–Напуљ–Александрија–Порт Саид–Суец–Триполис–Самос–Истамбул–Сулина–Констанца–Бургас–Кавала–Атос–Патрас–Дубровник, прешавши 5.085 миља (крстарење је трајало три месеца).

ОД ОЛУПИНЕ ДО ЛЕПОТАНА

За време Априлског рата 1941. године "Јадран" се нашао у Боки Которској. Након капитулације Краљевине Југославије, заробили су га Италијани, који су га користили као школски брод, са именом "Марко Поло". Након капитулације Италије 1943. године, брод се нашао у Венецији. Нико га није одржавао и крај рата дочекао је потпуно опљачкан и једва се одржавао на води.

На захтев југословенске владе, брод је враћен у Тиват. Одмах је почела његова обнова у Морнаричко-техничком ремонтном заводу "Сава Ковачевић". Уз велике напоре реновиран је и 1949. године био спреман за пловидбу, ушавши у састав Војнопоморског школског центра у Дивуљама. Са школским крстарењима почело се одмах и наставио је да плови све до данас, поставши права пловеха учионица. ■

Бошко АНТИЋ

РЕОРГАНИЗАЦИЈА РЕЧНЕ ФЛОТИЛЕ

ОДРЕД ВИШЕСТРУКЕ НАМЕНЕ

– После референдумског исхода у Црној Гори, ми смо фактички остали наследници Морнарице на овом простору. Сходно томе, извршена је дорада доктринарних докумената, при чему смо изразили став да део Војске задужен за одбрану пловних путева треба да задржи статус рода, и то самосталног рода, који би носио назив “речне јединице” – каже командант Речне флотиле, капетан бојног брода Зоран Карличић

ЗАЉУБЉЕНИЦИ У ОПАСНОСТ

Специфична је структура људства у ронилачко-диверзантским јединицама. Рођење у тешким условима физички се не може дуго издржати, па се само ентузијаста опредељују за звање речног диверзанта. Они се међусобно ослобљавају надимцима, што због тајности, што због блиске повезаности. То је прави посао за заљубљенике у опасност.

Рониоци очекују и да ће укључивањем једног броја прекомандованих млађих колега из 82. поморског центра из Кумбора знатно повећати своју оперативност.

Приликом недавних поплава у Србији речни диверзанти из 93. речног центра Речне флотиле изводили су специјалне ронилачке захвате. Тако су затворили шахте под Дунавом кроз које је подземна вода могла да продре у складишта и базе Новосадског корпуса на Петроварадину. Такође су спасли неке објекте у граду и веслачке клубове.

Речна флотила, јединица задужена за дејства на унутрашњим пловним путевима Србије, једна је од првих војних формација које су ушле у темељну трансформацију, добрим делом на иницијативу сопственог командног кадра. Ових дана она добија обриси будуће организације.

Командант капетан бојног брода Зоран Карличић истиче да су надлежни људи из Управе за стратегијско планирање МО који се баве доктрином консултовали и официре из Речне флотиле. Став струке је јасан. Не постоји амбиција да се задржи статус вида који је имала Морнарица, нити за то постоји оправдање. Међутим, постојање рода речних јединица, било у саставу Копнене војске, било под директном командом Генералштаба или Оперативне команде, једно је од решења која имају јаку аргументацију.

Око 1.700 километара пловних река и канала и велика површина тла у њиховом захвату морају бити добро обезбеђени. Значај поднавске оријентације Србије сада је додатно наглашен. Лучки, транспортни, трговински и туристички капацитети пловних река и канала у Србији само су малим делом искоришћени. Реално је очекивати огroman пораст привредних активности на водама Србије и стално ширење мреже пловних путева у предстојећим

деценијама. Са растућим значајем пловидбе порашће и ризици од угрожавања безбедности на рекама.

Род речних јединица би, према речима команданта флотиле, изводио сва бродска и противбродска дејства на реци. Носећа јединица тога рода је садашња Речна флотила, која ускоро треба да се трансформише у Речни одред. Смањиће се бројна величина тог састава, али битно другачијим концепирањем снага предузеће се све да Речни одред извршава задатке и да његова моћ буде неприкосновена.

Структура јединице мењаће се постепено. Минополагачки и миноловни програм је по новом устројству радикално смањен, и по броју средстава и по броју њихових носилаца. На другој страни, повећава се удео средстава за брзо превозење, као што су десантно-јуришни чамци. Приступило се и другачијем концепирању ронилачко-диверзантске компоненте речног одреда, уградњом елемената за трагање и спасавање, што је у складу с европским и светским кретањима. Уз смањење логистичког дела и престанак ангажовања више помоћних бродова, јединица ће се бројно смањити за 20 до 25 одсто и у људству и у техници.

Недавно издато организацијско наређење и нова књига формације предвиђају ниво чинова који јасно говори да се убудуће рачуна на знатно подмлађен кадар. Нема више фор-

Специјалци за више намена: речни рониоци оспособљаваће се за извођење диверзија, противтерористичке борбе, трагање и спасавање на реци

мација пуковника, односно капетана бојних бродова као што је било раније, тако да ће садашњи командант вероватно бити последњи официр с тим чином у јединици.

Реорганизовани Речни одред има перспективу и може без радикалнијег обнављања ратне технике да извршава постављене задатке до 2010. године. После тог времена неопходно би било модернизовати нека од средстава како би одговорили изазовима који буду тада актуелни. Сви задаци Војске у целини имају свој конкретни садржај и на водама Србије, од одбране територије, преко активности у мултинационалним снагама до помоћи цивилним структурама у спречавању и санирању последица елементарних непогода, еколошких и других инцидената.

Заједничке активности Речни одред може да изводи са јединицама других подунавских земаља, пре свега Румуније и Мађарске. Дobar пример употребе речних јединица јесте вежба "Плави пут", изведена пре две године у рејону Ђердапа. За сарадњу с таквом јединицом заинтересоване су и морнарице неких страних земаља, о чему сведочи скоро посета команданта либијске морнарице.

До 2015. године, када истичу ресурси већине садашњих средстава, ослонац одбране унутрашњих

БРОДОГРАДИЛИШТА ПОСРЂУ

Скоро сва бродоградилшта у Србији суочавају се са тешким проблемима у пословању. Нека су и у стечају, као новосадско бродоградилште, које се налази тик уз речну базу Речне флотиле. Због тога је флотила приморана да сама ремонтује, па и опрема своје бродове. У радионици за мали и средњи ремонт бродови се доводе у технички исправно стање. Врше се и захвати на додатном опремању десантно-јуришних чамаца, бродова за брзо превозење који су на Дунав стигли са мора. Но, бродари се надају да ће бродоградилшта ипак ускоро стати на своје ноге, па ће и они радо користити њихове услуге и растеретити своје невелике ремонтне капацитете.

МАЛО МЕСТА ЗА ПРЕКОМАНДЕ

Будући да се и ова јединица смањује, могућности за прелазак кадра из Морнарице који се изјаснио за рад у Србији врло су ограничене. Места има само за поједине ВЕС-ове, који се могу набројати на прсте једне руке. То су, на пример, рониоци – диверзанти. По свему судећи, поморци ће се у Србији бавити неким другим задацима, а не пловидбом.

Раније укидање одреда бродова тенконосаца и једног одреда миноловаца помогло је да реорганизација јединице буде безболнија, те нема знатног вишка људства. У Речном одреду има и људи са научним звањима магистра, који треба да буду распоређени на виша формацијска места ван јединице.

Капетан бојног брода Зоран Карличић

пловних путева био би вишенаменски речни брод. Речни миноловац је брод који се, уз неколико преправки, може лако претворити управо у такво пловило. Брзина реаговања као једно од потврђених преимућстава Војске била би изражена у свим кризним ситуацијама на води. Између осталог, познато је да се савремени терористи, када не могу на други начин да нападну жељене циљеве, окрећу и дејствима са воде. Ми имамо људе и пловила који су спремни да им се одупру и да обаве остале задатке у одбрани наших река. ■

Александар АНТИЋ
Снимио Даримир БАНДА

КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА НОВИНАРЕ ПОВОДОМ СМРТИ ВОЈНИКА У ВАЉЕВУ

ВРЕДНОСНА ПРАЗНИНА

Војна организација не сноси одговорност за ванредни догађај у ваљевској касарни. Војник Дејовић је у Министарству унутрашњих послова регистрован као корисник марихуане и екстазија, а критичног дана био је у друштву војника који такође користи дрогу. Пре доласка у Војску починио је више кривичних дела, за која је судски одговарао – изјавио је генерал-мајор Петар Радојчић.

Поводом трагичне смрти војника Марка Дејовића, који је 25. јуна у ваљевској касарни извршио самоубиство вешањем, али и ванредних догађаја који су се протеклих месеци догодили у јединицама српске војске, надлежне старешине Министарства одбране и Генералштаба обратиле су се јавности 26. јуна на конференцији за новинаре у Централном дому Војске.

О околностима под којима се догодило самоубиство у Ваљеву и проблемима с којима се свакодневно сусреће систем одбране, када је реч о ванредним догађајима са најтежим последицама, новинарима су говорили генерал-мајор Петар Радојчић, начелник Управе за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије, пуковник Радивој Вукобрадовић, начелник Управе за обавезе одбране Министарства, пуковник др Мирослав Радовановић, начелник Клинике за психијатрију ВМА и пуковник Иван Пановић, заменик начелника Оперативног центра система одбране.

– Комисије које су заступник начелника Генералштаба Војске Србије и командант Оперативних снага одредили за испитивање и утврђивање околности смрти војника Марка Дејовића у Ваљеву, констатовале су да војна организација није одговорна за тај ванредни догађај. Истражни судија Окружног суда у Београду обавио је увиђај, а тело настрадалог војника је упућено у ВМА на обдукцију. Недвосмислено је реч о војнику који је пре доласка у Војску починио више кривичних дела, за која је судски гоњен пред општинским судом у Пожеги и Трећим општинским судом у Београду. Покојном Марку Дејовићу је, још док је био малолетан, изрицана мера повећаног надзора старатеља, односно родитеља, због насилничког понашања и провалних крађа. Био је и корисник опојних средстава – марихуане и екстазија. Критичног дана и вечери уочи ванредног догађаја он се налазио у друштву војника Јовице Мијаиловића из Крагујевца, који је такође евидентиран у војној полицији и ВБА као особа која је учинила више кривичних дела, узгајала и користила дрогу – нагласио је генерал Радојчић.

Познато је да се ванредни догађаји не могу поуздано предвидети, а поготово је тешко открити хоће ли неко подићи руку на себе. Како наглашава генерал Радојчић, потенцијал за настанак ванредног догађаја носе и људи и околности.

– Ретко су видљиви симптоми који указују на самоубилачке намере. Не постоје инструменти, а ни начин да се предвиди да ли је неко суицидног понашања. То треба да зна наша јавност, посебно они који ванредне догађаје користе у дневнополитичке сврхе како би дискреди-

СУРОВА СТАТИСТИКА

Последње четири године је у јединицама и установама Војске смртно страдао 121 припадник система одбране. Од тога је 47 војника на редовном одслужењу војног рока изгубило живот. За смрт десет војника одговорна је војна организација, што је 12 одсто од укупног броја.

Према речима генерала Радојчића, после три недеље боравка у јединицама Војске, из јунске генерације је, по различитим основама, отпуштено 7,07 одсто, односно око 290 војника.

Стопа самоубистава у Војсци Србије износи пет, док је број самоубистава на 100.000 особа у војсци САД девет, а у оружаним снагама Француске 14.

товали углед и поверење грађана у Војску – нагласио је начелник Управе за људске ресурсе Генералштаба.

На систем одбране се рефлектује и стање у друштву. Друштвене вредности су битан извор мотивације младих људи, њиховог емоционалног односа према средини и обавезама, другим људима и себи самима. Од Војске се очекује да после доласка војника у јединице амортизује део негативног наслеђа које доносе из средина и породица.

– Већи број припадника Војске налази се у апатији, има осећај бесперспективности, а самим тим појединци имају деструктиван однос према околини и према себи. Настала је вредносна празнина која се у догледно време не може санирати. Нове вредности не настају лако, јер је морално оздрављење дуготрајан процес, који спада не само у бригу Војске већ и друштва у целини – тврди генерал Радојчић и додаје – узроци настанка ванредних догађаја најчешће су под квалитета професионалног и војничког кадра. Оптерећеност војника због слабе попуне јединица, непоштовање прописане регулативе за рад у војничкој средини, додатно доприносе ризику за настанак нежељених ситуација. Слаб је и степен социјализације војника на нове животне услове, а праг њихове толеранције је такође у знатном паду.

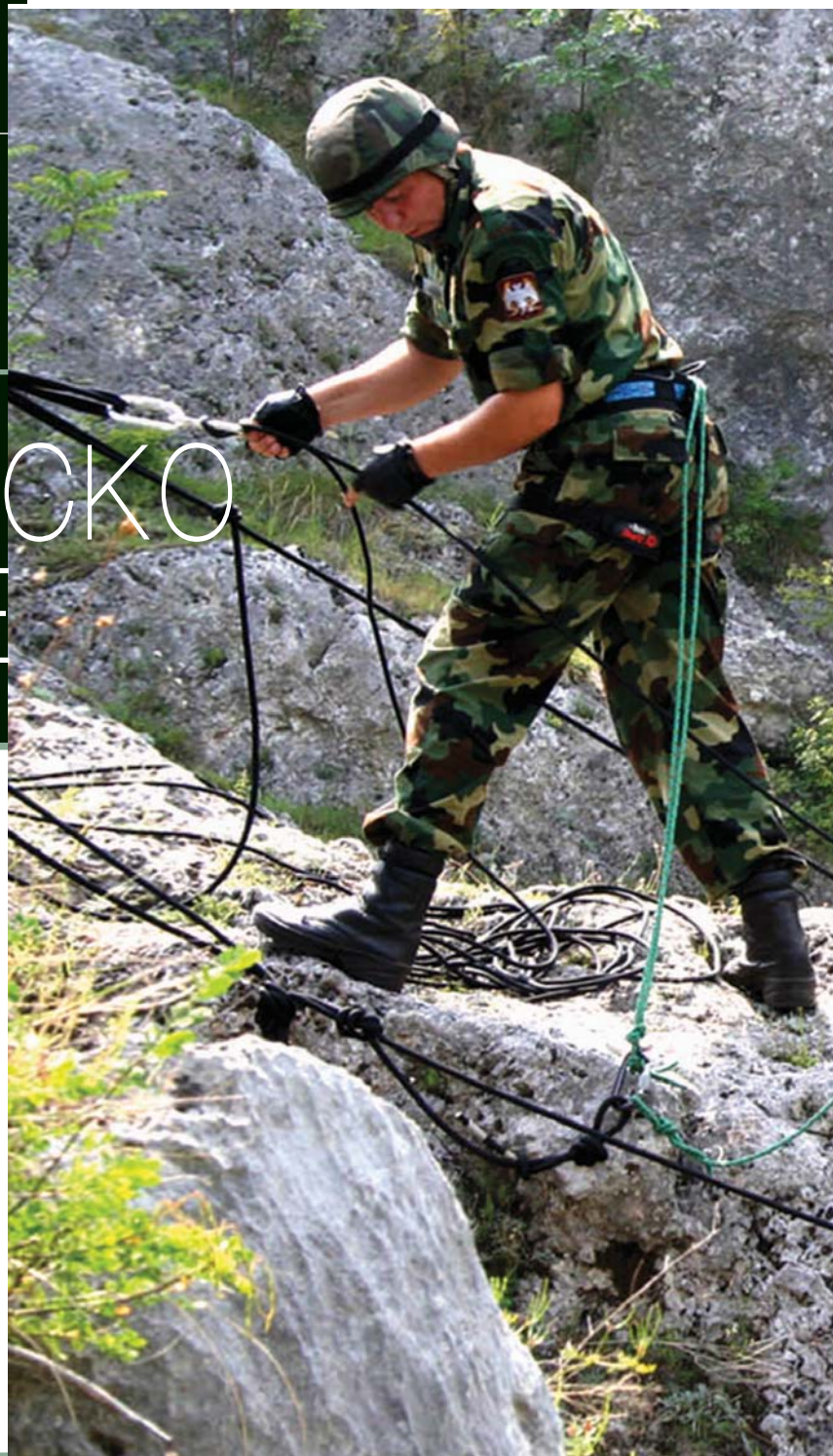
Новинаре је о проблемима селекције регрута за упућивање у јединице Војске и садашњим прописима који то регулишу обавестио пуковник Вукобрадовић. О психолошком профилу војника, раду психолошке службе и моделима превенције самоубистава говорио је пуковник Радовановић. ■

В. ПОЧУЧ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

ЗАЈЕДНИЧКА ОБУКА ГРЧКИХ
И НАШИХ СПЕЦИЈАЛАЦА

ПРИЈАТЕЉСКО ОГЛЕДАЊЕ

Основна идеја заједничке обуке је да један грчки борбени тим, састављен од шест људи, заједно са још два истоветна тима наших јединица, савлада одређене теме извиђачко-диверзантске и противтерористичке обуке. Домаћини су им били припадници 63. падобранске бригаде, 72. специјалне бригаде и противтерористичког одреда Кобре.

Реч је о својеврсној обуци коју спроводе све специјалне јединице света, али свака има своје специфичности и посебну методологију. Тако је ово била и прилика да се размене искуства, упореде методе извођења обуке и прошире пријатељства између специјалаца две земље.

Обука у 72. специјалној бригади и у Кобрама била је прилагођена намени тих јединица са акцентом на противтерористичкој борби, посебно у урбаним срединама. Са нишким падобранцима грчки специјалци су најпре били на полигону за летњу алпинистику у Јелашничкој клисури, а затим су били на стрелишту Међа, где су изводили програмска гађања из аутоматске пушке и пушкомитраљеза, од којих је једно било у ноћним условима. Трећа област обуке остварена је у Сићевачкој клисури, на реци Нишави, где су специјални тимови имали прилику да размене искуства у савлађивању водених препрека. Завршна вежба била је из области тактике извиђачко-диверзантских јединица. Почела је хеликоптерским десантом, а затим, сходно добијеном задатку, заједно су остварене одређене тактичке радње специјалних борбених тимова.

– Колеге из Грчке су искусни војници и професионалци који су завршили комплетну обуку специјалних јединица, а сада само радимо неке од тема ради упоређивања метода извођења обуке и остваривања

борбених задатака. Та размена искуства значајна је и за нас и за њих, јер ћемо у перспективи тако лакше прилагодити стандарде обуке специјалних јединица и њихове борбене примене. Међуармијска сарадња на овом нивоу између две земље траје већ неколико година. Они повремено буду наши гости, а наши тимови такође иду у Грчку да заједно с њиховим специјалцима изведу теме из области обуке специјалних јединица – истакао је за магазин *Одбрана* потпуковник Данијел Стојковић, домаћин грчког тима у 63. подобранској бригади, и старешина са једногодишњим искуством у мировној посматрачкој мисији УН у Либерiji.

Грчки специјалци истакали су да су изузетно задовољни оним што су видели и што су радили с припадницима наших елитних јединица. Систем обуке има одређене специфичности у обе земље, али се суштински не разликује, тако да су врло брзо могли да прикажу шта знају и колико су оспособљени. Жао им је једино, како су истакли, што овога пута није било у плану да се изведе програм падобранских скокова, али је динамика рода и интензитет стручно-специјалистичке обуке био довољно велики да могу да сагледају могућности наших јединица. ■

Владаца КРСТИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

ЛИДЕРИ БЕЛЕ СТРУКЕ

Протеклих врелих јунских дана значајни догађаји напосто су претицали једни друге. Санитетска служба Војске Србије 19. јуна примљена је у чланство Балканског комитета војне медицине. Први пут су наши представници учествовали у раду асоцијације санитарских служби земаља чланица НАТО и програма "Партнерство за мир". Посебан печат дала је посета делегације ВМА војном санитету Народне Републике Кине.

Из мноштва тек окончаних међународних активности санитарске службе наше војске, мултилатералног или билатералног обележја, тешко је означити најзначајнији. Управа за здравство Министарства одбране и Управа ВМА дали су осведочени допринос настојањима наше државе за укључивање у савремене међународне токове и евроатлантске интеграције.

У склопу редовних планских активности у области међународне сарадње, уз сагласност Сектора за политику одбране Министарства одбране, Војномедицинска академија је, током јуна имала више значајних активности. Реч је о обнављању, проширивању или успостављању сарадње са одговарајућим војноздравственим службама више држава: Народне Републике Кине, Краљевине Норвешке, Републике Аустрије.

Наши представници први пут су учествовали у раду пленарног састанка санитарских служби земаља чланица НАТО и "Партнерства за мир" (COMEDS). На пленарном састанку те асоцијације, одржаном у Фиренци од 6. до 9. јуна, у својству посматрача, српску војноздравствену службу представљао је пуковник професор др Ђоко Максић, који је изложио организацију наше санитарске службе, са посебним нагласком на Војномедицинској академији. Пуковник Максић имао је прилику да се обавести о стандардима те асоцијације за укључење у евроатлантске интеграције.

Обраћајући се скупу, генерал Леиф Росен, начелник санитарске службе Војске Краљевине Норвешке, афирмативно је говорио о достигнућима у Војномедицинској академији. Договорено је да делегација санитарских служби сталних чланица НАТО посети ВМА и успостави модалитете будуће сарадње. Иначе, наши представници су већ позвани на наредни пленарни састанак COMEDS-а, који ће од 1. до 3. новембра бити одржан у Вирџинији (САД).

РАЗМЕНА СТРУЧЊАКА

Минули месец на посебно препознатљив начин обележила је узвратна вишедневна посета представника нашег војног санитета војноздравственој служби Народне Републике Кине. Делегацију, у којој су били пуковник проф. др Зоран Поповић, пуковник доц. др Вељко Тодоровић и пуковник др Јован Мак-

Генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић у разговору са делегацијом војног санитета Аустрије

сић, предводио је генерал-мајор професор др медицине Миодраг Јевтић, начелник Војномедицинске академије.

Програм посете садржавао је све атрибуте високе државне делегације. Након размене мишљења о свим значајним питањима струке и науке, потписан је меморандум о будућој сарадњи, у коме су, на основама реципроцитета, договорени размена стручњака и усавршавање лекара. Дефинисана је и сарадња у области медицинског истраживања, публикација стручних радова и укључивање кинеске медицинске опреме у донацију нашој војсци. Током боравка у Кини наша делегација је посетила Централну кинеску војну болницу у Пекингу, водећи медицински научни институт у Пекингу, затим придружене специјализоване болнице за ортопедска обољења и пластичну хирургију и Други војномедицински универзитет у Шангају.

– Кина је у великој друштвеној и привредној експанзији, коју прати и медицинска делатност. Били смо у прилици да се обавестимо о високим дометима организације њихове санитарске службе, о методима и поступцима у збрињавању великог броја болести, о традиционалној кинеској медицини... Тамошњи лекари доста примењују традиционалну медицину, уз спремност за поређење са конвенционалном. Били смо на сваком кораку изложени пажњи, а домаћини су стално истицали традиционално пријатељство кинеског и српског народа. Током посете домаћин је био начелник Централне кинеске војне болнице генерал Qin Yinhe – наглашава генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић и додаје:

– Општи утисак је да међусобну сарадњу ваља појачати у свим областима у којима и наша и кинеска страна имају интерес. Наши домаћини су се занимали за медицинску организацију и поступања у условима масовних страдања. Заинтересовани су за преношење богатих искустава наших стручњака, понајпре трауматолога, хирурга, пластичних хирурга и стручњака других специјалности у области збрињавања ратних повреда које су по много чему сличне онима што настају приликом теориистичких аката и елементарних непогода. Веома су заинтересовани за функционисање нашег модела траума центра, затим једнодневне хирургије, за искуства у области контроле тровања, поступака у домену спречавања последица примене радиоактивних материја. Испољили су и занимање за базичне принципе наше ратнохируршке доктрине и за организацију тренинг-курсева у вези са поступањем у ситуацијама општег збрињавања великог броја страдалника.

■ УВАЖАВАЊЕ НАУЧНИХ ДОМЕТА

Нашим лекарима кинеске колеге су представиле организацију функционисања своје војноздравствене службе. Стручњаци ВМА су исказали интересовање за усавршавање наших лекара у области традиционалне кинеске медицине, коштано-зглобне хирургије, пластичне хирургије и збрињавања опекотина. Постигнута је и сагласност за заједничке научноистраживачке пројекте.

Последњих месеци на сцени је интензивна сарадња нашег војног санитета са војноздравственом службом Краљевине Норвешке. Стручњаци из Србије су тако примили позив да одрже серију предавања у цивилним и војним норвешким болницама из области трауматологије и обољења везана за тропску медицину. Понуђено нам је и активно учешће у мировним мисијама, у оквиру контингента санитарске службе Краљевине Норвешке. Током билатералних сусрета договорено је упућивање групе норвешких лекара на усавршавање у ВМА.

Да би ствари попримиле жељени ток, формирани су заједнички управни одбори и радне групе које предводе начелник Војномедицинске академије генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић и генерал-мајор др Леиф Росен, начелник војносанитарске службе Краљевине Норвешке. У оквиру те сарадње предвиђени су и бројни тренинг-курсеви, донација медицинске опреме нашој санитарској служби, у оквиру које је и пољска болница, у шта је укључена и обука

Представници нашег војног санитета са кинеским колегама

особља. Норвешка страна је, како се показало, изузетно задовољна могућностима наше санитарске службе, посебно ВМА, што је недвосмислено исказала и током недавне војне вежбе слушалаца ШПО у Новом Саду. Норвешка војска је поуздани партнер и промотер укључивања наше војске у евроатлантске интеграције.

Пре неколико дана, тачније 19. јуна, санитарска служба Војске Србије, на годишњем састанку одржаном у Атини, примљена је за члана Балканског комитета војне медицине. До сада су ту асоцијацију сачињавале санитарлије Бугарске, Румуније, Грчке и Турске. Тај чин подразумева могућност за непосреднију међусобну сарадњу санитарских служби, подршку нашем државном и војном руководству у активностима у региону, затим извођење заједничких вежбовних активности санитарских служби, припрему за поступање у ванредним ситуацијама, успостављање добре комуникације, размену стручњака и искустава у области медицине и заштиту заједничких интереса у региону и шире.

■ ДОПРИНОС УГЛЕДУ ЗЕМЉЕ

– Та сарадња може знатно да допринесе промоцији резултата рада ВМА у региону и шире, омогући нашим стручњацима активније присуство на стручним скуповима, те да медицинарима из наведених земаља помогне да боље упознају нашу земљу, њене традиције, народ и достигнућа медицине. Прави ефекти ће се убрзо показати. Све те активности су наставак потреба санитарске службе у целини и ВМА да своје могућности и достигнућа представи широј међународној заједници. Војномедицинска академија представља поуздани бренд наше државе – подвукао је генерал Јевтић.

Од 21. до 24. јуна Санитарску службу Министарства одбране и ВМА посетила је делегација Војносанитарске службе Републике Аустрије са бригадним генералом проф. др Томасом Треупом на челу. Вођени су разговори о организацији војноздравствене и медицинске службе, сарадњи са цивилним здравством, о школовању различитог профила медицинског особља и успостављању стручне сарадње ВМА са одговарајућим медицинским установама у Аустрији, посебно у областима организације спасавања и медицинске помоћи повређенима у условима масовних страдања и обуке медицинског особља за учешће у мировним мисијама. Република Аустрија, иначе, председава Европском унијом.

Што је више пријатеља с којима комуницирамо и сарађујемо, веће су шансе за опстанак на овом простору, те да болница (ВМА) буде високо рангирана. Стручњаци ВМА су лидери беле струке које свет препознаје. Домети нашег храма здравља све боље се копирају у националном и ширем регионалном простору. ■

Звонимир ПЕШИЋ

СТАМБЕНО ПОСЛОВАЊЕ У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

НЕРЕШИВА УКРШТЕНИЦА

Шта се, заправо, догађа са бесправно усељеним становима из војног стамбеног фонда? Да ли се контролише наменско коришћење стамбеног простора Војске? Каква је судбина станова који се одлуком суда врате Министарству одбране? Колико је стамбено пословање у систему одбране данас нерешива укрштеница, или, сликовито речено, пожар који прети из заветрине?

Својремено је свака прича о стамбеним (не)приликама припадника Министарства одбране и Војске била осуђена на пропаст. Заснивала се најчешће на површним тумачењима прописа, анализи потреба или често помињаном недостатку војних станова, прикривајући тако суштинске разлоге кризе. О озбиљнијим моделима за решавање нагомиланих проблема или одговорности надлежних није ни било говора. Стамбено пословање је у то време било синоним за расипништво и злоупотребу службеног положаја. Војностамбени фонд је претрпео ударе од којих се ни до данашњих дана није опоравио.

Реформским захватима у систему одбране, неколико година уназад, на површину су испливали бројни промашаји везани за куповину, изградњу и доделу станова. Афера је бивало све више, баш као и војних бескућника. Множила су се питања 15.143 припадника Министарства и Војске без стана о стамбеном пословању. Сасвим логично, јер када већ немају свој кров над главом, нека бар сазнају ко је, како и зашто томе допринео. Са одговорним старешинама Управе за инфраструктуру, Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг и Војнограђевинског центра *Београд* поделили смо дилеме и упитаности најпре о бесправно усељеним војним становима, контроли стамбеног простора и судбини квадрата који се судски врате Војсци.

■ ДИЈАГНОЗА СТВАРНОСТИ

Тек када се у некој стамбеној згради посвађају комшије, па реше да напакоште једни другима, или ако скупштина станара одлучи да полицији пријави неодговорног подстанара, јер свако друго вече на журкама окупља сумњиво друштво, Војнограђевински центар *Београд* има приличне шансе да открије бесправно усељен или ненаменски коришћен војни стан. Иако звучи невероватно, банално, можда чак сулудо, то је заиста најчешћи начин да се уђе у траг становима из војностамбеног фонда који се ненаменски користе. Није се ретко дешавало да после смрти носиоца станарског права службеног стана довитљива родбина редовно плаћа закупнину Војсци, а простор надаље користи или издаје. Питаћете се како је то могуће, шта раде и зашто су неажурни запослени у Центру *Београд*.

Контрола стамбених објеката Војске само је један од послова које Војнограђевински центар у име Министарства одбране обавља. Уз куповину и изградњу станова за припаднике система одбране, Центар води и остале инвеститорске послове одржавања и коришћења војних станова – размену, наплату закупнине, укњижу, надзор пројектовања и изградње објеката, затим закључује уговоре о градњи, закупу и откупу, те уводи станаре у посед. На годишњем нивоу Центар остварује финансијски план у просечној вредности од око 2 милијарде динара.

Како наглашава потпуковник Милован Остојић, начелник Војнограђевинског центра *Београд*, много је нагомиланих проблема који се додатно погоршавају. Током протекле године бројно стање бивше Војнограђевинске дирекције *Београд*, а данас Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг и Центра *Београд*, смањено је за 27 запослених, по различитим основама, иако се обим задатака није смањено.

– Због недовољног броја запослених и неадекватних формација, уместо редовне и систематске контроле ми само привидно гасимо пожаре, а практично ниједан не угасимо. Стално се појављују нови, док се претходни пожари изнова разбуктавају. У време када смо имали довољно запослених, на пример 1999. године, успели смо да иселимо око 20.000 квадратних метара пословног простора који је припадао Војсци. Закупци који су га користили нису њиме наменски и ваљано располагали иако су имали уговоре. Најчешће су пословне објекте издавали трећим лицима и зарађивали новац. У тај простор смо сместили породице припадника Министарства и Војске које су до тада живе по касарнама. Све то смо могли учинити јер смо имали добру логику, која данас изостаје. Годишње је Центар враћао Војсци и тридесетак ненаменски коришћених или изгубљених станова из евиденције – тврди потпуковник Остојић.

Још једна неповољна околност, сматра начелник Центра Београд, догодила се деведесетих година прошлог века, када се са система праћења послова изградње војних станова сопственим кадром прешло на модел искључиве куповине станова за војне потребе.

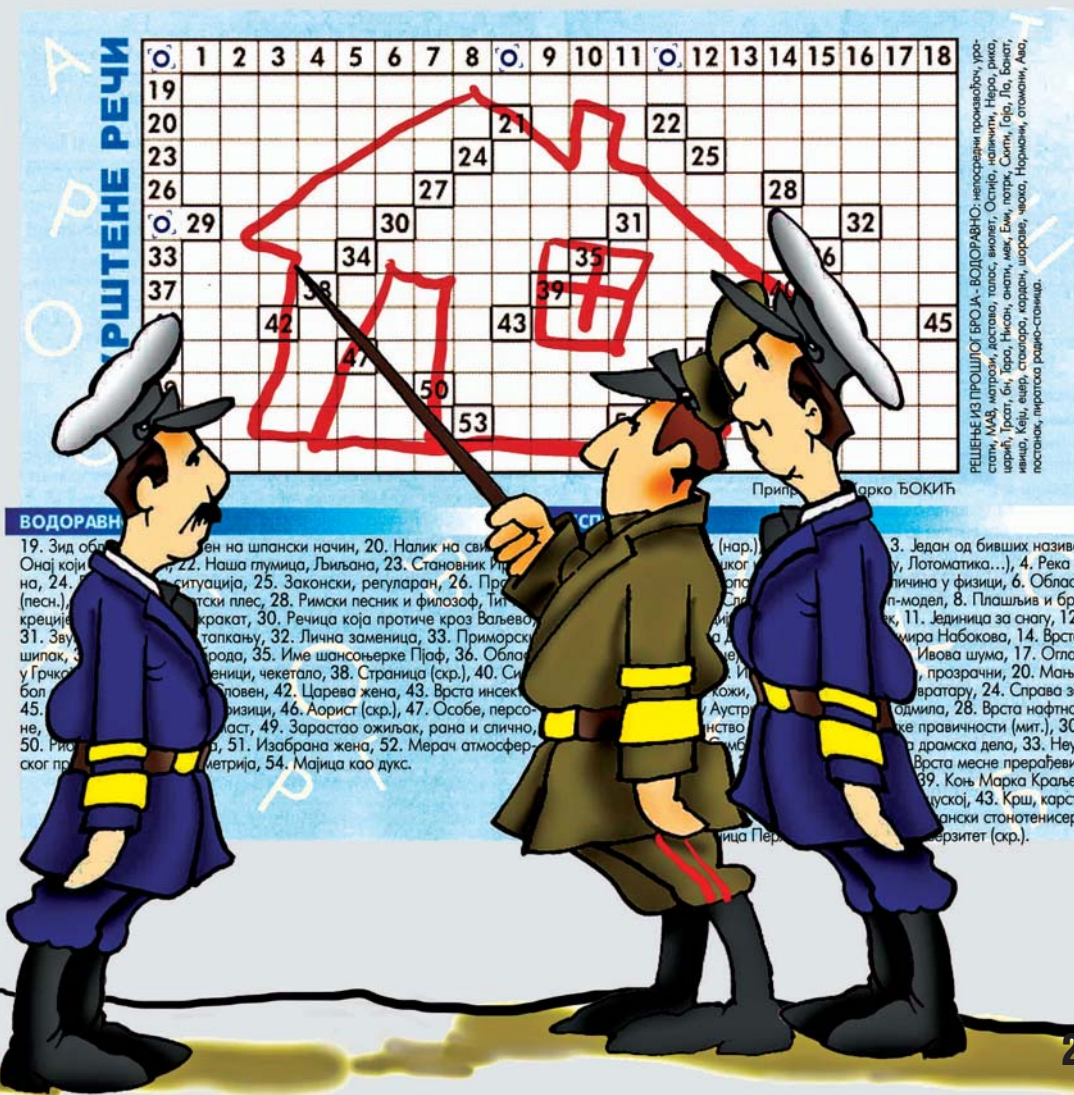
ОГЛЕДАЛО КОНТРОЛЕ

Комисија за контролу наменског коришћења станова из војностамбеног фонда планирала је да у првој половини 2006. године провери 228 војних станова, атељеа, адаптираних нужних смештаја, гаража и гаражних места. Војнограђевински центар Београд је у том раздобљу добио 20 судских и општинских решења за исељење бесправних корисника из војних станова. До сада је остварио осам, док је 12 исељења одложено по налогу Дирекције за имовинскоправне послове Министарства одбране због тешког материјалног положаја станара. Надлежни у Центру су преконтролисали 73 војна стана у Београду и Земуну, 12 станова у Ужицу, 5 у Шапцу и по један стан у Руми, Севојну и Краљеву.

У Београду је, такође, контролисано 12 адаптираних нужних смештаја, који се третирају као службени станovi и 23 гараже или гаражна места. Проверена је исправност брава и кључева 11 пословних локала. Комисија за контролу обишла је и 56 службених војних станова у Спортско-рекреативном центру Сурчин. Центар Београд је Дирекцији доставио документацију о 50 нових или већ започетих судских спорова за исељење бесправних корисника војних станова.

– Зато смо се данас нашли у ситуацији да не можемо добити војне станове које смо купили по тржишним условима и уз то имамо обавезу да на њих платимо порез од пет одсто на име преноса апсолутних права. Продавци и суинвеститори често немају ни ваљану документацију, нити употребну дозволу, што касније отежава заједничко пословање. Кад год је Војска сама градила станове рачуница је била далеко јефтинија. Неоправдано одустајемо и од започетих стамбених зграда – пример објекта 24 на Бежанијској коси, у који је, чврсто верујем, потребно уложити још само 400 евра по квадрату да бисмо добили војне станове доброг квалитета. Грађевински радови на тој стамбеној згради дошли су до кровне конструкције. За њу имамо урађене пројекте, плаћено грађевинско земљиште и грађевинску дозволу, али годинама уназад немамо обезбеђена средства за наставак изградње, због чега су уговори са извођачима радова раскинути и нису касније обновљени, а сви станovi у том објекту су већ подељени припадницима система одбране. Сада пропада и оно што је завршено, посебно фасадни елементи и арматура, а из темеља до другог спрата зграде је израсло дрвеће – каже Остојић.

У 2006. години предвиђено је финансирање изградње само објекта 27 и 31 у Другој месној заједници Бежанијска коса. Убудуће, завршетак преосталих стамбених зграда на тој локацији треба

Илустровао Никола ОТАШ

да буде приоритет, а не да се поништавају додељена решења и купују готови станови са тржишта по цени од 1.000 и више евра за квадратни метар.

■ КРИЗА ИДЕНТИТЕТА

До прошле године у оквиру Војнограђевинског центра *Београд* је радио Одсек за контролу наменског коришћења простора из војностамбеног фонда. Организационим променама он је укинут. Те послове данас обављају само две особе, поред својих редовних пословних задатака. Како Фонд чине бројни службени војни станови, пословни локали и гараже, који су власништво Министарства одбране и Војске, Комисија која се формира за контролу војних станова, није у прилици да редовно и плански контролише поменуте објекте, јер нема довољно кадровских и техничких капацитета.

– И поред многих упозорења која смо упутили надлежнима, наша настојања да се Комисија за контролу другачије осмисли и организује нису донела резултате. Стога смо поједине припаднике Центра *Београд* овластили да по потреби, уз редовне пословне задатке, могу контролисати наменско коришћење војног стамбеног простора. Када нас органи Министарства унутрашњих послова Републике Србије, општински органи, скупштине станара у појединим зградама или војна полиција обавесте да су открили ненаменско коришћење војних станова, да су закупци службених станова преминули или да су у њима бесправно усељена лица, Комисија одлази на терен и испитује случај, односно проблем. Најпре се проверава да ли је особа која је затечена у стану носилац станарског права. Ако то није Комисија јој саопштава да у одређеном времену мора напустити и вратити стан Стамбеном фонду Војске. Надлежни за проверу коришћења стамбеног простора Министарства одбране, међутим, најчешће наилазе на закључана врата војних станова. Та-

да се, по правилу, о контроли стана обавештава скупштина станара зграде. Уколико су они у могућности требало би да обавесте бесправног корисника о нашем захтеву да у одређеном року испразни стан и достави нам кључеве. Уколико се то не догоди, предмет се са потребном документацијом доставља Дирекцији за имовинскоправне послове Министарства одбране која покреће судски поступак против бесправног корисника војног стана – појашњава потпуковник Милан Сладоје, заступник начелника Дирекције за грађевинско-урбанистички консалтинг Министарства одбране.

Дирекција и Центар *Београд* проверавају и плаћање закупнине за службене војне станове. Закупнина се књижи као приход Министарства који се користи за одржавање стамбеног фонда. У Центру за аутоматску обраду података тромесечно се штампају документи за плаћање и достављају на кућне адресе станара. Старешинама и цивилним лицима који не плаћају редовно обавезе шаље се опомена пред утужење. Ако се оглуше и на такве захтеве, Центар се обраћа Дирекцији за имовинскоправне послове Министарства одбране, која против станара покреће судски поступак. Слично је и у ситуацијама када се открије ненаменско коришћење војног стана.

■ ПОВРАТАК САДАШЊОСТИ

Поступак исељења корисника бесправно усељеног војног стана, по окончању судског поступка, изводе општински органи, тачније судски извршитељ у присуству представника Војнограђевинског центра. Команда гарнизона у коме се стан налази обезбеђује возило и припаднике војне полиције на лицу места. Кључеве војног стана судски извршитељ предаје Центру *Београд*, односно Дирекцији за грађевинско-урбанистички консалтинг. У току 2006. године у исељење војне станове је, по разним основама, усељено 57 припадника Министарства и Војске. Центар има евиденцију о броју бесправно усељених војних станова за које се воде судски поступци за исељење код Дирекције за имовинскоправне послове Министарства.

У ВРТЛОГУ АДМИНИСТРАЦИЈЕ

У гарнизонима Новосадског корпуса се пред надлежним судским и општинским органима воде поступци за отказ уговора о коришћењу војних станова и исељењу станара који их бесправно користе – 17 спорова у Новом Саду, два у Зрењанину и по један спор у Суботици, Кикинди и Сомбору. Када се оконча правна процедура, стамбени простор ће вероватно бити враћен Војсци.

Како су настали поменути проблеми?

Својевремено су станови из војностамбеног фонда додељени професионалним припадницима Војске. Због вишемесечног неплаћања закупнине, издавања стана трећем лицу или престанка војне службе, против некадашњих корисника станарског права покренути су судски поступци.

Како напомиње потпуковник Шпиро Бјелица, референт за правне послове у Команди Новосадског корпуса, од 1995. године до данас на тај је начин Војсци враћено седамдесетак стамбених јединица. Од тог броја је 30 станова у Новом Саду, док су остали у другим градовима Војводине.

Шта се надаље дешавало с тим становима?

– Одмах после завршетка судског спора, надлежни из Корпуса обавештавали су Војнограђевински центар *Београд* да су станови исељени и празни, те да се могу грађевински уредити и поново доделити припадницима Војске. Иако то није законски прецизирано, документација је слата и у стамбено одељење Министарства одбране – објашњава потпуковник Бјелица.

И таман када се веровало да ће после дугогодишњих судских спорова неки од 621 припадника Новосадског корпуса без стана добити кров над главом, неочекивано су настале нове, по свој прилици, административне тешкоће. Наиме, станови враће-

ни Војсци су по две, три, па чак и четири године остајали празни и неуређени.

– У Зрењанину је 16. септембра 2002. одлуком суда Војсци враћен једнособан стан од 35 квадратних метара у улици Ђуре Ђаковића 4. Иако је познато да у том гарнизону знатан број запослених нема решено стамбено питање, тај стан до данас никоме није додељен. Слична је ситуација и са једнособним војним станом од 37 квадрата у Дунавској улици 7, који је од 24. марта 2003. празан. Од 30. јуна 2004. у Суботици стоји неусељена гарсоњера од 25 квадрата у улици Цара Јована Ненада 6, мада у том граду на стан чекају 104 војна бескућника. Ни 72 припадника сремскомитровичког гарнизона без крова над главом нису добила једнособан стан од 35 квадратних метара у улици Бранка Радичевића 7, који је 23. јануара 2004. пресудом враћен Министарству одбране. У њега се, додуше, бесправно усељило цивилно лице, те је поступак исељавања поново пред надлежним судским органима. Да проблем буде још компликованији, тај стан је у међувремену стамбена комисија доделила једном старешини. Често се дешава да у празне станове насилно уђу и лица која нису запослена у Војсци – каже потпуковник Бјелица.

Тачан податак о броју војних станова у гарнизонима Новосадског корпуса који су бесправно усељени или се ненаменски користе нисмо добили од надлежних институција Министарства одбране. По свему судећи, проблем је далеко сложенији, јер станови нестају у вртлогу административне преписке Управе за инфраструктуру и Одељења за стамбене послове. Скоро је несхватљиво да судски поступак траје краће у односу на време потребно за поновну доделу стана припадницима Војске. Подсећања ради, у Корпусу је поднето 217 молби за службени стан, а последњи је у Новом Саду додељен 3. јуна 2005. године. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Када се војни стан исели и остане празан наступају неочекивани проблеми. О чему је, заправо, реч?

– *Правилником о коришћењу и одржавању станова и Правилником о решавању стамбених питања у Министарству одбране* јасно је назначено да Војнограђевински центар *Београд* станове који су Војсци судски враћени пријављује, или, војничком терминологијом речено, дојављује Одељењу за стамбене послове Министарства одбране 30 дана пре завршетка њиховог грађевинског уређења. То практично значи да Центар са Војном установом *Београд 2*, из састава Дирекције за грађевински инжењеринг Управе за инфраструктуру, која је надлежна за одржавање станова из војностамбеног фонда, најпре закључи уговор о уређењу исељеног стана. Ако се *Београд 2* изјасни да нема довољно капацитета за грађевинске радове, Центар пословну понуду може јавним надметањем доделити некој другој фирми. У сваком случају, захтев се најпре упућује *Београду 2*, јер с њим Војнограђевински центар има потписан оквирни годишњи уговор о пружању услуга за уређење и одржавање војних станова. Док траје уговарање грађевинских радова, исељен војни стан је празан, па се често дешава да се у њега поново неко бесправно усели. Зато Центар *Београд* и Дирекција за грађевинско-урбанистички консалтинг, како би спречили такве ситуације, у последње време одступају од важеће законске регулативе – чим је извесно да ће се закључити уговор о уређењу стана, они обавештавају стамбено Одељење да је тај стамбени простор спреман за доделу – објашњава потпуковник Милан Сладоје.

Да би Војнограђевински центар поштовао дефинисану процедуру, требало би да има обезбеђена новчаних средстава, која се плански предвиђају и одобравају за грађевинско уређење исељених војних станова. Од закупнина за службене војне станове финансира се само њихово текуће одржавање. Уређење деложираних станова се плаћа средствима из остварених прихода – од откупа станова, продаје војне имовине и личног учешћа за решавање стамбеног питања.

– Током прошле године нисмо имали обезбеђена средства за уређење станова из војностамбеног фонда – каже потпуковник Сладоје и додаје – зато и нисмо били у прилици да уредимо све испражњене стамбене просторе, почевши од њиховог кречења, фарбања или замене столарије, хобловања паркета и слично. Без довољно новца не можемо на време завршити грађевинско уређење, па станови остају неусељени или их, што је најчешћи случај, поново обијају бесправни корисници. И тако се непотребно вртимо у круг.

■ ЗАТВАРАЊЕ КРУГА

Како превазићи набројане проблеме?

Пре неколико месеци Војнограђевински центар и Дирекција поднели су захтев за измену прописа који регулишу поступак после исељавања станара из бесправно и ненаменски коришћеног стана. Предлог су прихватили Дирекција за имовинскоправне послове и Одељење за стамбене послове Министарства одбране. Изменама регулативе је предвиђено да се празни војни станови пријављују за

СТАМБЕНИ РЕБУС

У Одељењу за стамбене послове Министарства одбране сазнали смо да су 23.703 припадника система одбране поднела захтев за решавање стамбеног проблема. Од тог броја је 10.710 подстанара, 678 станује у адаптираном војном простору, а 3.013 живи код родитеља. Стан неодговарајуће структуре имају 6.092 официра, подофицира и цивилна лица, 742 смештена су у војним хотелима, а 36 у касарнама Војске. Службене станове из војног стамбеног фонда користи 1.577 запослених. Одељење још није обрадило 855 захтева за стан.

Стан у закуп затражио је 17.141 припадник Министарства и Војске, а стамбени кредит 6.652. За службене војне станове, различите структуре, поднето је 10.512 захтева. Службене станове из претходних гарнизона у којима су службовали нису вратила 542 официра и подофицира. Од укупног броја захтева за службени војни стан 3.868, или 35 одсто, односи се на гарнизон Београд.

Током 2000. године припадницима Војске подељено је 1.500 станова, од чега је усељено 696. У 2001. години је од 799 додељених војних станова усељена су 753. Запосленима у систему одбране су 2002. године подељена су 453 стана, 2003. године 190, а у 2004. години 235 станова. Током прошле године су 352 официра, подофицира и цивилна лица решила стамбени проблем. До маја 2006. године подељено је 76 војних станова.

Последњих пет година се на годишњем нивоу просечно делило 396 војних станова, што је само два одсто од укупних потреба. Садашњим начином финансирања и изградње станова у Министарству и Војсци постојећи стамбени проблеми биће решени за 62 године.

распodelу у току извршне фазе судског поступка, а по утврђеним ранг-листама доделе запосленима у Војсци, без обзира на то да ли су грађевински уређени, како би се спречило њихово нелегално коришћење. Још док Дирекција за имовинскоправне послове води судски спор, тачније речено када се поступак приведе крају, Дирекција би требала да обавести Одељење за стамбене послове Министарства одбране о стану, које га решењем додељује припаднику система одбране. Центар је тада дужан да станара уведе у посед исељеног стана, у тренутку исељења бесправног корисника и с њим потпише записник о предаји стана, а грађевинско уређење би накнадно уследило. Закуп кориснику службеног војног стана текао би од тренутка када се заврши његово уређење. Предлог измене правног оквира треба да верификују надлежни у Министарству. Нови модел поједностављује процедуру и скраћује време за које се војни станови поново додељују официрима, подофицирима и цивилним лицима.

– Потребно је поново формирати одсек за контролу наменског коришћења стамбеног фонда у Војнограђевинском центру, јер два члана Комисије која за сада контролишу стамбене објекте Војске физички не могу да изведу планиране задатке. Њихова обавеза, додуше, није да реагују само када неко Центар *Београд* обавести о ненаменском коришћењу војних станова, већ да плански и благовремено проверавају војностамбени фонд. Како многи службени војни станови нису ваљано евидентирани, што отежава прикупљање података за судске спорове, важно је осавременити информатичку подршку система и ажурирати архиву, те катастарске податке. Неопходно је формирати нови одсек кога би водило професионално војно лице, са више комисија, у коме би радило десетак запослених. За успешан судски спор Дирекцији за имовинскоправне послове треба да прикупи довољно валидних података – о власништву станова, извод из катастра, грађевинску употребну дозволу, изјаве сведока, што захтева не само време већ и квалитетан кадар – сматрају потпуковници Милан Сладоје и Милован Остојић.

Настављајући започету причу о стамбеном пословању у систему одбране, у наредним бројевима магазина *Одбрана* писаћемо о поступцима које надлежни у Министарству воде пред општинским и судским органима како би заштитили стамбене интересе Војске. Нећемо заобићи ни разговор о уговорима за куповину војних станова од Грађевинске дирекције Србије. Посветићемо пажњу и необичном епилогу доделе станова у ваљевском гарнизону. Судбина војних објеката размењених са Владом Србије – аеродром у Нишу, зграде у Немањиној 9 и Катанићевој 15 у Београду такође ће бити предмет нашег интересовања. Војној и широј јавности показателно податке о броју плаћених војних станова у које се никада нису уселили припадници Војске. Покушаћемо да откријемо шта се дешава са грађевинским фирмама које као суинвеститори за Министарство одбране и Војску Србије граде станове не поштујући уговорене обавезе. Причу о стамбеном пословању завршићемо тек када сазнамо како Фонд за социјално осигурање војних осигураника финансира изградњу станова за војне пензионере. ■

Владимир ПОЧУЧ

ПРОЦЕДУРЕ РАДА КОМАНДЕ

На тронедељном курсу за штабне официре 28 полазника из свих структура Војске Србије учило је стандарде НАТОа у штабној процедури доношења одлука на тактичком нивоу

Реда је потпуковник Пер Кристијан Рингард, уочи доласка у Београд на место директора међународног курса за штабне официре, био "радостан због нове дужности, али и запитан над нивоом знања енглеског језика студената из Србије", после доласка у Центар за мировне операције ПШ ВС, увидео је да није било места за бригу. Полазници курса, њих 28 од чина капетана до чина пуковника, уз неколико изузетака, савладали су захтевани ниво комуникација на енглеском језику, тако да је на крају директор могао да каже:

КУРС НА ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ

Тронедељни курс за штабне официре први је такве врсте код нас. Од бројних других курсева организованих у Војсци у последње време одваја га чињеница да је у потпуности на енглеском језику. Уче се стандарди НАТОа у штабној процедури доношења одлука на тактичком нивоу бригаде – дивизије. Курс је организовао Центар за обуку Оружаних снага Краљевине Шведске – SWEDINT, у чијем су тиму Норвежанин (директор), Финац и Швеђани. Материјалну базу обезбедила је шведска страна, наравно, уз коришћење дела опреме која постоји у Центру за мировне операције.

– Веома смо задовољни оним што се дешавало на курсу, како на презентацијама тако и на вежбама. Студентима смо дали да раде студије случаја, које су се односиле на предмет што изучавају током целог курса. Полазници су ме заиста импресионали: и одлукама које су доносили, и способношћу да их изразе на енглеском језику.

Курс, за који су припреме почеле у новембру прошле године, добро је и амбициозно осмишљен, о чему говори и чињеница да су у фебруару четири официра ВСЦГ била у Шведској како би се оспособила за координирања и коинструкторе курса. За извођење наставе обезбеђени су предавачи са свих страна света, па и из САД, док су за вежбу о преговарању

стигле четири особе из Шведске како би се остварио објективан приступ преговарањима. Курс се завршио вежбом на карти која је омогућила да се на практични начин сублимирају информације добијене током његовог трајања.

На курсу смо наишли на неколико официра који су завршили највише војне домаће школе, те су били у прилици да пореде процесе доношења одлука код нас и по стандардима НАТОа.

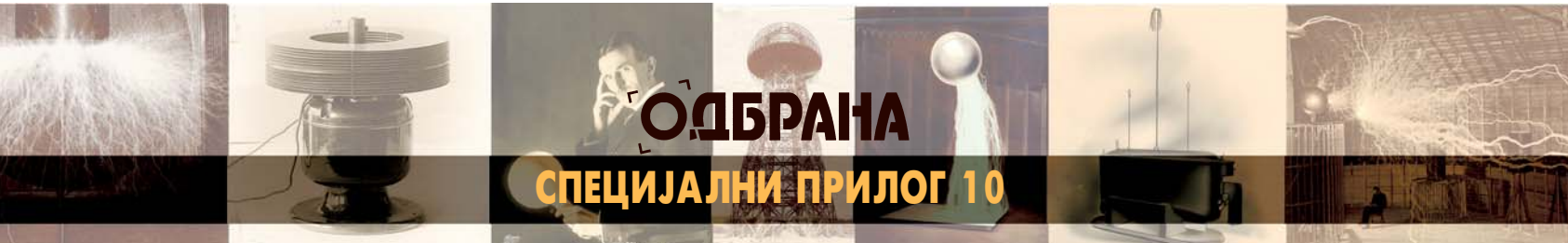
– Курс је био добра прилика да се утврди енглески језик, те да се пореде процедуре рада команде на доношењу одлуке. Разлике постоје у самој процедури, али, у суштини, оно што они процењују, процењујемо и ми. Нормално, иста је то материја, са истим проблемима. Како и ми прелазимо на процедуре НАТОа, добро је да то наше старешине, посебно млађе, науче. Они за свако увежбавање праве посебну процедуру у којој је детаљно написано како ради команда. То земљама које учествују у истој мисији – сасвим извесно олакшава заједнички рад. Ипак, неке документе НАТОа потребне за рад команде нисмо добили. Вероватно ћемо их добити тек онда када постанемо пуноправни члан интеграција – чули смо од потпуковника Јадранка Јукића.

Пуковник Стојан Коњиковић потврђује да је курс велико искуство и за њега, али и за јединицу у којој ради. Правила ангажовања јединица, преговарање, односи са медијима, по његовом мишљењу, посебно су занимљиви.

Директору курса, пак, најзанимљивији је био рад са људима и упознавање нових пријатеља, официра Војске Србије, којима је требало дати идеју шта је натовски процес планирања, те како се особље НАТОа "хвата у коштац" са добијеним задатком, од тренутка пристизања до тренутка извршавања.

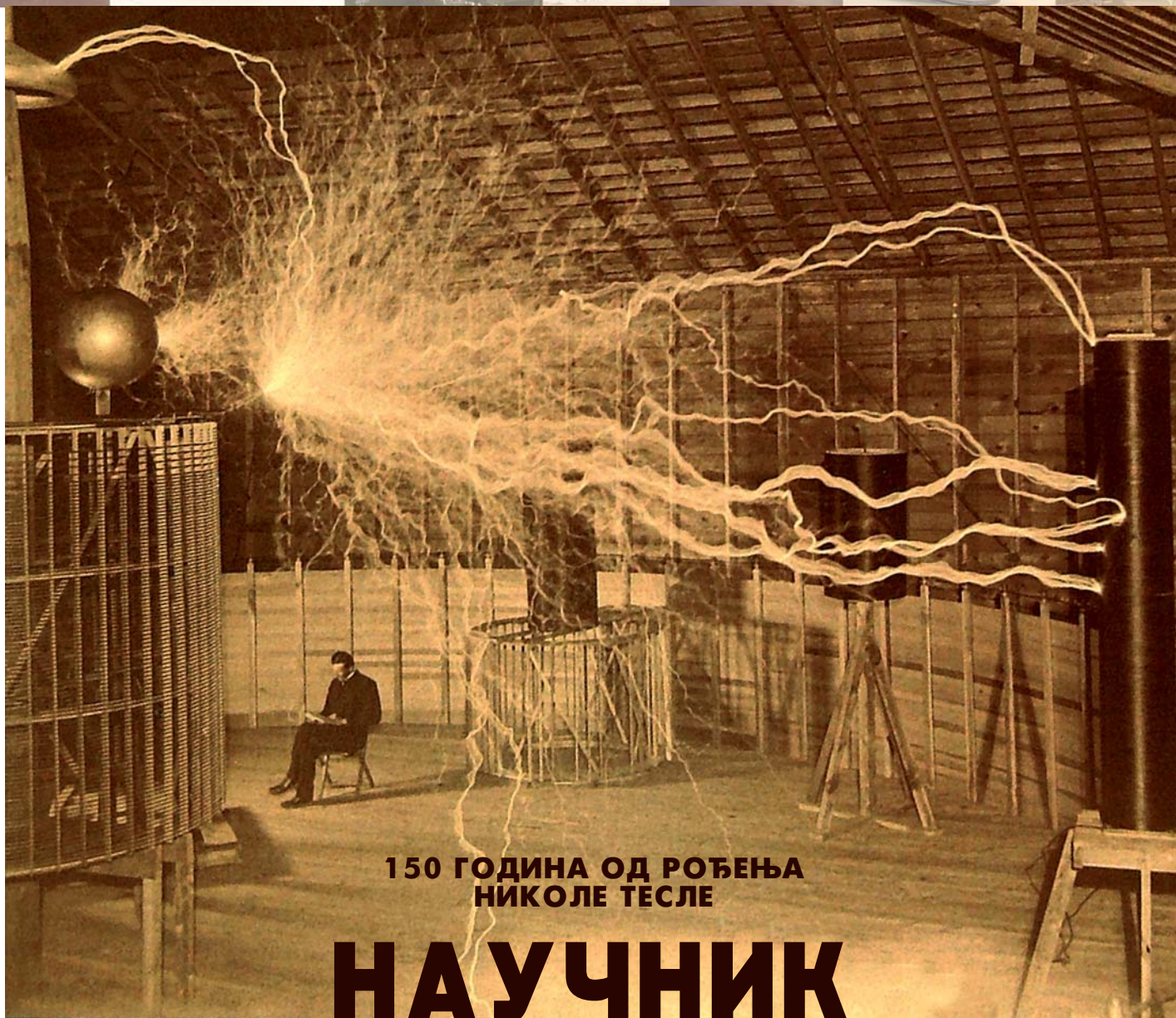
– Реч је о прилично комплексном процесу када се он сагледава корак по корак, до детаља. Ово је први пут да смо курс, који више пута годишње изводио у Шведској, извели у другу земљу. То је добро искуство, посебно имајући у виду како је друга страна одговорила на наша очекивања. Сарадња тимова SWEDINT и Центра за мировне операције била је добра – закључио је потпуковник Рингард. ■

С.ЂОКИЋ
Снимио З. ПЕРГЕ

ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 10

150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА
НИКОЛЕ ТЕСЛЕ

НАУЧНИК ЗА СВА ВРЕМЕНА

Можда понајвише симболике у свеколиким проналасцима Николе Тесле садржи његов први изум *даљинског управљања превозним средством*. То је био брод! Онај чијим уређајима човек непогрешиво заповеда, а најпре плови преко река и океана, потом кроз векове, спајајући континенте и људе, доносећи им добру наду, разноврснији, лакши и бољи живот. Или брод којим се отиснуо у далеки свет да тамо ствара. Задивљен водом и њеном снагом, у аскетском поимању живота, смисао је налазио у вечности.

Његова звезда водиља, која је засијала над личким каменом, непогрешиво га је усмерила стазом успеха, од родног Смиљана до Њујорка и даље ка дубинама и просторностима науке, епохалним открићима, сазнањима која задивљују.

Тесли је Бог дао небески ум, а он човечанству дела свога ума. Поштујући ту и такву вољу, одрицао се сваке лагоде и уместо било каквог личног комфора, одабрао оно што је једино хтео и морао – мукотрпан рад и – жртву. Научењак, како је себе скромно називао, вазда озбиљан, замишљен, усамљен, негде у свом свету, кротио је природне силе, откривао њихове тајне, проналазио путеве којима ће се човек кретати лакше и брже кроз миленијуме који долазе. Зато у несагледивом пољу науке Тесла слови за јединствену личност достојну сваког поштовања чија су дела остала за сва времена.

Б. КОПУНОВИЋ

Пише
Владимир ЈЕЛЕНКОВИЋ,
директор Музеја
Никола Тесла

Цивилизацијски помаци

У СВЕТСКОМ ХРАМУ НАУКЕ

Ове, 2006. године, читав свет обележава 150 година од рођења Николе Тесле, поносног и једноставног човека, јединственог генија чији су изуми спојили три века и два миленијума и сврстали га у плејаду правих, аутентичних ренесансних личности које ће, без обзира на нове идеје и научне продоре у будућој историји човечанства, остати вечно упамћени као људи који су својим хуманим визијама и универзално вредним делом променили свет

Занимање за Николу Теслу непрестано расте. На миленијумској скали постојања људске цивилизације готово је немогуће наћи неку другу личност чији живот и дело побуђују тако широк спектар занимања најразличитијих истраживача – од историчара науке, електротехничких и машинских инжењера, информатичара, телекомуникационих, ваздухопловних и војних експерата, до медицинских стручњака, психолога, еколога, теолога и филозофа. У исто време бројна су и признања којима су значајне научне институције и појединци недвосмислено посведочили да је реч о човеку који је свету донео неке од суштинских прекретница на путу ка савременој научно-технолошкој цивилизацији.

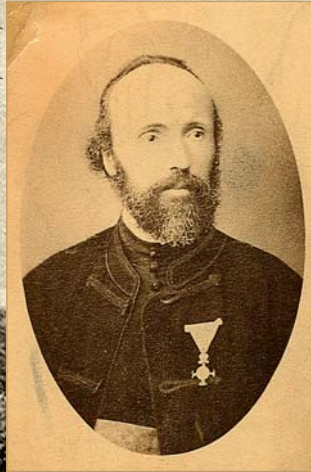
— НЕЗАОБИЛАЗНИ ДЕО НОВОГ ДОБА

Теслини изуми представљају темељ нових научно-технолошких продора који започињу крајем 19. века, а без многих се наша свакодневица ни данас не би могла замислити. Његов најзначајнији изум, којим смо и данас окружени, јесте индукциони мотор наизменичне струје, заснован на ингениозном открићу обртног магнетног поља. Теслини мотори и данас раде у кућним миксерима, феновима за косу, усисивачима, веш-машинама, те у многим индустријским постројењима и фабричким машинама које покрећу снажни мотори наизменичне струје.

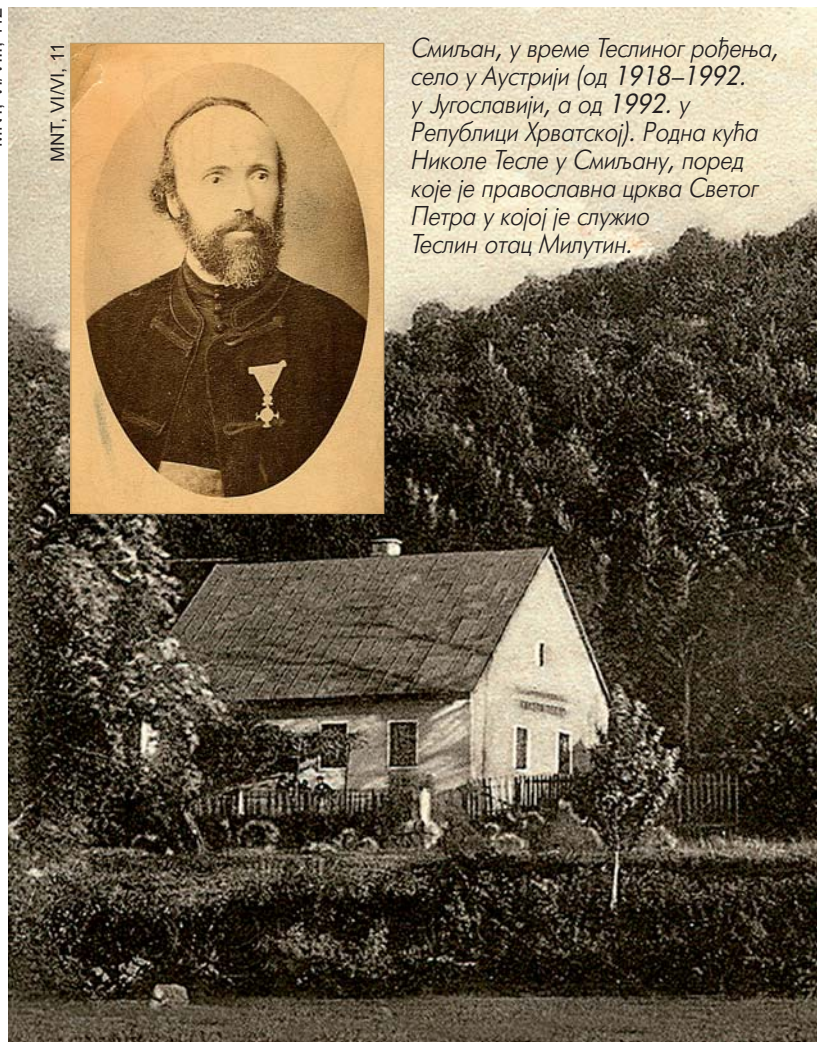
Тесла је и кључни творац радија и један од утемељивача радио-технике уопште. У процесу произвођења, преношења и развођења струја од хидро или термо-централа до наших кућа и фабрика, значајна је улога Теслиних открића. Проналазач је генератора струја високе фреквенције, осцилаторног трансформатора, механичких осцилатора. Значајан допринос дао је и у

МНТ, VI/VIII, 112

МНТ, VI/VI, 11

Смиљан, у време Теслиног рођења, село у Аустрији (од 1918–1992. у Југославији, а од 1992. у Републици Хрватској). Родна кућа Николе Тесле у Смиљану, поред које је православна црква Светог Петра у којој је служио Теслин отац Милутин.

КЊИГА ЧЕСТИТКИ

Права ризница значајних признања генијалном научнику и проналазачу садржана је у јединственој књизи, богато укориченој, у кожном повезу и са златотиском, коју је Тесла до краја живота љубоморно чувао у свом сефу. Она, заправо, представља оригиналну, уникатну збирку писама која су му поводом 75. рођендана упутили његови савременици.

На идеју да му 75 одабраних личности упути честитке које ће се наћи у тој необичној колекцији, дошао је Кенет Свизи (Kenneth M. Svezey, 1905 – 1972), новинар и писац, велики Теслин пријатељ и поштовалац. У својим млађим данима Свизи пише за *New York Sun*. У то време упознаје се са Николом Теслом и од тада велики део свог живота посвећује изучавању и пропагирању значаја Теслиних изума. Као уредник и аутор бројних дела из области науке, врло често је писао о Тесли и његовом научном доприносу, основао је *Tesla Society*, организовао прославу 100-годишњице Теслиног рођења и успешно осмислио различите активности на пропагирању Теслиног имена. Захваљујући његовом ангажовању, многи бродови и школе у САД добили су Теслино име. Био је и активни учесник у иницијативи да се по Теслином имену назове јединица магнетне индукције у Међународном систему јединица и изда поштанска марка у знак сећања на генијалног научника и проналазача.

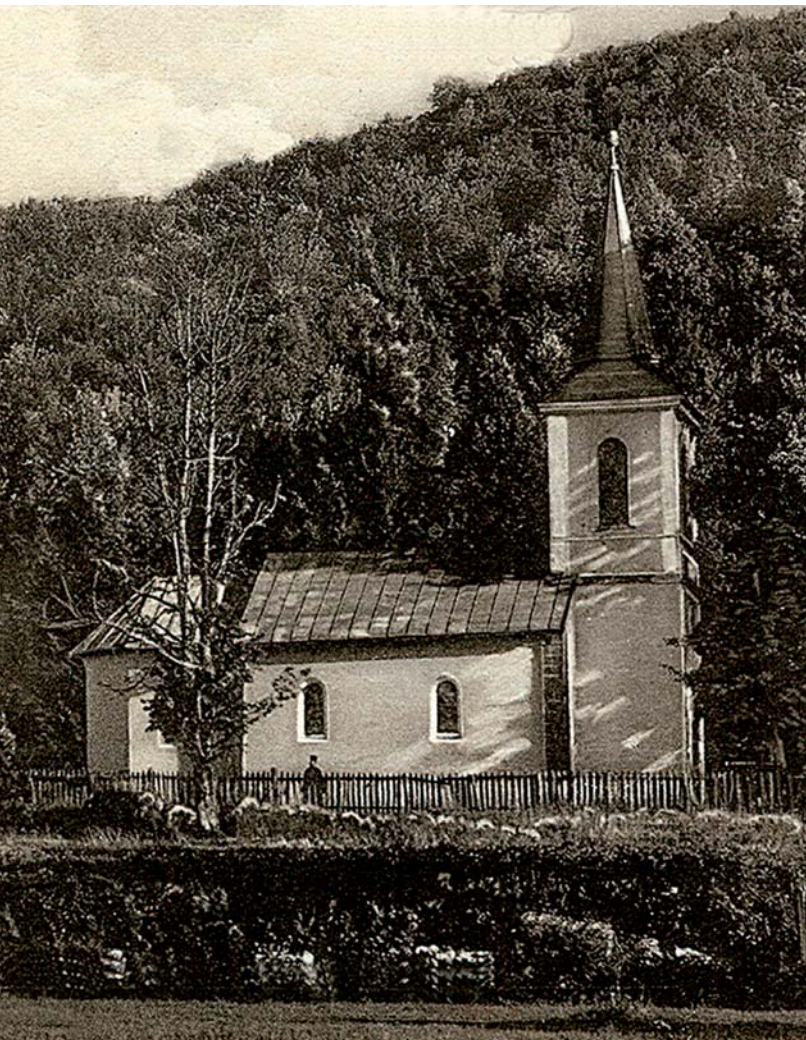
После Свизијеве смрти, Институт Смитсонијан преузео је његову богату архиву створану од 1921. до 1972. године, у којој се налази преписка између Свизија и Тесле, те између Те-

сле и других личности, Теслини чланци, патенти, исечци из штампе и фотографије, материјал о историји електрицитета и радио-индустрије. Из Одељења за електрицитет, где је чувана, Свизијева оставштина пренета је 1983. године у Архивски центар Националног музеја америчке историје у Вашингтону, где се и данас налази.

Из кореспонденције коју је Свизи водио са великим бројем научника, инжењера и представника великих корпорација око честитки које ће упутити Тесли за 75. рођендан, види се да је преписка започета још почетком 1931. године, са идејом да се читава акција заврши до 10. јула 1931. године, датума Теслиног великог животног јубилеја.

Та збирка оригиналних честитки, писаних руком или писаћом машином, насловљена је текстом: "Честитка Николи Тесли за његов седамдесет пети рођендан, 10. јула 1931" (*To Nikola Tesla greeting his Seventy-fifth Anniversary, July 10, 1931*).

Дуга је листа познатих имена, аутора тих честитки, који су, као и Тесла, значајним делима обележили своју епоху: Алберт Ајнштајн (Albert Einstein), др Б. А. Беренд (B. A. Behrend), В. Х. Браг (William Henry Bragg), Ли де Форест (Lee de Forest), Артур Морзе (Arthur H. Morse), проф. Џон Вајтхед (John B. Whitehead), затим познати српски научници и ствараоци, међу којима Милутин Миланковић, дипл. инж. Славко Бокшан, професор Никола Т. Петровић, Урош Предић, проф. др Драгомир Јовановић и проф. др Иван Ђаја.

машинству својим оригиналним решењима турбине и пумпе, где примењује нов принцип искоришћења енергије флуида путем трења. Патентирао је решења у области показивача брзине и вентилатора, радио на конструкцији различитих типова фонтана, а један од изума којим је потврдио чињеницу да је увек био далеко испред свог времена био је патент летелице са вертикалним полетањем.

О Теслиним изумима до данас су написани читави томови књига, научних радова и чланака. Објављена су бројна дела у којима су истраживачи најразличитијих професија и усмерења настојали да проникну у суштину његове необичне природе, изузетне интуитивне снаге и ретко маштовитог ума, те несвакидашњег начина живота, често испуњеног одрицањима од овоземаљских задовољстава и материјалне користи зарад потпуне посвећености најсветијем истраживачком циљу који је себи поставио – савладавању сила природе на добробит читавог човечанства.

Зато је драгоцено сагледати бар део онога што су угледне институције и Теслини савременици у различитим приликама рекли о њему и многобројним признањима, почасним докторатима, одликовањима или пригодним текстовима указали част и недвосмислено посведочили да је реч о човеку који је донео свету неке од суштинских прекретница на путу ка савременој научно-технолошкој цивилизацији.

■ ПРЕСТИЖНА ОДЛИЧЈА

У Теслином животу постојала су раздобља када су се различите престижне научне институције и стручна удружења просто утркивали ко ће га пре почаствовати својим одличјима и на

ПРЕДУГО ИШЧЕКИВАЊЕ

Српска краљевска академија, једна од институција посебно значајна нама, а свакако и самом Тесли, веома рано схватила је значај његовог дела и још 22. фебруара 1894. године прогласила га за свог дописног члана. Томе је умногосте допринела и једина Теслина посета Београду, учињена непуне две године раније. Дочекан уз највише почести, срео се са краљем Александром I Обреновићем, српским министром, одборницима београдске општине, професорима Велике школе и просветних завода, представницима разних компанија и удружења и изазвао велико поштовање и дивљење као млад и славом овенчани научник који је својим знањем и делима подигао углед својој постојбини и целом српском народу. Тиме је теже објаснити чињеницу да су истој институцији биле потребне читаве 43 године да га коначно прими за редовног, односно "правог члана", како је то звање тада означавано.

На телеграм, који му Српска краљевска академија упућује 17. фебруара 1937. године, са извештајем да је претходног дана, на главном годишњем скупу, једногласно изабран за право члана Академије и уз молбу да телеграфски потврди пријем овог обавештења, Тесла већ сутрадан, 18. фебруара, скромно одговара:

"Ваш јучерашњи телеграм донео је вест да сте ме примили у ваше неумрло друштво као право члана. То је ретка и вели-

ка част коју дубоко осећам и потпуно ценим и примам с поносом и захвалности у нади да ће се током времена сматрати боље заслужена.

Никола Тесла"

И коначно, 7. марта 1937. године, Александар Белић, тадашњи председник Српске краљевске академије, шаље Николи Тесли писмо којим се коначно завршава етапа предугог ишчекивања да најугледнија научна установа у Србији у своје окриље прими једног од највећих светских умова и стваралаца:

"Поштовани Господине,

Част ми је извести Вас да је Српска краљевска академија примила Вашу радио-депешу, којом сте је изволели извести да се примате избора за њеног право члана. На данашњем свечаном годишњем скупу имао сам част да Вас прогласим за право члана Српске краљевске академије и уведем у сва права која прави чланови имају.

Уз ово писмо шаље Вам се диплома о овоме чланству и знак који према приложеном Статуту имају права носити прави чланови Српске краљевске академије.

Академији би било мило да у своме Годишњаку наштампа Вашу биографију. Ако Вам је могуће да биографију напишете и да је Академији пошaljете, Академија би Вам била врло захвална.

С одличним поштовањем
Председник Српске краљевске академије, А. Белић"

тај начин одати признање за научна достигнућа којима је унапредио свет. У збирци Музеја Николе Тесле у Београду налази се 56 таквих признања, међу којима су дипломе које су пратиле одликовања и медаље, повеље почасних доктората, те дипломе академија наука, стручних удружења и различитих друштава.

Током живота Тесла је одликован шест пута. Примео је три престижне медаље из области електротехнике, Златну медаљу Елиота Кресона Френклиновог института, Златну медаљу Томаса Едисона Америчког института електроинжењера и Медаљу Џона Скота града Филаделфије. Тринаест пута уручена му је повеља почасног доктора наука. Међу институцијама које су му на тај начин одале највише признање су Колумбија колеџ, Универзитет Јејл, Технички факултет Универзитета у Београду, Технички универзитет у Бечу, Грац-Леобен технички и рударски универзитет у Грацу, Свеучилиште Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у Загребу, Чешки технички универзитет у Прагу, Технички универзитет др Едварда Бенеша у Брну, француски универзитети у Паризу, Греноблу и Поатјеу, Политехничка школа краља Карла II у Букурешту и Универзитет св. Климент Охридски у Софији.

Диплома почасног доктората Техничког факултета Универзитета у Београду

НАЈВЕЋЕ ПРИЗНАЊЕ

Највеће признање које се у свету науке може стећи јесте назив неке од јединица у Међународном систему мера (SI систему) према имену личности која је својим делом променила ток развоја наше цивилизације. Одлуком 11. генералне конференције за текове и мере, одржане у Паризу од 11. до 20. октобра 1960. усвојена је резолуција којом је јединица магнетне индукције названа *тесла* (Т). Тако је Тесла ушао у светски храм науке и сврстао се међу великане какви су били Њутн, Фарадеј, Волт, Ват, Хенри, Херц, Ампер.

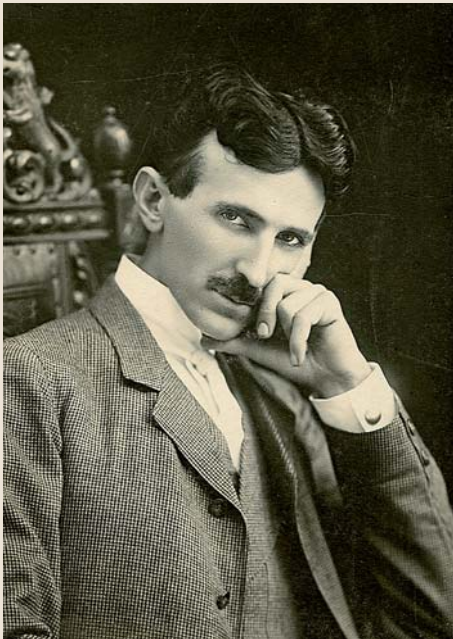
То није последње признање Тесли. Због непроцењивог значаја његовог доприноса савременој цивилизацији, на основу препоруке добијене од Међународног са-

ветодавног комитета, генерални директор Унеска Коиџиро Мацуура, донео је 16. октобра 2003. одлуку о упису архивске грађе из Теслине заоставштине у међународни регистар Унеска "Памћење света". Регистар документарне грађе покренут је 1992, са циљем промоције и чувања културног наслеђа од универзалног значаја. Укључење Архиве Николе Тесле у регистар Унеска одражава његову изузетну вредност и потребу да се заштити као наслеђе важно за добробит читавог човечанства. ■

Пише
академик Александар
МАРИНЧИЋ

Изуми који су убрзали точак историје

МНТ, ВИВ, 18

Тесла у четрдесетим годинама

БЉЕСАК ГЕНИЈАЛНОГ УМА

Никола Тесла припада ретким људима чији изуми старији више од сто година нису престали ни до данас да буду актуелни и препознатљиви. И није то био само један изум већ читав низ нових открићења, од оних у областима електроенергетике, светлосне технике, радиотехнике, до бројних примена високофреквентних струја у индустрији и медицини и необичних, али оригиналних проналазака у области машинства и ваздухопловства.

О првог великог открића Тесла је дошао пре 124 године у Будимпешти док је шетао с пријатељем у парку. Посматрајући небо у сутону, сетио се Гетеових стихова о заласку сунца и у тренуцима док их је рецитовао, синило му је решење које је дуго тражио за мотор без колектора и четкица. У ствари, открио је како се помоћу две наизменичне струје, са одговарајућим фазним помаком, у простору око непокретних калемова које их напајају добија обртно магнетно поље. У таквом пољу сви метални предмети се обрћу покушавајући да следе поље које их изазива, јер се у металу индукују струје чије магнетно поље „привлачи“ покретно поље. Тај принцип данас покреће стотине милиона индукционих и синхроних мотора које је Тесла заштитио крајем деветнаестог века у неких четрдесетак патената.

Када је открио начин добијања обртног поља, решио је до тада нерешен проблем ефикасног мотора за наизменичне струје. На тај начин је омогућио примену наизменичних струја које се лако трансформишу у високи напон, при чему се остварује економичан пренос снаге. На месту потрошње високи напон се опет претвара у безопасан ниски напон за директну примену.

РЕВОЛУЦИЈА У ГРАДЊИ МОТОРА

Теслин полифазни систем захтевао је минимално три проводника, за разлику од система једносмерних струја коме су потребна само два, али то и није неки озбиљан недостатак будући да три проводника имају већи трансмисиони капацитет.

Теслин изум обртног магнетног поља унео је револуцију у градњу мотора и то не само обртних већ и такозваних линеарних мотора који имају разне примене, од оних за покретање клизних врата до експресних возова који лебде изнад једне шине која игра улогу краткоспојеног ротора обртних мотора. Такви возови су још у домену будућих возова, јер данас је мали број њих у практичној примени.

Тешко је набројати места где се уграђују индукциони мотори, а још мање је могуће проценити укупан број тих мотора. Савремено домаћинство има десетак мотора уграђених у разне кућне апарате као што су машине за прање рубља и посуђа, вентилатори, фрижидери, калорифери, косилице за траву, пумпе за воду... У индустрији ти мотори погоне практично све машине радилице, од најмањих до оних које мељу камење и имају димензије велике собе! Захваљујући модерној електроници развила се техника управљања Теслиних мотора са обртним пољем и они се примењују за вучу где се тражи велики почетни спрег при малој брзини и поступно мењање брзине, што није оствариво са

ПРЕЗИР ПРЕМА БОГАТСТВУ

Иако је шездесетак година провео у Америци, Тесла је живео у свом свету, далеко од гламура и философије стицања профита. У њему су почивали романтични дух, слободна мисао и српски инат. Да је хтео, могао је да буде један од најбогатијих људи на планети, али он је једноставно презирао такву идеју. У прилог томе говоре многи примери. Тако је поцепао уговор са познатим индустријалцем Џорџом Вестингхаусом вредан за оно време фантастичних десет милиона долара! Нешто слично догодило се у Шораму на Лонг Ајленду, седамдесет километара од Њујорка. Наиме, тамо је финансијеру Тонију Моргану показао експеримент којим би се преко јоносфере као проводника лако преносила електрична енергија до корисника. Задивљени бизнисмен одмах је изразио спремност да подржи пројекат. Међутим, његово питање како би се наплаћивала струја од потрошача разочарало је Теслу и од посла није било ништа.

класичним индукционим моторима који одлично раде, али при готово константној брзини окретања.

— ■ ЈЕДНОСТАВНА ИСТИНА

Већ смо поменули као мали недостатак потребу Теслиног полифазног система за више од два проводника. Међутим, питање мотора наизменичне струје када постоји само монофазна струја, Тесла је решио на неколико начина. У својим патентима с краја деветнаестог века описао је како се може добити потребни фазни померај уметањем калема или отпорника на ред са намотајима "друге, помоћне" фазе у двофазном мотору, или променом облика магнетног кола када се користи кашњење у деловању магнетног поља кроз дуге полне наставке и неке друге технике. У практичној примени данас се најчешће жељени фазни померај остварује додавањем кондензатора у коло помоћне фазе, или се уграђују кратко спојени завојци на магнетно коло малих мотора. У ствари, асинхроним Теслином мотору само треба дати полазни импулс у жељеном смеру обртања и он ће наставити да се даље окреће у истом смеру. Без друге фазе мотор не зна на коју страну да се окрене, јер су му оба смера равноправна и мотор не може да се покрене без спољњег импулса.

Од првих Теслиних мотора наизменичне струје до данашњих велика је разлика у димензијама, односу тежине и снаге, али то је последица примене бољих материјала и оптимизације конструкције, а не промене техничке концепције која је остала онаква како ју је Тесла поставио пре више од сто година.

Теслина је заслуга и за нове вишефазне трансформаторе који и данас налице на оне из Теслиног доба. И данас се намотаји свих већих трансформатора потапају у уље које служи за хлађење и као изолатор у намотајима високонапонских трансформатора исто онако како је то Тесла предложио и експериментално потврдио пре више од сто година. Такође, читав низ разних прекидача са уљем и компримованим ваздухом потиче из Теслиних основних истраживања.

На крају овог прегледа Теслине електроенергетике онако како се она представља данас, најбоље је да цитирамо речи Беренда које је изговорио при додели Едисонове медаље Николи Тесли 1917. године:

Још од појаве Фарадејевог дела "Експериментална истраживања о електрицитету", ниједна велика експериментална исти-

РЕЧ ПЕСНИКА

– Господине Тесла, ми вас молимо да сматрате ову медаљу као симбол наше захвалности за нову стваралачку мисао, за онај моћни подстрек, сродан револуцији, који сте дали нашој вештини и нашој науци. Доживели сте да видите да је дело вашег генија остварено. Шта човек може више од тога да пожели? – пита се надахнути амерички песник Стивен Поуп, а у стиховима каже:

*Природа и њени закони
све беше мркли мрак;
"Нек буде Тесла!" рече Бог,
- и блесну светлосни зрак.*

на није била казана тако једноставно и тако јасно као што је то био опис Теслиног открића производње и искоришћавања вишефазних наизменичних струја. Онима који су дошли после њега он није оставио ништа да допуне. Његов рад обухватао је чак и нацрт једне математичке теорије...

— ■ ОСНОВА СВАКЕ ИНДУСТРИЈЕ

Дужно признање или чак и набрајање резултата Теслиних проналазака не би било у овом тренутку ни потребно ни пожељно. Све има своје време. Довољно ће бити да кажем: кад бисмо искључили из наше индустрије резултате рада Николе Тесле, сви точкови престали би да раде, наша електрична кола и возови би стали, градови би били неосветљени, фабрике мртве. Да, његов рад је има тако далекосежан значај да је постао потка и основа сваке индустрије... Његово име обележава епоху у напретку науке о електрицитету. Из његовог рада произашла је револуција у електротехници.

Још у току објављивања изума у области електроенергетике Тесла је почео да се бави наизменичним струјама виших фреквенција од оних примењених у електроенергетици. Са невероватном енергијом и брзином ушао је у потпуно нову и непознату област, где је убрзо направио нове алтернаторе струја високих фреквенција и нове изворе светлости. За необично кратко време отворио је нову област истраживања наизменичних струја и открио њихове велике могућности за добијање економичног светла у цевима са разређеним гасом, њихове могућности за примене у индустрији и медицини, а надам се за бежични пренос електричне енергије која је крчила пут радиотехници.

Данас се не чудимо бројним изворима светла и знамо да је електрично осветљење област без које се не може замислити живот савременог човека. Знамо да електрична сијалица са усијаним влакном има корене у Едисоновом изуму сијалице са угљеним влакном, али не знамо сви да је модерно осветљење са разноразним флуоросцентним цевима зачето и развијено до практичне примене од Николе Тесле, 1890. године. Први генератор високофреквентних струја Тесла је патентирао као извор за погон бешумних лучних лампи! Затим је уследио и патент новог и далекосежног открића варничног генератора са Теслиним трансформатором без гвозђа. Данас ту нараву срећемо на безброј места: од оних у аутомобилу за паљење смеше у моторима са унутрашњим сагоревањем, до оних у сваком радио-апарату и свакој радио-станици, у лаким изворима напајања у рачунарима и разним електронским направама, у авионима, бродовима, а да не помињемо и примене у бројним војним уређајима и системима. На неки начин Теслин трансформатор за струје високих фреквенција јавља се на сваком кораку у савременом свету, слично као и Теслин индукциони мотор!

ПРОГЛАС ЦИЉЕВА

Још једна значајна чињеница која иде у прилог великој Теслиној улози у развоју савременог радија и телекомуникација је његов проглас циљева Светске радио-станице коју је покушао да сагради на Лонг Ајленду. Ту станицу почео је да гради, уз помоћ финансијера Моргана 1900. године после повратка из истраживачке лабораторије у Колорадо Спрингсу. После неуспеха да добије допунска средства, након Марконијевог успеха да са "украденом Теслином апаратуром" премости Атлантски океан, изнео је у јавност свој програм који је формулисао у 12 тачака:

1. међусобна веза свих постојећих телеграфских станица у свету;
2. увођење државне тајне телеграфске службе без могућности ометања;
3. међусобна веза свих садашњих телефонских станица на Земљиној лопти;
4. свеопште растурање вести од општег значаја, телеграфски или телефонски, у вези са штампом;
5. увођење светског система преноса обавештења за искључиво приватну употребу;
6. међусобна веза и рад свих уређаја за откуцавање берзанских вести из целог света;
7. увођење светског система за пренос музике, итд.;
8. универзално регистровање времена помоћу јефтиних сатова који показују астрономски тачно време и не траже никакво одржавање;
9. пренос факсимила штампаних или руком писаних слова, писама, чекова, итд.;
10. увођење универзалне поморске службе, која би омогућила морнарима на свим бродовима да без компаса савршено крмане, да утврде тачан положај брода, час и брзину, да спрече сударе и несреће, итд.;
11. увођење система светске штампе на копну и води;
12. репродукција на ма ком месту на свету фотографских слика и свих врста цртежа и докумената.

базиран на Теслиним патентима из 1897. године. На тако измењен систем, без помињања Тесле, успео је да добије патент у Енглеској 1901. године, како би остварио чувени пренос сигнала преко Атлантског океана. Штавише, после неколико неуспелих покушаја, он је 1904. добио сличан патент у Америци! Све то ишло је тако далеко да је Марконијева компанија 1916. године покренула спор против САД и тај спор је после 27 година изгубила. Било је то после Марконијевог и Теслине смрти, и у свету је, и поред те пресуде, којом је Тесла потврђен као творац основне концепције радија, Марконијево име без основа и даље у очима многих изумитељ радија. Та неправда се с временом исправља, али Теслино име још није добило заслужено место у историји радија.

Када је Тесла говорио новинарима да ће сваки човек моћи да има малу кутијицу која ће га повезивати са сваким другим у свету, новинари су га исмевали. Тесла је људима онога доба изгледао као неки фантаста. Мало је било оних који су у његовим речима препознавали будући свет који им је он предочавао. Била је то судбина човека који је од тада био именован као "Ненадмашни геније",

"Човек који је изумео двадесети век", "Човек ван свог времена", "Геније електрицитета"...

Данас људи могу да схвате и разумеју Теслине далекосежне идеје и потпуни значај његових открића у области производње, преноса и коришћења електричне енергије, његових изума и визија за примене струја високих фреквенција у радију, индустрији, медицини. Када више није имао подршке у остваривању светског радио-система, Тесла се бацио на подручје машинства и у неколико година створио више оригиналних пумпи, турбина и разних направа хидраулике. Основни циљ му је био да стекне средства и настави рад на развоју бежичног преноса енергије, али то, на жалост, никад није остварио.

Никола Тесла је умро 7. јануара 1943. године, усамљен у хотелској соби са мноштвом остварених и још више неостварених идеја и изума које овај свет полако остварује.

Ова година је прилика да се подсетимо великих дела Николе Тесле и још једном му изразимо дубоко поштовање и захвалност за све што је урадио и наговестио. Ми смо поносни на највећег Србина, који је многе од нас инспирисао на рад и креативност и желимо да се то пренесе и на млађе који тек долазе и који треба да упознају грандиозно дело Николе Тесле. ■

САВРЕМЕНИ РАДИО

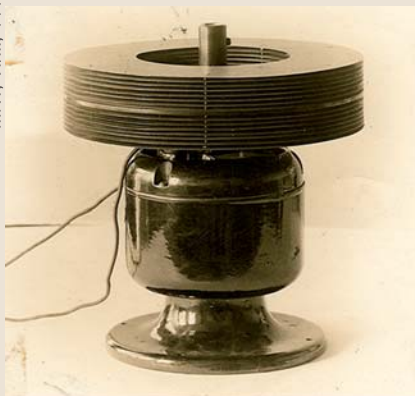
Идеја модерног радија потиче из једног Теслиног говора који је одржао у Америци 1893. године, а објавио у два патента из 1897. године. Када се у свету прочуло да је италијански изумитељ Маркони 1896. године патентирао основни концепт радија, Тесла је већ имао оно што је, у ствари, основа рада сваког радија данас: не само да је користио генератор на бази свог "Теслиног трансформатора" и повезао га са антенном и уземљењем, чиме је остварио да радио-станица ради на одређеној таласној дужини, већ је изумео и пријемник који користи два резонантна кола – једно отворено антенско и друго пријемно, користећи резонанцу за селективни пријем. Марконијев пријемник и предајник из тог доба нису имали ниједан од тих битних елемената да би постали савремени радио. Међутим, како је Маркони имао снажну подршку неких Енглеза и менаџерски дух, он је једноставни систем за бежични пренос импулса, базиран на Теслиној идеји коришћења антене и уземљења и Херцовог генератора пригушених импулса струја врло високих фреквенција, дело патентирао у Енглеској 1896. године и користио да га јавно прикаже. Извео је успешне експерименте преноса сигнала преко канала Ламанша, али када није могао да повећа домет, усвојио је измењен систем

Пише
професор
др Мирослав БЕНИШЕК

Истраживања у области машинства

ОТКРИЋА КОЈА МНОЖЕ ГОДИНЕ

MNT, VI/III, 141

Ротор Теслине пумпе

Турбомашина без лопатица најважније је Теслино дело у области машинства. Принцип размене енергије у таквим турбомашинама примењив је на доста проналазака, и Тесла га је обилно користио у својим патентима. Данас неколико фирми у свету производи Теслине пумпе за транспорт течности и мешавина велике вискозности (уља, малтер, течни бетон), а посебно се примењује његов принцип – пропулзија флуида у изради модерних молекуларних пумпи.

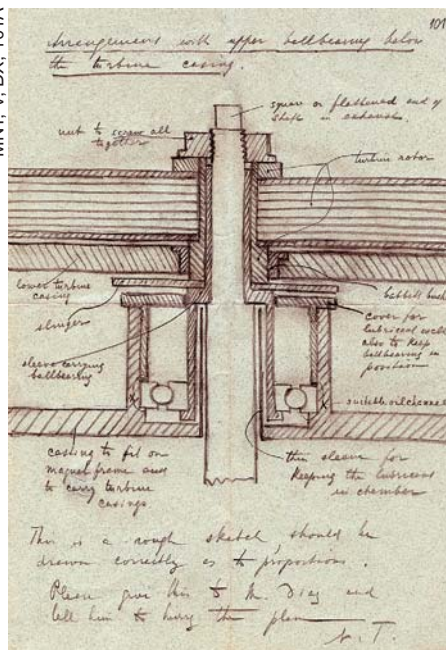
Када кажемо Никола Тесла, најпре мислимо на његове изуме у електротехници – наизменичну струју, индукциони мотор, трансформатор... Исто тако његово име нас подсећа на хуманост, племенитост, беспримерну упорност, ентузијазам, родољубље. Али мало ко би име Тесла повезао са појмовима као што су машинство, турбина, пумпа, ваздухопловство. Чак се и у већини биографских приказа Теслина живота и дела његово богато стваралаштво у области машинства само спорадично спомиње. То, међутим, није чудно, јер само вршни познаваоци његовог дела знају да је он изузетно много радио и дао велике доприносе у области машинства.

У богатој документацији коју је Тесла оставио за собом, а која се чува у Музеју Никола Тесла у Београду, у збирци научних докумената, у групи турбомашина, постоји 6.671 страница оригиналних Теслиних бележака, цртежа, скица, прорачуна, материјала који се односе на Теслин рад у тој области. То је вредан материјал који, углавном, није објавио за живота, па је прави обим његовог истраживања остао непознат научном свету. Ако се томе додају и богата преписка са компанијама, појединцима, патенти и патентне пријаве, новински исечци и техничка литература, може се рећи да постоји богат фонд од 10.000 докумената који се временски могу сместити између 1902. и 1925. године. То је дуго раздобље, у коме је Тесла истраживао велики број турбомашина, пумпи, дуваљки, парних и гасних турбина и других машина и уређаја, а тек предстоји да се до краја утврди колика је вредност тог дела његовог инжењерског, истраживачког и научног рада.

■ ТУРБОМАШИНА БЕЗ ЛОПАТИЦА

Прегледани део материјала јасно показује да је Теслин велики ум научника и практичара умео да ствара у широком интервалу области машинства. Стручна култура машинског инжењера и креативност генија, омогућили су му да са лакоћом решава те-

MNT, V, DX, 101A

Скица лежаја и ротора турбине

куће машинске проблеме. Сагледавајући укупан Теслин рад може се рећи да је он тражио решења која су заснована на физичким јасним законима, али да се при том није задовољавао уходаним инжењерским принципима струке, већ је имао сопствени пут којим је долазио до оригиналних резултата.

Тесла се посвећује машинству на почетку 20. века. Тада проживљава неколико тешких година. Многи планови су му се изјавили, уговори отказани и вероватно се окреће ма-

шинству у жељи да дође до финансијских средства. Наредних 20 година живота своја истраживања ће посветити искључиво машинству, користећи и своје проналаске у области наизменичних струја (моторе и генераторе).

Рад у машинству започиње истраживањима у области турбомашина. То његово занимање није нимало чудно ако се узме у обзир да је то било време интензивног индустријског развоја када су биле у центру пажње машине за трансформацију енергије ради производње корисног рада (турбине) и, обрнуто, ма-

шине за предају енергије флуиду коришћењем рада (пумпе, компресори, вентилатори и др). Посебно је значајан његов допринос у развоју нових типова турбомашина започет оригиналном идејом о машини за размену енергије са флуидом у колима без лопатица, тзв. турбомашини трења.

О чему је реч? Тесла је, сагледавајући све релевантне чињенице, својом идејом, истраживањима и остваривањима открио суштински нов тип радијалне турбомашине, која раније није била позната. До тада су у употреби биле (а и данас су) само машине у којима се енергија размењивала између механичког система и флуида применом кола са лопатицама, клипова и цилиндара и обртних клипова у кућишту, док Теслина турбомашина размењује енергију са механичким системом помоћу "невидљивих лопатица". "Невидљиве лопатице" настају дејством напонског стања вискозног флуида који се формира у простору између два или више коротирајућих дискова.

ГОДИНЕ ИСТРАЖИВАЊА

Феномен струјања више но практична употреба изазвао је велики број истраживача да се позабаве Теслиним турбомашинама. Међутим, у протекле три деценије обављен је већи број теоретских и експерименталних истраживања струјања флуида између два коротирајућа диска са посебним освртом на могућност примене код пумпи и турбине са радним колима у облику паралелних дискова без лопатица, што је Тесла експериментисао почетком прошлог века. Последњих година расте занимање за практичну примену његовог изума због изванредних особина које та турбомашина има као пумпа у специјалним доменима примене.

Прве Теслине идеје везане за рад на турбини која би обављала успешно термодинамичко претварање енергије, враћају нас у најуспешније доба његовог живота, када је радио на примени полифазног система и свог индукционог мотора, око 1888.

ПУМПА ТРЕЊА

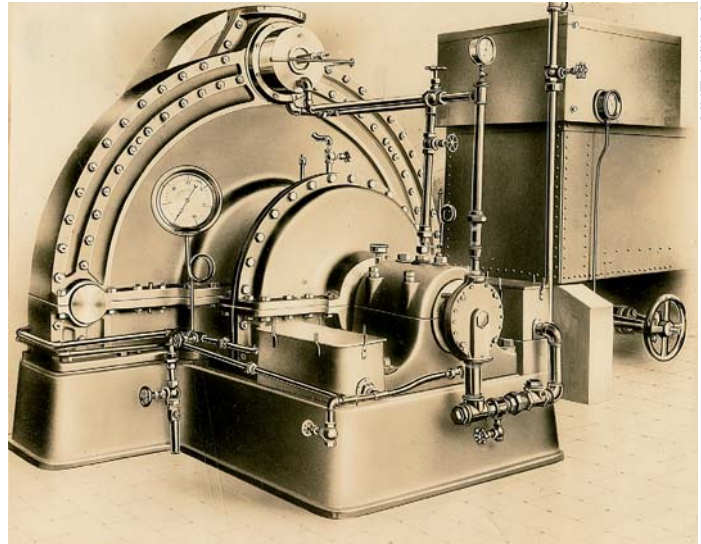
Теслина пумпа је једноставна машина за размену енергије између механичког система обртног кола и флуида. Састоји се од два или више паралелних дискова који ротирају. Пренос енергије са плоча на флуид остварује се смицањем напона – трењем, па се назива и пумпом трења.

БРЗИНОМЕР

Са патентом "брзиномер" Тесла је постигао комерцијални успех који није успео да постигне са турбомашинама. Тај патент из 1914. откупила је компанија "Валтам Воч" и на основу њега почела да производи брзиномере који су се уграђивали у серијске аутомобиле тог времена.

ФЛУИДНА ДИОДА

Тесла је осмислио уређај без покретних делова који спречава флуид под притиском да струји у једном правцу, а дозвољава да у супротном правцу прође кроз неометано. Захваљујући таквом приступу, крајем шездесетих година, вентилски вод – флуидна диода била је употребљена у једној сасвим новој области – као елемент меморије пнеуматских рачунара. И нија могло да се заобиђе Теслино име и не каже да је први патент у тој области, још давне 1921, дао управо он.

Теслина турбо пумпа инсталирана у Бриппорту 14. марта 1916.

године. Конкретно, уобличавање принципа на коме би почивао рад такве машине настао је 1902. године, усред рада на беличком преносу енергије и пројекту "Ворденклиф". Те године је, у једном писму К. Лоренцу, навео да је дошао до идеје флуидне пропулзије, а четири године касније, 1906. начинио је комплетне цртеже и објаснио свој проналазак.

Поред те Теслине изјаве која појашњава околности у којима се изнедрила његова идеја о новом принципу размене енергије, постоје још нека сведочанства. Тако биограф Џон О' Нил каже да је 1907. године Тесла извршио први експеримент са парном турбином, која је имала обртно коло састављено од 12 дискова, пречника 12,7 cm, била погоњена ваздухом под притиском и развијала је брзину од 20.000 обртаја у минути. Направио ју је Теслин асистент Јулијус Цито.

Годину дана касније своју идеју применио је у пракси, за нови погон путничког брода "Лузитанија". Он је био погоњен млазом који би стварао његов хидраулични пропелер са дисковима.

Неке од својих идеја у тој области Тесла је изложио и у часопису "New York World" од 5. јануара 1908, са насловом "Предвиђања Никол Тесле за 1908". У чланку су објављена његова разматрања о различитим проблемима науке и технологије, а последњи пасус посвећен је проблемима бродске пропулзије. У тексту се каже: "Постоји обиље доказа који показују да ће значајна побољшања бити начињена у бродској пропулзији. Бројне теорије указују да је оно што погони брод реактивни млаз, према томе, пропелер је осуђен на неефикасност при великим брзинама. Увешће се нов принцип."

Ако се уопште може узети датум који ће означити почетак Теслиног рада на примени новог принципа механичког преноса енергије флуида, онда је најбоље узети 18. фебруар 1908. године, јер је тог дана на адресу у хотел "Валдорф Асторија" у Њујорку стигло писмо Волтера Најта, главног инжењера Америчко-британске компаније за производњу оружја, парних машина и противпожарних уређаја у коме он обавештава Теслу да је успешно обављено тестирање једне његове пумпе. Реч је о првом експерименту са Теслином пумпом која је погоњена Теслиним електромотором. Ускоро се нашем научнику јавио (19. фебруара) и председник и власник компаније Џозеф Хедли. Он је Теслу обавестио да је Америчко-британска компанија, после огледа са Теслином хидрауличном пумпом, вољна, да преузме ексклузивну производњу тог открића за пумпање, поморске и друге сврхе.

Све се то дешавало након што су месец дана раније, 6. јануара 1908, Тесла и Хедли, председник и власник Америчко-британске компаније, потписали Меморандум о сарадњи који је предвиђао оснивање компаније за експлоатацију Теслиних патената из области бродске пропулзије. Према том споразуму, такође је било предвиђено да се направи једна хидраулична пумпа и тестира.

Тесла у то време не пријављује patente својих проналазака, већ ради на пројектима и производњи машина заснованих на својој идеји о флуидној пропулзији обртним колима без лопатица. У току три наредне године (од 1908. до 1911) конструисао је пет хидрауличних машина: модел-пумпу, двостепени компресор, пумпу високог притиска, дуваљку и турбо-пумпу. Прве три су биле експерименталне машине које је користио за испитивање, а последње две су нашле своју примену. Теслина дуваљка (компресор), погоњена његовим индукционим мотором, коришћена је у ливници Америчко-британске компаније у Корлисусу, а турбо-пумпа рађена је за једну бензинску пумпу у Њујорку. Била је направљена, али не и до краја изведена и примењена.

Још у току сарадње са Америчко-британском компанијом Тесла је поднео патентну пријаву у којој је заштитио главни део својих идеја, и експерименталне резултате својих истраживања

турбомашина. Пријава коју је 1909. године поднео са називом "пропулзија флуида", прихваћена је 6. маја, а исто је било и са патентом "турбина".

И ДАНАС ЈЕ АКТУЕЛАН

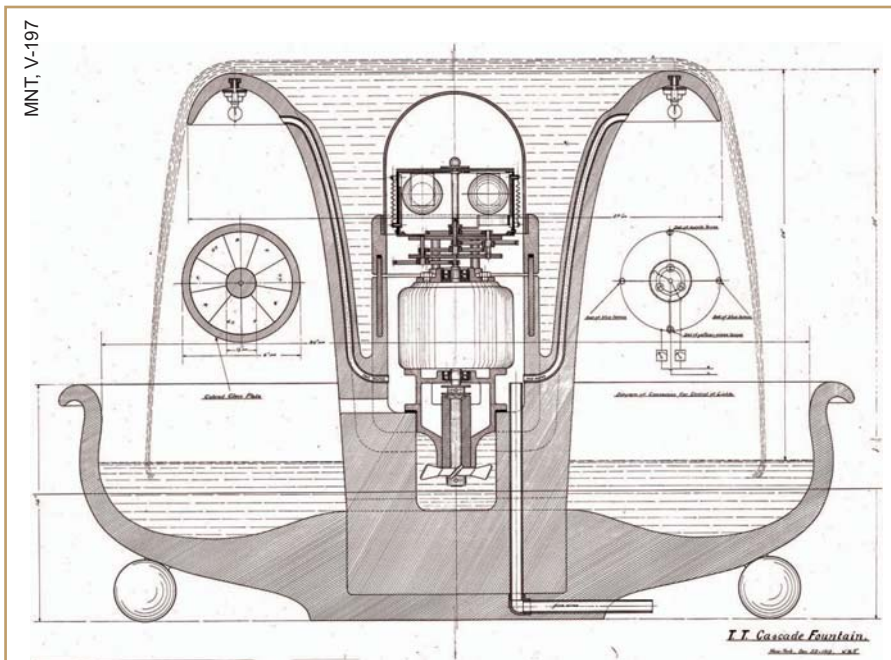
Тесла је своју идеју (нови принцип) о безлопатичном преносу енергије са флуида на механички систем (и обрнуто), састављен од паралелно постављених ротирајућих дискова, пренео на доста уређаја и машина које су биле предмет његовог интересовања. Иако су истраживање и прављење турбомашине без лопатица најважније Теслино дело у области машинства, нимало нису мање важна ни остала његова истраживања. Споменимо само "флуидну диоду", која је неизоставни део пнеуматских рачунара. Посебно би требало истаћи његова размишљања о искоришћењу геотермалне енергије и коришћење температурске разлике морске воде ради производње корисног рада. Тесла је веровао у хидроенергију, термоенергију, геотермалну енергију, сунчеву енергију, и нарочито је размишљао о транспорту водене енергије из облака са мора на копно. Његово широко занимање за све делатности које могу обезбедити бољи и хуманији живот људи простиру се и на област ваздухопловства (апарати за ваздушни транспорт и Оверкрафт).

Са комерцијалног становишта, најбољи потез је повукао потписавши уговор са "Волтам Воч" компанијом из Масечусетска, која је финансирао његово истраживачки и експериментални рад на новим типовима мерних уређаја. То су "мерач брзине обртања", пријављен 1914, а патентиран 1916, и три изума из 1916 – "брзиномер брода" (патентиран 1919), "протокомер" (патентиран 1921) и "мерач фреквенција" (1922). А занимљив је био и патент "Фонтана".

Тако је и у области машинства Тесла дао огроман допринос. Извесно је да он није мерљив резултатима истраживања у области електротехнике, али да ту није и ништа постигао, био би познат као успешан истраживач у области машинства.

Тек после Теслине смрти отпочело се са озбиљнијим теоријским и експерименталним истраживањем његових турбомашина и за протеклих 40 година велики труд је уложен да би се аналитички описали процеси у Теслиним турбомашинама, док је мање било експерименталних резултата. Објављени радови представљају само један део до сада остварених резултата, док се део информација чува као поверљив због могуће индустријске примене. И дан-данас његови проналасци у тој области користе се у изради многих постројења и као посебни производи, а како време пролази, све више добијају на значају. Неколико фирми у свету производи Теслине пумпе за транспорт течности и мешавина велике вискозности (уља, малтера, течног бетона и др.), а посебно је данас у употеби Теслин принцип – пропулзија флуида у изради модерних молекуларних пумпи. ■

(*Текст приређен у сарадњи са др Бранимиром Јовановићем)

ТЕСЛИНА ФОНТАНА И КОД НАС

Фирма Тифани-Студио тражила је 1913. од Тесле да за њихов ентеријер направи једну фонтану која је као патент прихваћена 1914. године. Радио је више месеци на тој фонтани и направио две варијанте – прву са једном аксијалном пумпом, а другу са његовом пумпом. Професору др Мирославу Бенишеку са Машинског факултета пала је на ум идеја да се 1996. направи једна фонтаница у ћошку Теслиног музеја или у парку преко пута. У то време та идеја није могла да се то оствари, али се недавно и декан Машинског факултета заузео да се фонтана сагради испред њиховог факултета. Највероватније ће она имати Теслину пумпу, коју је направила једна приватна фирма из Београда.

– Та мала пумпа тестирана је на факултету и показало се да има фантастична својства. Иако мала, пречника 10 см, даје, при напону од пола бара 140 литара воде у минуто, а то је одлично. Мислим да ће она моћи да задовољи ову нашу фонтану – каже проф. Бенишек, који се нада да ће фонтана бити готова до краја ове или почетком наредне године.

Б. К.

Пише
професор
др Спасоје МУЧИБАБИЋ,
генерал у пензији

Утицај проналазака на
развој војне технологије

ОРУЖЈЕ У СЛУЖБИ МИРА

Тесла је сматрао да проналазачи у основи имају племенити циљ – спасавање живота. Као велики научник и хуманиста, строго је водио рачуна да његови “војни” проналасци буду примењивани искључиво за одбрамбене сврхе. Касније ће се испоставити да је радећи на својим патентима и њиховим применама, знатно утицао на побољшавању тактике, система руковођења и командовања оружаних снага.

Тесла је сматрао да је своју инвентивност наследио од мајке Ђуке, која је изумела многе направе. Уз њихову помоћ лакше је и брже ткала, прела, узгајала биљке и одвајала влакна. Оцу Милутину, угледном православном свештенику, остао је захвалан што му је често задавао разне вежбе (погађање туђих мисли, откривање грешака, понављање дугих реченица или рачунање напамет). Генетика, радне навике, васпитање, таленат и образовање знатно су утицали на формирање Теслиног научног профила.

Од свих енергија Тесла је недвосмислено давао предност електрицитету. Сви његови проналасци занимају се, у основи, на тој врсти енергије. Зато је себи поставио два задатка: први да пронађе начине за добијање те енергије из залиха које су неисцрпне и, други, како тако добијену енергију пренети на даљину. Решење је нашао у претварању механичке енергије текуће воде у електричну (водопади нуде најбоље услове), а пренос је решио претварајући је у високонапонску снагу и шаљући је на даљину. Велику предност таквог начина добијања и транспорта енергије видео је у безбедности и благодану. Међународне сукобе је сагледавао као моћне стимулансе за проналажење уређаја и оруђа за ратовање на бази електричне енергије.

Предвиђао је огромну примену електричне енергије у свим гранама привреде, од пољопривреде до најсавременијих грана индустрије. “Електричним средствима ће се обезбедити заштита шума од пожара, уништаваће се микроби, инсекти и глодари”, говорио је. Велику примену електричне струје предвиђао је за безбедност, посебно бродова на мору. Очекивао је врло брзо проналазак радио-централне која би бродовима на мору у свако доба слала податке о локацији и друге драгоцене информације.

Тесла је видео рат као испољавање енергије, што је подразумевало убрзање и успорење масе под дејством силе. У таквој поставци време се јавља као битна категорија која одређује трајање оружаног сукоба сразмерно снази и бројности. Поред тога, питање снабдевања постаје све сложеније и теже. Дневни трошкови и губици су чиниоци који захтевају закључивање мира. Међутим, могла би настати мртва трка, што је, сматрао је Тесла, велика несрећа за зарађене стране, јер би сукоб могао потрајати.

Сматрао је да успех у рату не зависи само од генерала, већ и од физичара, инжењера, хемичара, проналазача, занатлија и добровољаца који ће се жртвовати за остварење постављених циљева. Повремено се Тесла бавио и предвиђањем иако је то сматрао незахвалним послом. Тако је мислио да се Први светски рат

може завршити са три могућа исхода: први, слом Аустрије; други, окупација Енглеске од Немачке и трећи пораз Немачке.

Многи Американци налазили су се под утицајем погрешних обавештења, јер су политички непријатељи ширили вести да се народи у Југославији мрзе. Тесла је сматрао да је краљ Александар остварио политичко јединство створивши снажну и моћну државу. Пажљиво је пратио политичку ситуацију у драгој му Југославији, а посебно га је погодило убиство краља Александра 1934. године, које су починили хрватски сепаратисти повезани са фашистичким режимом, чији је циљ био да поттакну сукобе међу народима Југославије.

— НЕМОГУЋИ РАТОВИ

Тесла је енергију видео као узрок вођења, али истовремено и као могућност превазилажења сукоба – ратова. Три су главна извора енергије за одржавање живота – гориво, снага воде и топлота сунчевих зрака. Он је после детаљне анализе закључио да је водена снага наш најдрагоценији извор снабдевања. С његовим развојем и усавршавањем система бежичног преноса енергије на ма коју даљину, људи ће моћи да реше основне проблеме материјалне егзистенције. Рећи ће: “Даљина, која је главна сметња људског прогреса, потпуно ће се избрисати из мисли, говора и делања. Човечанство ће се ујединити, ратови ће бити немогући и мир ће владати светом.”

У области војне технологије најважнији Теслини проналасци су: радио, радар и пренос знакова и снаге на даљину, чија је основна намена обезбеђење неборбених активности.

Под покровитељством Националног удружења за електрично осветљење, Никола Тесла је први у Сент Луису 1893. године одржао предавање и демонстрирао рад о високоволтажним појавама високе фреквенције.

Демонстрација је била тако припремљена да су на сцени биле две групе опреме – за емитовање и пријемна група. Тако је рођен радио. Бежична порука коју је емитовао петокиловатни искрећи одашиљач, и коју је на удаљености од десет метара сместа примала “Гајслерова цев”. Ту су приказани основни принципи модерног радија и то: антена или ваздушна жица, уземљење, ваздушно-земаљско коло које садржи индукцију и капацитет (за подешавање), сетове за одашиљање и примаме који су подешени један према другоме и електронске цевне детекторе. Тек после проналаска кристалног детектора повећава се домет на велике даљине.

Суштина рада тог уређаја огледа се у функционисању радио-предајника и радио-пријемника. Радио-предајник производи, појачава и модулише електричне осцилације високих фреквенција и преко антене их зрачи у простор у облику електромагнетних таласа. Радио-пријемник, састављен од склопова с којима се из сигнала, које у антени индукују модулисани електромагнетни таласи, одабирају, појачавају и детектују сигнали који садрже упућену информацију. Њиме се електромагнетна енергија таласа најпре претвара у електричну, а затим се пре-

носи кориснику одговарајућим уређајем за репродукцију (слушалницама, звучником, телепринтером и сл.).

Радио је унео својеврсну револуцију у радио-саобраћају, радио-дифузији, телевизијској дифузији, у радио-гониометријским, радарским и електронским навигацијским уређајима, у прислушној служби, метеорологији, радио-астрономији и другим областима војне и цивилне делатности.

Вестингхаус, фирма за коју је радио Тесла, потукла је *Ценерал Електрик*, за коју је радио Едисон. Почела је блистава будућност наизменичне струје њеном применом у свим делатностима од привреде, преко медицине, до војне производње. Тесла се вратио у Њујорк понесен тријумфом славе и знатно финансијски јачи, што му је омогућило да настави своја даља истраживања у разним областима примене.

РАДАРСКИ ПРИНЦИП

Радар, електронски уређај за откривање објеката (циљева) на копну, мору и у ваздуху, чија је масовна производња почела у Француској после Другог светског рата, урађен је на бази Теслиног објашњења радарског принципа исказаног још 1917. године.

Немачке подморнице потапале су готово милион тона савезничког бродовља месечно када је Америка, у априлу 1917. године, ушла у рат. Начин да се открију подморнице биле су највећи приоритет. Тада се још није довољно схватала озбиљност изналажења средстава за предвиђање ваздушних напада, иако су немачки *цепелини* и авиони великог домета почели да крстаре централном Француском и Енглеском. Бомбардовања из ваздушног простора била су на прагу, али као да су савезници били хипнотисани. Ништа озбиљније није рађено у том правцу. Убрзо су пале бомбе на Париз и Лондон...

У јуну 1900. године, у часопису *Сенчури*, Тесла је објаснио општи концепт радара. Описујући практичну важност стационарних таласа, указао је на њихову знатно ширу примену од бежичне телеграфије. Наводио је примену везану за откривање положаја или курса покретног предмета на било ком делу Земљине кугле, као што је брод на мору, на његову брзину, даљину или курс пловидбе. У *Електрикал експериментеру* за август 1917. године описан је прототип модерног војног радара. Потребно је послати зрак мале таласне дужине и велике фреквенције и пресрести тај зрак после одбијања од поморнице и њиме осветлити флуоресцентни екран (слично рендгенским зрацима) и тиме је решено проналажење подморница. То што је описано могло је да буде примењено код атмосферског радара, док је код поморског било неоствариво због великог пригушења у води. Али Теслини екстра нискофреквентни таласи продиру кроз море и могу се користити у комуникацијама. Едисон, окорели његов противник, тада је управљао морнаричким истраживањима и готово је извесно да је све Теслине идеје одбацивао као “сањарије”.

Војни развој радара у Америци био је успорен због сујете међу научницима и руководством вида војске. И поред свих напора, први радар у америчкој војсци појавио се 1937. годи-

Једно од теледиригованих пловила која је Тесла конструисао и изложио 1898. године. Њиме се управља бежично, путем радио-таласа

МНТ, VIII, 199

не, у морнарици, на једном старом разарачу атлантске флоте.

Енглеска је водила велику битку за усвајање радара и добијена је на време, што је непосредно утицало на спасење од тоталног уништења приликом немачког бомбардовања. У бици за Британију радар је постао једно од основних средстава. Израђен је довољно јак уређај за производњу импулса – магнетрон, који је постао основ свих генерација модерних радара, почевши од четрдесетих година.

Може се закључити да су проналазак и увођење радара у наоружање имали стратегијски значај за земље које су се браниле у Другом светском рату. Он је непосредно утицао на одбрамбену стратегију и доктрину, а посредно на нападну стратегију и доктрину. Дејства из ваздуха, која су била основ темпа напада Немачке, постала су знатно мање делотворна и са већим губицима, што је, даље, утицало на брзину освајања других земаља. Одбрана је постала отпорнија, са знатно већим учинцима у обарању противничких ваздухоплова, што је, поред осталог, утицало на морал целе нације, а посебно припадника ваздухопловства и морнарице. Ефекти Теслиног радара били би знатно већи и бржи да није био окружен сујетним и љубо-морним људима. Правда је победила када су коректни француски научници јавно саопштили да је први радар произведен на основи Теслиних патената.

■ КРОЗ ЗЕМЉУ И ВАЗДУХ

Бежични пренос знакова и снаге на даљину физичким проводником постао је фактор ограничења код примене електричне енергије, па је Тесла размишљао како да реши тај проблем. Откриће је посматрао као природну последицу најновијих истраживања на пољу електрицитета. Решење је тражио у преносу кроз земљу или ваздух коришћењем више извора и резонанцијом која би их покретала. Био је уверен да брише даљину као фактор лимита у преносу и да ће ускоро комуницирати са Марсом.

Часопис "Elektrikal rivju" је 1891. године објавио кратку вест да је Тесла пронашао апарат којим се обезбеђује пренос енергије на било коју тачку Земље. Принцип преноса састојао се у томе да апарат произведе високе електричне напоне који се досежу до разређене атмосфере кроз коју се слободно преноси

БЕЗБЕДНОСТ НА ПРВОМ МЕСТУ

У патентирању својих проналазака Тесла је посебну пажњу посветио мерама безбедности, првенствено заштити људи и природе. Тако је открио да се при појави електрицитета од неколико милиона волти азот спаја са кисеоником и другим елементима и настају тако моћна пражњења од којих се плашио "да се атмосфера не запали".

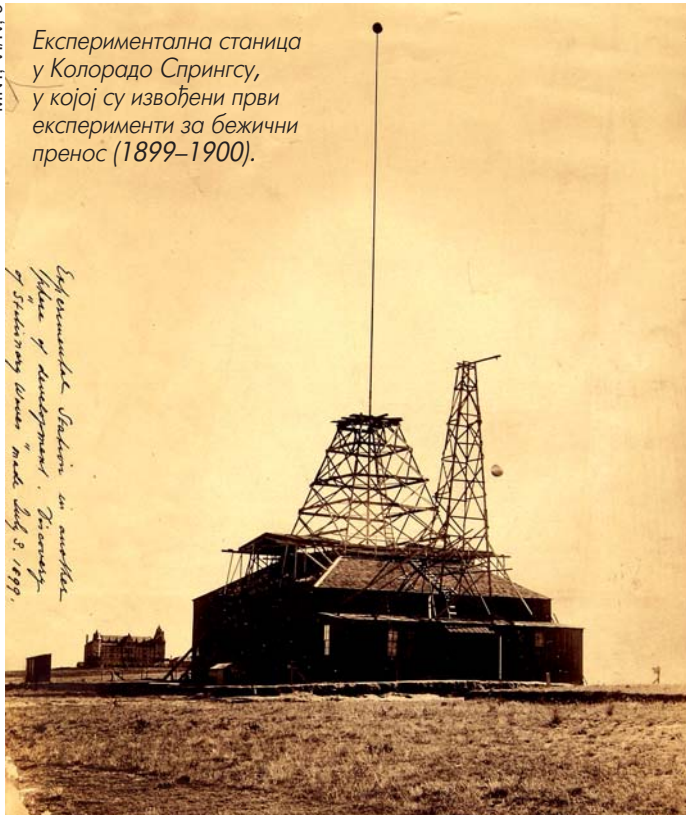
РЕЧ ДАТА ЧОВЕЧАНСТВУ

"Као Џон Раскин, и ја изјављујем да нећу убити нити повредити ниједно живо биће без потребе, нити уништити било коју дивну ствар, већ ћу тежити да сачувам све што је драгоцено и живо и да негујем природну лепоту на Земљи."

MNT. VIII. 9

Експериментална станица у Колорадо Спрингсу, у којој су извођени први експерименти за бежични пренос (1899–1900).

Veranschaulich. Station in Colorado Springs, Colorado, in which the first experiments were made Aug. 9, 1899.

Може се учити да Теслини патенти нису били везани за проналазак средстава намењених за ватрено дејство – убијање људи. Међутим, када је уочио да се његови проналасци везани за радар игноришу, а Едисон сва средства усмерио на проналажење подморница ослушкивањем, свој рад је усмерио на проналажење направа са којих могу да униште бродове противника. У *Тајмсу* је објављено да је Тесла пронашао ново средство, које је "попут Торових громава" способно да уништи читаве флоте непријатељевих бродова. Направу је описао као пројектил који лети кроз ваздух брзином око 300 миља у секунди, летелицу без посаде, мотора и крила, коју покреће електрицитет и која баца експлозив на било који крај планете.

Теслини војни патенти били су првенствено везани за опрему која се користила за заштиту или командовање. Нажалост, често је због сујете других научника морао на суду да доказује како је управо он аутор одређених патената. Али необориве чињенице и само време дали су за право великом научнику. ■

импулс до тачке где се налази уређај са истом снагом коју сигнал прослеђује на Земљу, где се трансформише и користи. Посебно је била важна спознаја да проводивост знатно расте са разређеношћу атмосфере и са повећањем електричног напона.

Бежични пренос знакова и снаге у војној примени заступљени су у готово у свим облицима борбених дејстава. Фактор простор (даљина) престаје да буде препрека, а у области информација обезбеђује се руковођење и командовање са даљине, уз истовремено високо познавање стања на фронту.

Поред три наведена открића, потребно је нагласити да је било знатно више оних која су непосредно или посредно чинила основ средстава ратне теннике и опреме. У пролеће 1898. године, на електотехничкој изложби у Њујорку, Тесла приказује могућност управљања бродом са даљине помоћу електромагнетских таласа. Предлагао је влади да дуж обале на важна стратешка и доминантна места постави контролна постројења са поморским официрима, који би наводили бродове и подморнице и тако штитили обалу.

Можемо запознати да је највећи број патената био везан за морнарицу, јер је то био простор са кога се Америка могла највише угрозити, па су за ту намену издвајана највећа финансијска средства.

Чувари јединствене заоставштине

МУЗЕЈ СРПСКОГ ГЕНИЈА

Никола Тесла, амерички држављанин српског порекла, изумитељ и научник, живео је и стварао у раздобљу које обухвата два века. За његове биографе он је "ненадмашни геније", "човек изван свог времена" или "господар муња". Тесла је рођен 10. јула 1856. у Смиљану (Аустрија, данас Република Хрватска).

Школовао се у Смиљану, Госпићу, Карловцу, Грацу и Прагу. Радио је у Марибору, Будимпешти, Паризу и Стразбуру, пре него што је 1884. наставио да живи и ради у Њујорку. У апартаману Хотела Њујоркер умро је 7. јануара 1943. године.

стварио је изуме и открића у области електротехнике (енергетика, техника високог напона, радио-техника, бежично управљање) и машинства. Захваљујући Теслином изуму обртног магнетног поља из 1882, настао је индукциони мотор и уведена нова технологија преноса снаге на даљину, заснована на примени полифазних наизменичних струја.

Теслин допринос у области технике струја високог напона, радио-технике и бежичног управљања проистекао је из изучавања особина струја високог напона и високих фреквенција. Године 1891. Тесла је открио уређај који ће постати познат са називом *Теслин осцилатор*. Изучавање струја високе фреквенције које је започео 1890. означило је истовремено почетак друге етапе развоја радија и метода и апарата за бежични пренос енергије. Године 1898. јавно је демонстрирао примену радија за пренос команди на даљину тако што је са удаљености управљао мањим бродом помоћу радио-таласа.

Почетком 20. века Тесла остварује идеју о новом механичком принципу за погон турбомашина. Рад тих машина заснивао се на аналогји са радом индукционог мотора и обртног магнетног поља.

Дошавши у Америку 1884, Тесла је живео у Њујорку, у хотелима: Astor House, The Gerlach, The Waldorf Astoria, Hotel St. Regis, Hotel Marguery, Hotel Pennsylvania, Governor Clinton Hotel, Hotel Mc. Alpin, New Yorker Hotel. За лабораторије и

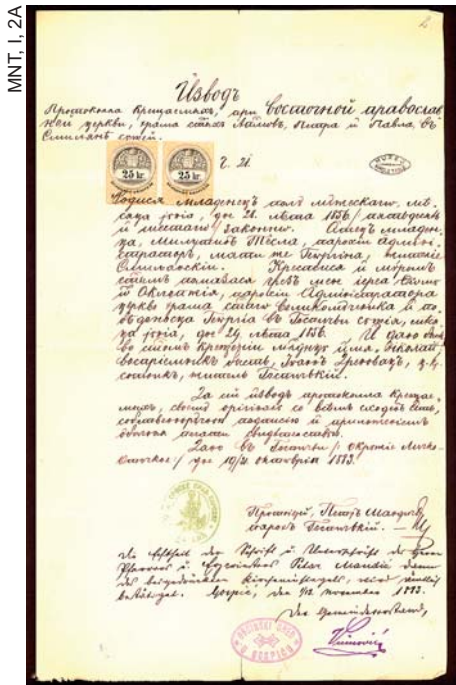

БОГАТСТВО ФОНДА

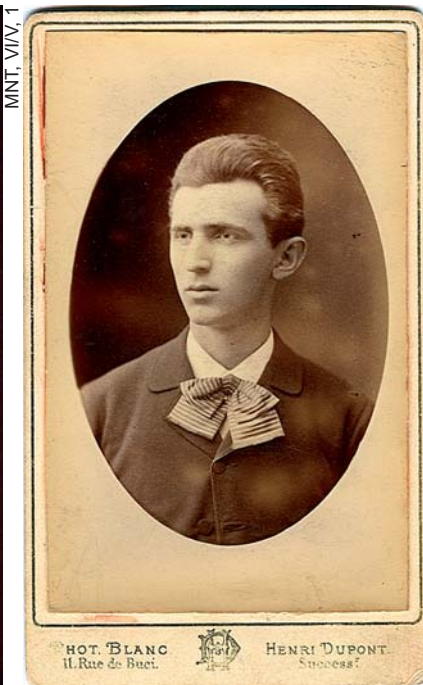
Збирни фонд чини око 1.200 предмета распоређених у десет збирки. Највећи број предмета потиче из заоставштине Николе Тесле. Према пореклу, заоставштину Николе Тесле чине предмети које је он лично или у име своје компаније купио (као готов производ или производ израђен по наруџби) или добио (као почаст или као поклон) и сачувао.

Збирни фонд Музеја чини десет збирки:

1. Збирка предмета из области електротехнике – електричне машине и апарати, електрични мерни инструменти, изолатори, медицински инструменти.
2. Збирка предмета из области машинства – машине, уређаји и справе за мерење брзине, дужине, температуре, мерни алати, прибор за техничко цртање.
3. Збирка предмета из области хемијске технологије – узорци метала, посуде за топљење метала, узорци хемијских супстанци.
4. Збирка ситних техничких предмета – разноврсти предмети међу којима се као целина издвајају штампарски клишеи.
5. Збирка личних предмета Николе Тесле од текстила и коже садржи Теслине одевне предмете и модне детаље, те етнографске предмете.

MNT, I, 2A

MNT, VII, 1

MNT, VIII, 72

Извод из протокола крштених Српске православне цркве, храма светих апостола Петра и Павла

Младачке успомене из Француске: Тесла у време веома успешних студентских дана

Никола Тесла са сестрићем Савом Косановићем, 1942. године, човеком заслужним за садашње богатство музеја у Београду

канцеларије изнајмљивао је заједнички или одвојени простор на девет адреса у овом граду (89 Liberty St., 175 Grand St., 33-35 South Fifth Ave., 46-48 East Houston St., 165 Broadway, 1 Madison Ave., Woolworth Building, 8 W 40th St., 350 Madison Ave.) или у близини града, Soreham (Shoreham) на Лонг Ајленду.

Захваљујући Теслином брижљивом чувању, и поред честих промена локација где је живео и радио, и сада постоји заоставштина, која се налази у Музеју Николе Тесле. Након смрти, његова имовина је предата Служби за чување имовине страница, која је одредила компанију "Менхетн складиште и магацин" у Њујорку као место где ће Теслина имовина бити до даљег смештена.

■ ПУТ ДО БЕОГРАДА

Сава Косановић, најмлађи син Теслине сестре Марице Косановић, постао је у јануару 1943. године старатељ над Теслином заоставштином. Као члан Краљевске владе у изгоништу, Сава Косановић је у септембру 1941. стигао у САД и био у честим контактима са Теслом. Од када је постављен за старатеља над Теслином имовином, Косановић је радио на решавању административних и финансијских питања у вези са заоставштином. После Другог светског рата, 1946. постао је амбасадор ФНРЈ у САД и Мексику. Пре напуштања амбасадорске службе 1950, ангажовао је адвоката и решио све послове око заоставштине која је пренета из САД бродом који је у луку у Риједи ушло 30. септембра 1951. године. Потом је заоставштина пренета у Београд и смештена у просторије Електротехничког факултета, а од јуна 1952. налази се у згради Музеја.

Теслина заоставштина је у Музеју отворена, прегледана и грубо пописана у јулу 1952. године. Сава Косановић је умро 1956. у Београду. Шарлота Мужар, његова дугогодишња сарадница, пренела је 1957. године из САД у Београд урну са посмртним пепелом Николе Тесле и предала Музеју на трајно чување.

Музеј је основан 5. децембра 1952. године. Зграда Музеја грађена је током 1927–1928. године, као породична вила политичара и индустријалца Ђорђа Генчића, према пројекту знаменитог архитекте Драгише Брашована. Отварањем сталне поставке 20. октобра 1955, Музеј је отворен за јавност.

6. Збирка реалија садржи прибор за писање и рад, прибор за личну хигијену, меморијалне предмете, сатове, значке, печате, опрему за рад, разне приборе, покућство, ковчеге, амбалажу и предмете које је добио на поклон од познатих или непознатих дародаваца и пријатеља.

7. Збирка одликовања из заоставштине Николе Тесле садржи ордење, медаље, академски знак о почасном звању, и дипломе о одликовању.

8. Збирка меморијалних предмета обухвата Теслину посмртну маску, посмртни отисак Теслине десне руке и урну са Теслиним посмртним пепелом.

9. Збирку ликовне и примењене уметности из заоставштине Николе Тесле чине слике у техници уља на платну, цртежи тушем и оловком, радови у техници акварела и темпера, те рељефи у металу и седефу.

10. Збирка ликовне и примењене уметности Музеја Николе Тесле обухвата слике у техници уља на платну, скулптуре, плакете, ковани новац.

Међу сачуваним предметима из заоставштине по значају Теслиног научног доприноса издваја се пет предмета: одсечак сабирног кабла са Нијагаре, инструмент за лечење струјама високих фреквенција, елиминатор статичког електрицитета, Теслина пумпа и брзиномер.

Заоставштина Николе Тесле је јединствена целина коју чине архивска грађа, музеалије и библиотечка грађа, која се чува, обрађује и изучава у три одговарајућа одељења у Музеју: Архиви, Збирном фонду и Библиотеци.

МНТ, XII, 42

■ ЈЕДИНСТВЕНА БИБЛИОТЕКА

Библиотека је организована у два дела: Лични фонд Николе Тесле, који чини библиотечка грађа из Теслине заоставштине, и фонд Музеја, створен током година рада установе. Сваки од делова садржи монографске, серијске публикације и клипинге.

У фонду монографских публикација из заоставштине могу се наћи речници и енциклопедије, књижевна дела, инжењерски приручници, научне расправе, сепарати, али и бројни произвођачки каталози. Међу серијским публикацијама из заоставштине, часописима и новинама, налази се широк спектар садржаја, од референтних, стручних, научнопопуларних, до забавних и хумористичких. Са Теслином заоставштином из Америке стигао је и можда највреднији део библиотечког фонда – исечци из штампе који омогућавају увид у друштвени и на-

Просторија у којој је изложена урна са посмртним пепелом Николе Тесле (стална поставка музеја)

учни контекст у коме је протикао Теслин научни рад.

Стална поставка Музеја припремана је од 1953. до 1955. године. Аутор концепције сталне поставке био је први директор Музеја проф. Вељко Кораћ, са изабраним сарадницима. Посао избора техничких експоната за излагање и пратећих текстова уз радне моделе поверио је Јовану Сурутки, професору Електротехничког факултета у Београду, који је водио и посао припреме пројектних задатака у Музеју.

Архитектонско решење сталне поставке дело је арх. Слободана Васиљевића Мацуоке. Изузетак је просторија која је адаптирана 1957. према решењу архитекте Милана Палишашког, за смештај урне Николе Тесле. Изложбени простор организован је у два дела. Први део сталне поставке прати биографију Николе Тесле. У другом је представљен развој науке о електрицитету и магнетизму до појаве Теслиних открића, а изложени су документи и радни модели којима су представљена Теслина открића која је остварио у областима електротехнике и машинства. ■

Зорица ЦИВРИЋ
Кустос Музеја Никола Тесла

АРХИВА

Према врсти грађе која се чува у Музеју, најзаступљенија је архивска грађа (више од 95 % укупног фонда). Архивска грађа из заоставштине Николе Тесле обухвата раздобље од 1882. до 1943. године, а састоји се од 156.000 листова. Класификована је у седам група и хронолошки и тематски у целини прати његов живот и рад у неколико научних дисциплина:

1. Лични документи.
2. Правни послови и финансије – оснивачки документи, документи о финансијском пословању и делатности Теслиних компанија, списи о заштити и уговори о коришћењу његових патената.
3. Преписка – садржи преписку са око 11.500 кореспондената (компанија, институција и појединаца).
4. Делатност – садржи 21 подгрупу: Теслини патенти; Техника јаке струје; Високофреквентна техника; Машинство – општа машинска техника; Турбо машине и термодинамика; Авијација и ваздухоплови; Телемеханика; Варничари и осцилатори; Разни материјали и поступци са њима; Астрономија; Осветљење; Чеона светлост за локомотиве; Громобрани; Водоскок; Примењена физика – оптика и оптички инструменти, кинематографија; Механички осцилатор; Математика, физика, примењена хемија; Калемови, кондензатори итд.; Чланци; Разно.

МНТ, XII, 24

5. Планови и цртежи.
6. Фотоматеријал – фотографије, фото-плоче и слајдови.
7. Варија.

**Никола Тесла у Београду,
1892. године**

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ОСМИСЛИО 20. ВЕК

Тесла је дрхтавим гласом захвалио за здравицу, причајући занимљиве догађаје с почетка свога рада. Своје излагање завршио је речима: "Имам неке идеје, надам се да ћу их оживотворити, па кад успијем, свијет ће се томе морати поклонити, а за мене ће то бити највећа срећа, што ће то бити дело једног Србина." Одлазећи из Београда, поручио је: "Доћи ће време кад ћемо моћи да доручкујемо у Њујорку, а вечерамо у Београду. Ја то нећу доживети..."

У овој години обележава се годишњица рођења "човека који је осветлио планету". Улазница за вечеру, која се чува у Историјском архиву Београда, подсећа нас на његов долазак у Београд давне 1892. године. Присећање на краткотрајну посету нашем главном граду уједно је мали омаж великом изумитељу поводом обележавања 150-годишњице његовог рођења.

У склапању потпунијег мозаика дешавања за време његовог боравка у српској престоници помогла су нам истраживања Бранислава Стојиљковића изложена у каталогу изложбе "Никола Тесла у Београду 1892".

Далеке 1856. године у Смиљану, у Лици, Аустрија (данашња Република Хрватска), у угледној српској породици родио се Никола Тесла. Тај "млади српски геније" из малог Смиљана, преко Париза и Лондона, виноу се у вечност.

Школовао се у родном Смиљану, Госпићу, Карловцу, Грацу и Прагу. Прво запослење добио је у Марибору, затим у Будимпешти, Паризу и Стразбуру. Године 1884. Тесла је отишао из Европе у Америку. Иако је у Америку дошао с четири цента у џепу, и две године физички радио да би преживео, успео је да нађе финансијере за свој изум. Они су му омогућили да изведе конструкцију свог оригиналног мотора на наизменичну струју. Тако се и остварио дечји сан; сан о Америци у којој ће укротити Нијагарине водопаде. Године 1895. почео је да ради први агрегат на хидроцентрали на Нијагариним водопадима по његовом систему, а наредне године завршена је цела хидроцентрала и прорадио први далековод до Бафала. Све што је касније уследило већ је историја, али према њему она није била најправеднија. Дешава се да по инерцији неки његов успех приписују Марконију или Едисону, али стручњаци знају ко је Никола Тесла.

Светску славу и научни углед Николи Тесли донели су откриће обртног магнетског поља и његова примена на новом моделу електричних машина полифазних наизменичних струја. Због постигнутих научних резултата у области струја високог напона и високих фреквенција позван је у Европу да своје научне резултате представи научницима Велике Британије и

Француске. После изузетно успешних предавања у Лондону и Паризу, посетио је и болесну мајку у Госпићу, која је током његове посете и преминула. Мајчина смрт га је веома погодила, пролазио је кроз тешка искушења. Пошто се опоравио, са ујаком је посетио Загреб, где је одржао предавање у Градској вијећници. Посебно му је важан био сусрет са српском студентском омладином. Тесла се у Будимпешти састао са делегацијом из Београда, коју су чинили професори Велике школе и представници Удружења инжењера, а они су га позвали да посети Београд. Тесла је радо прихватио позив, нагласивши да је то највећа радост коју је доживео у Европи, јер: "Колџевка мојијех дједова, Краљевина Србија... пријестоница Србинова, позива ме – то је одликовање за мене велико и ништа ми на свијету, у животу моме, неће бити драже од овог одликовања. Ја сам срећан што сам Србин, и тијем именом поносићу се до вијека."

За Београд и Београђане Теслина посета била је незабораван догађај о коме су писале све новине. Припреме за свечани дочек започеле су одмах после повратка делегације из Будимпеште.

Никола Тесла у Београду 1892.

1. јун, среда
22:30
Свечани дочек

1 Зграда београдске железничке станице
Улица железничка бр. 2

2 Хотел Имperiјал

2. јун, четвртак
11:00
Аудијенција код његовог величанства Александра I и краљевих намесника

3 Зграда краљевског двора
Улица краља Милана

Око 13:30
Свечани ручак

4 Хотел I реда Имperiјал
Улица Васа Чарапића бр. 25

Око 15:00
Обилазак Народног музеја

САМО СРБИН И НИШТА ВИШЕ

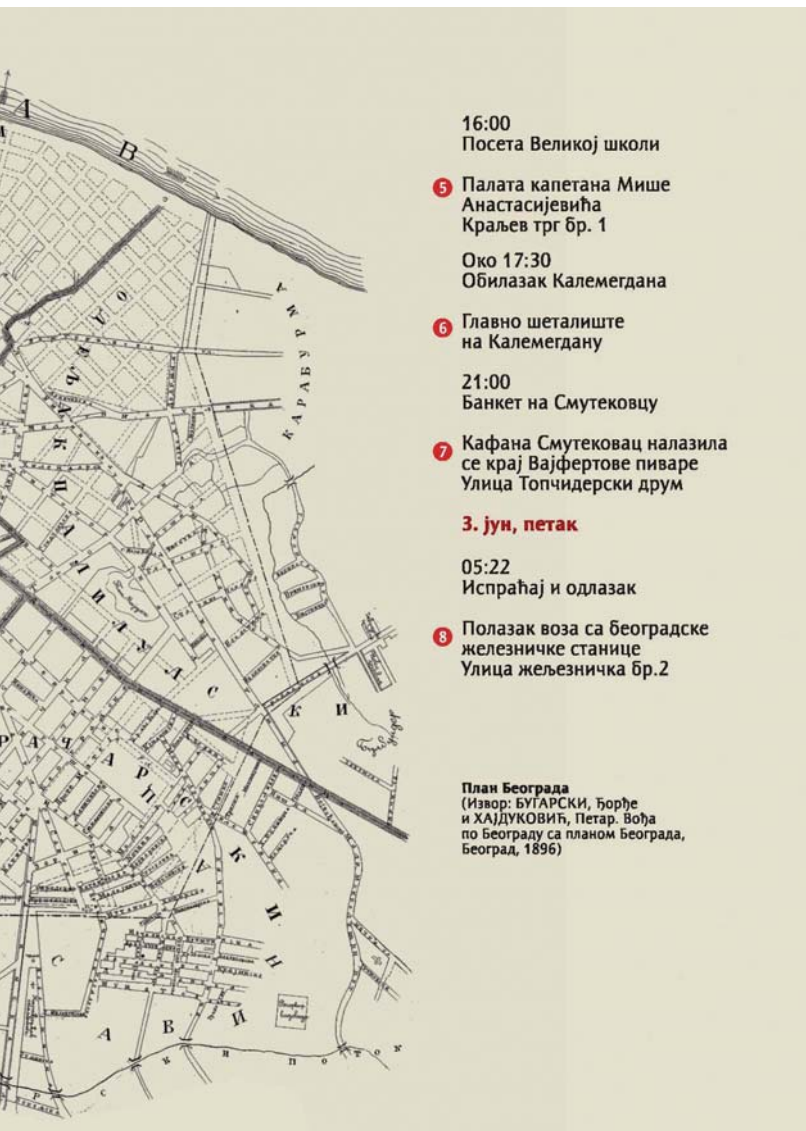
Увече, 1. јуна, Железничка станица у Београду била је окићена зеленилом, заставама и грбовима многобројних удружења. Окупило се мноштво Београђана који су чекали долазак драгог госта. Били су ту председник београдске општине Милован Маринковић, професори Велике школе и других просветних завода, часници суда, инжењери, великошколска и остала београдска омладина. Академско певачко друштво "Обилић" увеличало је дочек.

Ондашње новине овако су описале Теслу: "Г. Тесла је леп, црномањаст човек, малих танких бркова, висока и лепа таса, ведрог чела изгледа млађи но што је; при томе је врло пријатан и симпатичан, а његов благ осмех привлачи човека да му одма поклони своје симпатије."

Други дан свог боравка у Београду Тесла је у пратњи Андре Николића, министра за просвету и црквене послове, отишао у двор (данас зграда Скупштине града Београда) на аудијенцију код младог краља Александра I Обреновића. Указом краљев-

ских намесника Тесла је одликован орденом Св. Саве II степена.

У Велику школу (данас зграда ректората Београдског универзитета) стигао је послеподне, и ту су га срдечно дочекали ректор и професорски колегијум. Посетио је Народни музеј, који се налазио у истој згради, те поједине кабинете. У четири сата послеподне, у сали Велике школе, одушевљено су га по-

- 16:00
Посета Великој школи
- 5 Палата капетана Мише Анастасијевића
Краљев трг бр. 1
Око 17:30
Обилазак Калемегдана
- 6 Главно шеталиште на Калемегдану
- 21:00
Банкет на Смутековцу
- 7 Кафана Смутековац налазила се крај Вајфертове пиваре
Улица Топчидерски друм
- 3. јун, петак**
- 05:22
Испраћај и одлазак
- 8 Полазак воза са београдске железничке станице
Улица жељезничка бр.2

План Београда
(Извор: БУГАРСКИ, Ђорђе и ХАЈДУКОВИЋ, Петар. Вођа по Београду са планом Београда, Београд, 1896)

здравили студенти, узвикујући: *Живео, живео и добро нам дошао!* Тесла је био дирнут дочеком и читав минут није могао проговорити ни реч, а затим се, са много емоција, обратио студентима "...Своју радост, коју овога тренутка осећам, не умем да вам искажем, али се радујем што могу овом приликом да пред вама, мила браћо, изразим свагда своје најмилије задо-

вољство, да сам био и да вазда остајем само Србин и ништа више. Дешава се, господо, да човек, удаљен од своје отаџбине, занет послом каквим се ја занимам, по каткад сметне с ума своје име, своју народност и своју отаџбину. Али тога, господо, код мене никад није било, а надам се да и неће и не може бити. Ако се и не налазим међу вама, да као и ви што више привредим на олтару српске мисли, ја радим други посао, на други начин прослављам име српско, и на други начин радим и трудим се, да колико могу и ја што корисно привредим своме народу и својој милој браћи. ...Браћо и другови! Хвала вам на толикој пажњи и одликовању. У вама гледам ја младо Српство, које има да ради на општем задатку свију Срба. Ви сте будућност Српства. Ја сам – као што видите и чујете – остао Србин

и преко мора, где се испитивањима бавим. То исто треба да будете и ви, и да својим знањем и радом подижете славу Српства у свијету." Теслин говор студенти су често прекидали узвицима *Живео Тесла!*

Тог поподнева на Калемегдану је приређен концерт у Теслину част. Поред војне музике Дунавске пуковније, којом је дириговао Даворин Јенко, наступао је и хор Академског друштва "Обилић". Хором је дириговао Јосиф Маринковић, а извођена су дела Мокрањца, Јосифа Маринковића и Даворина Јенка. После концерта Тесла је прошетао Калемегданом поздрављен од многобројних Београђана који су дошли да га виде.

НАЈЛЕПШИ ЧАСОВИ МОГА ЖИВОТА

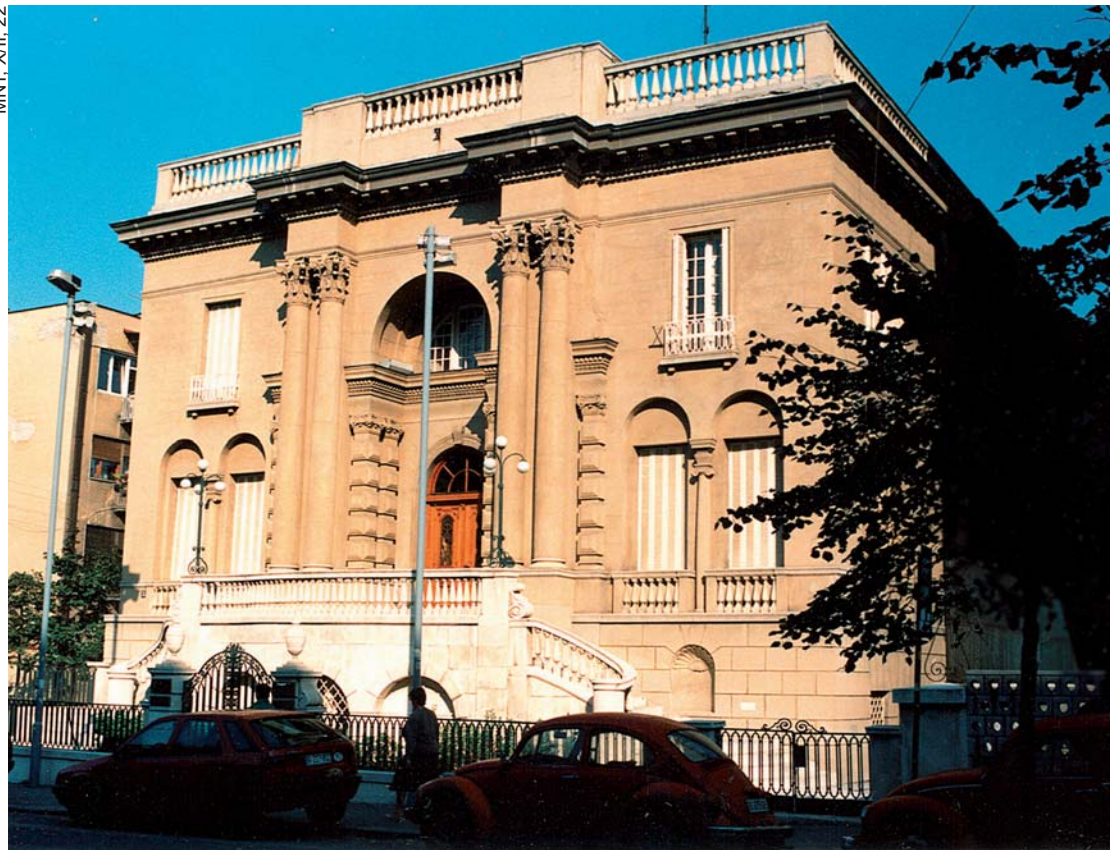
Улазница за вечеру у част Николе Тесле позива на "дружвину састанак и заједничку вечеру, која ће бити данас у 9 сати у вече у башти Вајфертове пиваре, а у почаст драгог нам госта г. Николе Тесле, славног електротехничара и научењака српског". На улазници стоји и напомена да је вечера о свом трошку и то "по карти". На овом великом банкету окупило се више од стотину званица. Међу њима било је министара, професора, представника разних удружења, угледних грађана. Одржане су здравице у част великог госта. Поред других говорника, Теслу је поздравио песмом добродошлице наш песник Јован Јовановић Змај. Дубоко дирнут, Змај је први пут у животу прочитао сопствене стихове.

Поздрав Николи Тесли при доласку у Београд

*Не знам шта је, је л' суштина,
Ил' то чини само мисо', –
Чим смо чули: долазиш нам,
Одмах си нас електрис'о.*

*.....
Стоји стабло, стоји Српство,
Мајка сваком листу – сину;
Најсвежији лист му трепну,
Па одлете у даљину.*

*.....
Београд је данас сретан
Рукујућ се српском диком
И открива срце своје
Пред Србином, велебником.*

Зграда Музеја Николе Тесле, Крунска 51, Београд

*.....
Разумеће листак свежи
Сваку жилу својег стабла,
Спајаће нас електрика
(Електрика наших срца)
И без жице и без стабла.*

Змај је од узбуђења једва прочитао песму до краја, док је Тесла устао и веома потресен, са сузним очима, пољубио песника у руку. Многи од гостију заплакали су гледајући тај дирљиви приказ, а један новинар је забележио: "Никад не виђех племенитијих суза у оку човечијем."

Тесла је дрхтавим гласом захвалио за здравицу, причајући занимљиве догађаје с почетка свога рада. Своје излагање завршио је речима: "Имам неке идеје, надам се да ћу их оживотворити, па кад успијем, свијет ће се томе морати поклонити, а за мене ће то бити највећа срећа, што ће то бити дело једног Србина."

Никола Тесла је отпутовао из Београда 3. јуна, брзим возом за Будимпешту. Иако је било рано јутро, велики број Београђана дошао је да га испрати и да му пожели срећан пут.

Тесла је на расстанку обећао да ће "догодине опет посетити српску пријестоницу и да ће том приликом држати јавна предавања о електрицитету", али више никада није посетио Београд.

Утисци које је Тесла понео из Београда веома су му се урезали у сећање. Био је одушевљен посетом и, приликом одласка за Париз изјавио је новинарима: "Часови што сам их међу њима провео у Београду, то су заиста најлепши часови мога живота..."

Јованка ВЕСЕЛИНОВИЋ
Историјски архив Београда

Уредник прилога Бранко КОПУНОВИЋ,
сарадник Мира ШВЕДИЋ
лектор Мила БАРЈАКТАРЕВИЋ,
ликовно-графички уредио Бранко СИЉЕВСКИ,
коректура Слађана ГРБА,
фотографије из архива Музеја Никола Тесла
(по каталожкој нумеризацији)

СМРТ НА СТРАЖАРСКОМ МЕСТУ

Војник Иван Петковић из 203. мешовите артиљеријске бригаде у Алексинцу преминуо је 17. јуна око 21,15 часова у Здравственом центру у Алексинцу од последица рањавања из аутоматске пушке

Кобне вечери петорица војника из сава страже који нису били на дужности, међу којима и војник Петковић, око 20,30 часова дошли су на стражарско место – осматрачницу у издвојеном објекту “Лесковик” и са војником који је био на стражи гледали шта се дешава у селу и слушали музику која је одатле допирала. Како се наводи у саопштењу Министарства одбране, међу војницима на осматрачници није било свађе нити конзумирања алкохола и дроге. Један од војника је повукао обарач пушке, коју је војник што је био на дужности стражара одложио поред себе, и том приликом погодио Петковића у натколеницу, у пределу десне бутине.

Петковић је одмах превезен у здравствени центар Алексинац, на одељење хирургичке, где је и поред покушаја реанимације, око 21,15 часова констатована смрт. Војник Петковић рођен је 25. септембра 1982. године у Алексинцу, а на одслужењу војног рока је од 1. марта 2006. године.

Министар одбране Зоран Станковић и заступник начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Здравко Понош посетили су 18. јуна алексиначку касарну “Делиград” и издвојени објекат “Лесковик”, где је смртно страдао војник Петковић.

Министар Станковић и генерал Понош посетили су породицу настрадаога војника и изјавили саучешће. Министар је најавио да ће комисија коју је формирао заступник начелника Генералштаб, испитати све околности и утврдити конкретну одговорност војне организације.

Истрагу о том трагичном догађају води истражни судија Окружног суда у Нишу Милан Николић. Обдукцијом је потврђено да је, како се незванично сазнаје, Петковић искрварио на путу до болнице, пошто је метком погођен у артерију на нози.

Због смртог рањавања Ивана Петковића у притвору су стражар Н. А. из Нишке Бање, који је на осматрачници одложио пушку поред себе. Притвор до 30 дана одређен је и војнику С. Ј. из Малче код Ниша, који је повукао обарач пушке и једним хицем погодио Петковића. Обојица су осумњичени за кривично дело “повреде посебне војне службе”.

Незванично се сазнаје да је истрагом утврђено да се С. Ј. играо пушком и наизменично стављао и вадио оквир са

мецима из ње, а потом је репетирао, извадио оквир са муницијом и, сматрајући да је пушка празна, извршио пробно опалење. Метак је погодио сада покојног Петковића. Један од војника најпре је покушао руком да заустави крв која је шикљала из прекинуте артерије, а потом су исто покушали и остали војници уз помоћ каиша.

Оно што родитељи покојног војника желе да знају јесте да ли је помоћ стигла на време и да ли би њихов син остао жив да му је на лицу места пружена потребна помоћ. Како се незванично сазнаје, војници су одмах о несрећи обавестили надређене и санитарско возило је стигло веом брзо.

Због погибије Ивана Петковића истражни судија Окружног суда у Нишу одредио је притвор и воднику В. Г. (23), командиром страже, који се терети за кривично дело “повреда посебне војне службе”. ■

САМОУБИСТВО ИЗ ПИШТОЉА

За време обављања дужности помоћника дежурног у Касарни “Први пешадијски пук” у Врању, 13. јуна у 10,45 часова водник прве класе Томица Станковић покушао је самоубиство из пиштоља

Водник Станковић пребачен је у Дом здравља Врање, где му је указана прва помоћ, а затим у Војну болницу у Нишу, где је од последица рањавања преминуо после два дана.

Увиђај на лицу места извршили су истражни судија Општинског суда у Врању и органи Војне полиције. Заступник начелника Генералштаба Војске Србије формирао је комисију која ће испитати околности тог трагичног догађаја.

Водник Томица Станковић рођен је 14. октобра 1979. године у Сурдулицу, а на служби у Војсци је од 28. августа 1999. године. Неожењен је и живео је у Врању. ■

ПРОНАЂЕНО БЕЖИВОТНО ТЕЛО ВОЈНИКА

Војник Марко Дејовић пронађен је 25. јуна у 06,45 сати, обешен о војнички каиш у објекту за смештај војника у ваљевској касарни

Војник Дејовић био је на дужности дежурног и око 05,00 испратио је припаднике јединице на задатак. Претпоставља се да је самоубиство вешањем извршио између 05,00 и 06,45 сати.

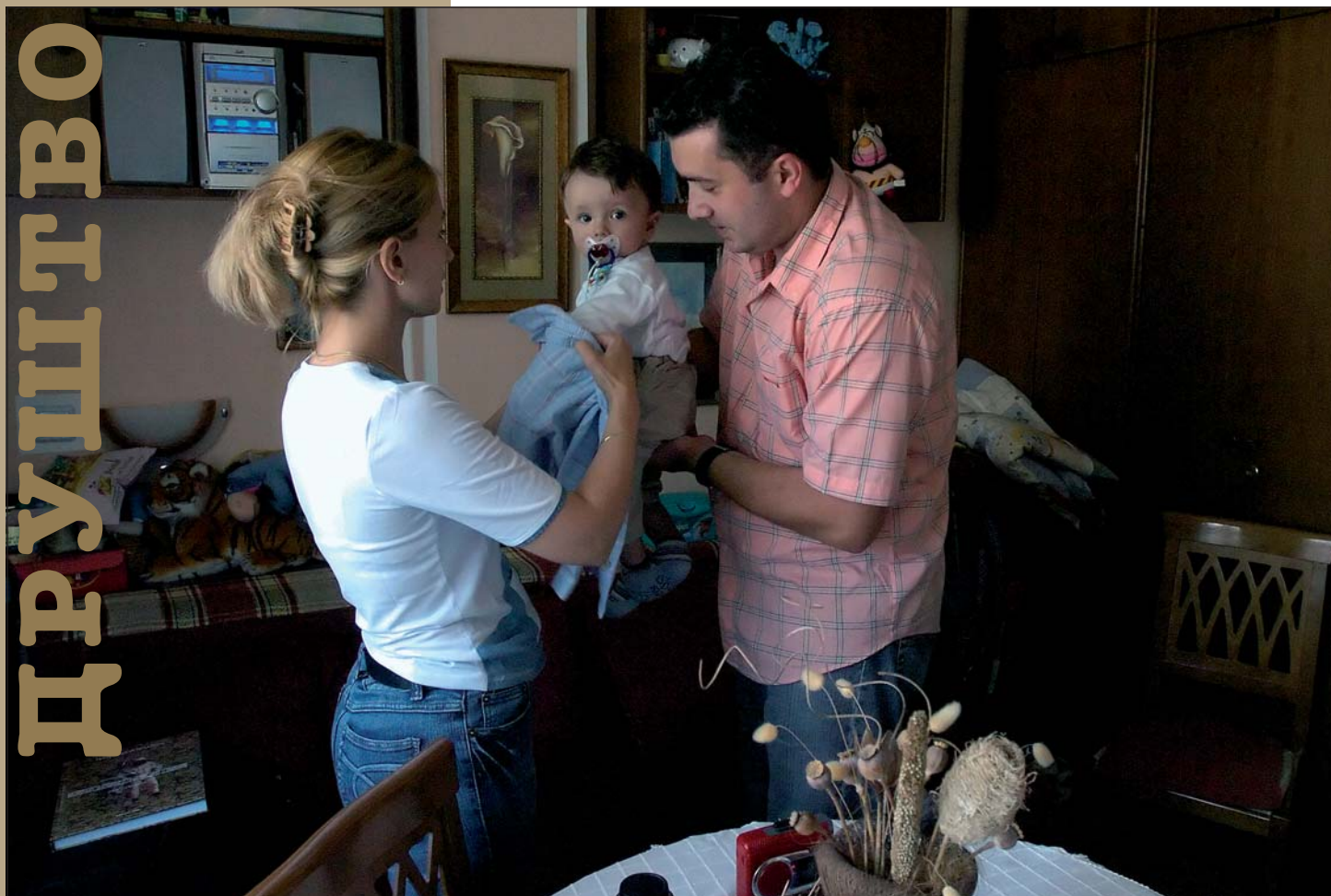
Тело је пронашао заменик команданта јединице и одмах је обавештен истражни судија Окружног суда у Београду, који је овластио општинског истражног судију у Ваљеву да изађе на лице места са екипом СУП-а Ваљево и изврши увиђај. Истрага је у току.

Војник Марко Рајка Дејовић рођен је 14. маја 1984. године у Ужицу, а у Војсци се налазио од 3. марта 2006. године. Пре доласка у Војску, војник Дејовић је у више наврата кривично гоњен и осуђиван, а током служења војног рока био је позиван на суђења и очекивао га је судски процес пред Трећим општинским судом у Београду.

У току боравка у Војсци Марко Дејовић је имао примерно понашање. Сагледавајући његову личност и понашање, а имајући у виду законске одредбе о служењу војног рока, на основу процене надлежног старешине и стручњака, војнику Дејовићу нису поверавани задаци са повећаним ризиком и био је под посебном пажњом старешина и психолога.

Министарство одбране већ дуже време улаже знатне напоре да предупреди појаву ванредних догађаја, посебно у раду са сличном категоријом војника. Само у Гарнизону Ваљево, од укупно 86 војника примљених у марту 2006. године (генерација којој је припадао и преминули Дејовић), 21 војник је прекршајно или кривично гоњен, осам има различите душевне поремећаје, а 13 војника, по сопственим изјавама, имало је контакт са наркотикама.

Министарству одбране познати су наведени подаци, али је дужно да спроводи прописе и да прима и ту категорију војних обвезника на служење војног рока. ■

КАПЕТАН ПРВЕ КЛАСЕ ДР РАДОВАН КАРКАЛИЋ

НА ПРЕКРЕТНИЦИ

Најмлађи доктор војнотехничких наука, Начелник одељења за испитивање АБХО и личних интендантских материјалних средстава, са женом и сином живи у двокреветној соби депанданса војног самачког хотела од само девет квадрата

Лавикли смо да причу о најбољима започнемо подацима који доказују да су још од првог разреда основне школе били ретко надарени, талентовани и амбициозни. Често је то и заиста тако. Али капетан прве класе др Радован Каркалић, водећи истраживач у Техничком опитном центру, не сведочи о томе. У основној школи у Земуну није се истицао ни знањем, ни претераном жељом да буде међу најбољима. Само због родитеља, радника који су седамдесетих година прошлог века, трбухом за крухом, али и желећи да сину омогуће даље школовање, из Вишеграда дошли ближе Београду, није се превише опуштао, па су оцене некако задржаване око четворки. Било је, наравно, и петица, посебно око полугодишта и пред крај године. Кампањац.

Сличне, кампањске, навике Каркалић је задржао и у Војној гимназији, где су наставници, ипак, имали посебан дар да на прави начин (пр)оцене талентоване. Ту је и откривен његов дар за хемију, па су одличне оцене почеле да се множе. Одавно се зна да они који Војну гимназију заврше с одличним или врло добрим успехом, у Војној академији немају превише разлога за бригу. Тек мало више времена проведеног уз књигу и несебично залагање током практичне наставе, довољни су за просечне резултате. Све преко тога обећава прворазредни успех.

■ АМБИЦИОЗНИ КОМАНДИР ВОДА

Радован Каркалић је био међу вреднијим студентима, посебно у другом делу студија, на смеру атомско-биолошко-хемијске одбране. Тек ту, у Крушевцу, показао је све своје вредности. У најбољој и најпремљенијој хемијској лабораторији на Балкану осећао се као риба у води. Све га је занимало, све више је читао, све озбиљније питао. Професори су убрзо увидели да је Каркалићу потребно посветити много више пажње, јер његов таленат за откривање многобројних тајни у хемијској науци

није био за занемаривање. Уз такве студенте, с времена на време, пробуде се и професори, па је, уз њихову помоћ, Каркалић имао све више одговора, а све мање питања.

Најзад, после завршетка Војне академије и стицања прве официрске звездице, ни за потпоручника Радована Каркалића ни за његове професоре у Крушевцу није било дилеме. Понуду да остане у Центру за АБХО прихватио је оберучке. Дужност командира вода и начелника класе, ипак, није га освојила. Осећао је да може и више и боље него до тада. Све чешће је био у лабораторији, све више је читао ускостручну литературу из области хемијских технологија, све више је писао. Своје немало знање радо је преносио новим генерацијама студената Војне академије, тек коју годину млађим од себе, стичући тако самоувереност потребну за испуњавање све већих амбиција. Личним примером и занимањем за бројне невоље и бриге будућих "обећајца", истовремено је задобио и њихово поверење, неопходно за остваривање бољих резултата у наставном процесу. Његово залагање и напори уложени у што бољи успех класе коју је водио нису остали незапажени. Управо то му је омогућило да добије сагласност претпостављених за наставак школовања на последипломским студијама.

За оне који се посвете хемији, Крушевац је "обећана земља", избрани град. Недостају само факултети. У многобројним хемијским фабрикама могуће је неограничено стицање практичног знања и доказивање у пракси, али за будуће научнике универзитетски центри остају дестинација без које нема професионалног напретка. Зато је Каркалић морао назад, у Београд, кад-тад.

Прекоманде су део официрског позива. Део који се подразумева, али често и не жели. Каркалић је своју једва дочекао. Шанса се указала у мају 1999. године, када прелази у Технички опитни центар, где његове способности, знање, амбиције и научна радозналост, без које у послу истраживача и нема правог успеха, долазе до све већег изразца. Ускоро, у мају 2001. године, на Институту за хемију Природно-математичког факултета у Крагујевцу, брани магистарску тезу "Кинетика и механизам супституционих реакција комплекса паладијума II са сумпор донорним нуклеофилима" и тако стиче звање магистра хемијских наука, што му омогућава још бржи и снажнији корак на трновитом путу истраживача и научника у Техничком опитном центру.

Свако време има своје време, одавно су рекли наши стари, мудри људи, свакако мислећи на то да је најлепше учити у ђачко доба, волети док си млад и бавити се послом који ти доноси највише радости онда када дође време професионалног доказивања. Ретка је срећа радити оно што се воли. Тада нема границе која се не може прећи, нема врха који се не може досегнути. Тад

РЕФЕРЕНЦЕ ЗА ПОНОС

Докторску дисертацију "Оптимизација танкослојних сорпционих угљеничних материјала уграђених у средства АБХО у функцији заштитних карактеристика и физиолошке подобности" капетан Каркалић је одбранио 19. маја 2006. године на Војној академији. Тиме је стекао звање доктора војнотехничких наука, смер хемијска технологија. У међувремену је завршио основни курс у Институту за нуклеарне науке "Винча", везан за руковање затвореним изворима јонизујућих зрачења и транзициони курс за проверу система менаџмента квалитетом ISO 9001.

Др Радован Каркалић је стални члан Комисије за усвајање стандарда одбране за усаглашавање прописа о квалитету производа у Сектору за материјалне ресурсе Управе за одбрамбене технологије. Аутор је, или коаутор, 85 стручних радова националног и међународног значаја. Тренутни коефицијент научно-стручне компетентности износи 53,52. Последња службена оцена му је одлична, више пута је награђиван и похваљиван.

је човек срећан и онда кад "на другој страни" нема чиме да се похвали. Капетан Каркалић нас уверава да је управо он један од тих ретких срећника који воле свој посао и који на свом радном месту изгарају до крајњих граница.

■ НАЈМЛАЂИ ДОКТОР НАУКА

Пет година касније, најмлађи је доктор војнотехничких наука. Са свега 33 године водећи је истраживач у Одсеку за испитивање средстава атомско-биолошко-хемијске одбране. Поседује звање истраживач сарадник у области хемијске технологије и заштитних средстава. Учествује у завршним, верификационим и хомологационим испитивањима средстава АБХО и друге заштитне опреме домаће производње и са страних тржишта. Испитује особине различитих материјала од којих се та средства израђују, чини напоре за унапређивање њиховог квалитета и неуморно пише. Времена има све мање, а захтеви за ангажовањем су све већи. Број његових научних радова објављених у нашим и иностраним стручним часописима све више расте. У њима, с много

ауторитета и доказаног знања, др Каркалић као аутор, или коаутор, објашњава и доказује квалитет наших заштитних средстава, пише о начелима заштите еколошке средине, научну и стручну јавност обавештава о својим истраживачким пројектима, неуморно брани углед Војске и њених истраживача и научника...

Капетан др Радован Каркалић је Војсци већ доста дао, мада напомиње да се од њега, с правом, тек очекује максимум. Људи попут њега као да не желе да застану, да оцене пређени пут и процене снаге за нове изазове. Као да се плаше онога што их очекује. А можда, једноставно, немају времена за анализу и правовремено подвлачење црте.

– Управо радим на неколико пројеката, програма развоја и студија, пре свега из области верификационих испитивања наоружања и војне опреме. Та истраживања потврђују веома висок квалитет наших заштитних средстава, у многим случајевима знатно виши од оног који имају слична средства иностраних армија, што нас охрабрује да наставимо у истом смеру. Поред тога, обављам и дужност секретара Научног већа Техничког опитног центра, а ускоро треба да добијем и звање научног сарадника и доцента. Наука је пут којим сам кренуо и на коме се осећам најбоље. Много боље него као командир, или наставник, што су такође занимања која су у домену мог интересовања. Само, ко зна да ли бих и ту био толико успешан? – пита се др Каркалић док седимо у његовој собици у депандансу самачког Војног хотела на Звездари.

У просторији "великој" свега девет квадрата, поред фрижидера, трлезаријског стола и столица, шпорета, кревета, телевизора, гардеробног ормара и рачунара, места има за само једну особу. А капетан Каркалић већ више од две године није сам.

Оженио се Миленом, пре девет месеци је добио и сина Алексу. Стешњен у собици у којој више нема слободног простора, с бебом у наручју, уверава нас да је навикао на тескобу у соби, али да никако не може да разуме тескобу у души. Тескобу коју неки људи не умеју, а неки и не желе да сакрију.

– Собица до ове, у којој живим три године, дуго је већ празна. Исте је величине као ова. Неколико пута сам молио управника хотела да ми дозволи привремено “проширење”, али није било разумевања. Ни кад ми се родио син, није променио став. Бирографија је јача и од логике и од здравог разума. Молио сам га раније да ми дозволи да заменим садашњу собу за другу, само три квадрата већу. Ипак, оженио сам се, добио сам сина, увећала ми се породица. Није хтео ни да чује. Собу је добила нека жена, самица. Понекад помислим да је у мени “грешка”, да можда има разлога што ни тако једноставан проблем не могу да решим. Иако, у принципу, имам довољно вере у сопствене снаге, у тим, ретким, тренуцима несигурности посумњам у циљеве којима стремим, у неке моралне вредности. Не могу да нађем баш ниједан разлог којим бих објаснио такво подметање клипова у точкове. Такво неразумеваше. Тада ми веру враћају супруга и син. Довољно ми је да их погледам, па да схватим да нема препреке коју не могу да савладам. Само, време пролази. Говорили су ми да будем стрпљив, да докторирам, да ћу добити службени стан, да су врхунски стручњаци потребни Војсци, да ће се ситуација променити, да предстоји реформа Војске, утврђиваше критеријума... Сада сам први у рангу капетана прве класе, говорим три страна језика, енглески, италијански и руски, признати сам стручњак и ван војске, с научно верификованим радовима... А заборављен сам у двокреветној собици војног самачког хотела, са женом и сином остављен на милост и немилост бирократији...

■ КАКО НАГРАДИТИ НАЈБОЉЕ?

Не можемо а да се не запитамо како ће пример капетана Каркалића, перспективног и младог официра, деловати на децке у Војној гимназији, или на њихове, нешто старије, другове у Војној академији. Доктор хемије, будући доцент са само 33 године живота, од својих примања не може да издвоји средства за плаћање подстанарске кирије, много му је и тих пет хиљада и шест стотина динара, које сваког месеца издваја за собицу од девет квадрата. Све оно о чему млади људи данас озбиљно размишљају, тражећи начине за оствариваше својих жеља, припадници Војске, па и њени врхунски стручњаци, само сањају.

Војска је већ предуго у ситуацији да због социјалног статуса губи најбоље људе. Правог начина за награђиваше најбољих и најстручнијих у организацији у којој плата, углавном, зависи од чина и формацијске дужности, заправо, и нема. Упорно награђиваше и стимулисаше похвалама, дипломама, “наградним одсуством”, па и одликовањима, деградирала не само институцију награде већ често и онога ко награду добија.

Будимо искрени: врхунске сручњаке треба платити, или ће мо остати без њих у најнезгоднијем тренутку. Онда кад су нам најпотребнији! Богате фирме то веома добро знају. Зато вршачки “Хемофарм” гради станове за своје раднике, а панчевачка “Петрохемија” високим примањима задржава своје стручњаке. О приватним и иностраним фирмама, које вапе за врхунским и скупим стручњацима, не треба ни говорити. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

Наставак стамбене изградње у насељу Југовићево у Новом Саду

ШТЕДЉИВИ СТАНОВИ

У новосадском гарнизону близу 800 војних бескућника са нестрпљењем очекује наставак градње станова у насељу Југовићево. До краја године требало би да буду завршене бар две зграде од 12 започетих.

Изградња “1.000 станова за младе”, које је тадашња Републичка дирекција за обнову започела крајем 1999. године на парцелама војног земљишта, непосредно уз новосадску касарну Југовићево, обустављена је 2001. године и од тада се до данас на градилишту, углавном, није ништа радило. Напротив, градилиште и започети објекти зарасли су у коров, непознати починитељи су са објеката у већ поодмаклој фази изградње поскидали прозоре, врата, инсталације, а у део недовршених станова (без струје, воде, грејања, канализације и осталих основних услова за иоле нормалан живот) бесправно се уселило двадесетак ратних војних инвалида са својим породицама.

Са Републичком грађевинском дирекцијом вођено је више разговора у жељи да се покрене наставак изградње стамбених објеката. Министарство одбране је уговорна страна за 12,9 одсто станова и за њих је поодавно испунило све своје обавезе према Дирекцији.

Како је недавно саопштио заменик директора Грађевинске дирекције Србије Дејан Васовић, у току је израда измењеног, новог пројекта за наведене стамбене јединице, по коме ће се у дванаест већ започетих зграда посебно штедети енергија. Насеље је због тога већ добило и нови назив – *Сунчана страна*.

Основна идеја пројекта је да се прикаже како се за исти новац могу изградити зграде далеко бољег квалитета од оних које се праве у нашим градовима, а то значи да ће се правити јефтине станове са малим утрошком енергије.

Свака зграда ће користити соларну енергију, а планира се да се, уз употребу посебних пумпи, искористи и топлота подземних вода.

Дирекција је ангажовала десет тимова архитеката који треба да ураде архитектонска решења за насеље *Сунчана страна*, у којој ће троспратнице са поткровљем имати по два улаза и у свакој од њих по 14 станова квадратуре 40 до 80 квадратних метара.

Почетак градње очекује се већ на јесен ове године, а ако све буде по плану, до краја године биће завршене бар прве две зграде, које су већ и сада у поодмаклој фази градње. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

ЖИВОТ ПОД ЗНАКОМ ПИТАЊА

По много чему, а посебно по питању свакодневних недаћа (“Кад више нико ништа не да на образ”), наша збиља у све већој мери почиње да подсећа на серијал “Бекна није још умрла, а кад ће не знамо”.

Професионалном војном лицу (“професионалцу”) по реализованом премештају, Законом су предвиђене одређене материјалне припадности. Трошкове премештаја дакако мора исплатити одмах, у целини и у готовини. Материјалне припадности које га по Закону следеју обично касне од три до шест месеци. Одговор надлежних служби, после обавезне поуке да треба да се стрпи, да није он једини и да службе не могу да се баве само његовим проблемима, гласи: “Добићеш ти то све одједном, ретроактивно”. Наш “професионалац”, испражњеног новчаника и истањеног стрпљења, прибегава једином могућем решењу, а то је дозвољени минусни салдо који се ажурно увећава путем дебелих камата, без обзира да ли је направљен код Поштанске штедионице или неке од банака. Тако наш “професионалац”, исто као и Радосав коме се дугују паре за “Ћетаља”, мора да позајмљује. Наравно “ретроактивне паре” су правовремено и квалитетно вакцинисане против сваке, па и најмање камате.

Наш “професионалац”, чија је супруга после низа премештаја “по потреби службе” остала без посла, чије су некада лепе ствари и намештај постале полуупотребљиве, а деца стасала за факултет (а деца ко деца, као да терају инат па су одлични ђаци) прибегава спасоносном решењу: Подићи ће кредит! Наслушавши се претходно свакојаким реклама о супер повољним и брзим кредитима, он креће од једне до друге банке, али гле чуда: чим спомене у којој “фирми” је запослен, однос банкарских службеника према њему се нагло мења, и они му сви од реда полусажаљиво саопштавају да кредити за њега не важе јер његова “радна организација” не омогућава административну забрану на новчана примања. А газда, који кирију никако неће ретроактивно, не само да се узима за еуро, већ изричито захтева да му се исплата врши баш у тој валути.

Између осталог, проучавајући слово Закона, наш “професионалац” је одавно уочио да му је зарада знатно нижа од предвиђене, али “нужда закон мења” јер напосто, пара нема.

На крају му ништа није, а ипак све јесте јасно. И још наш професионалац, како већ ред налаже, мора научити енглески језик. Он му додуше за време “љубави” са милосрдним анђелима није био неопходан јер су ови били превисе високо. Сад му је и те како потребан да покуша да на енглеском, кад већ не може на српском језику, објасни чудновату појаву свог, још увек, оптимистичког расположења, иако су му прошлост, садашњост, па богме и будућност – под знаком питања.

Раде КРСМАНОВИЋ

ПЕНЗИЈА – ПРИВИЛЕГИЈА ИЛИ КАЗНА

Један од начина који изгледа води бољитку наше војске јесте и најновије састављање тзв. кадровских листи. Има ту, додуше, још “шупљина”, којих су, како чујем, свесни и они који су их састављали, али у сваком случају ово је добар покушај за даљи рад, с тим што уочене недостатке треба исправљати у ходу до дугорочнијих решења.

Из до сада добијених информација од претпостављених команди изгледа да је за сада заузет став да ће један од начина бројног смањења професионалног војног кадра (у овом случају мислим пре свега на подофицире), бити и могућност превременог пензионисања одређених лица, почевши од последњег на поменутој листи. Значи они који имају 30 и више година пензијског стажа, с тим да немају завршену војну школу, са слабијим службеним оценама итд.

Имајући у виду интересе војне организације – то је разумљиво, али да ли је и праведно према осталим лицима која можда сама имају жељу за престанком службе?

О чему је, заправо, реч? Најпре би било потребно запитаи се да ли тај одлазак у пензију треба схватити као привилегију или као казну. Ако је то привилегија, што мислим да јесте, а то мишљење деле и многе колеге, ја бих онда желео да искористим ту могућност за одлазак у пензију. Зашто?

Зато што радим и живим одвојено од породице, а могућност прекоманде не постоји. Зато што сам о свом трошку завршио факултет који су надлежни у Војсци својевремено прогласили за непотребан, тако да у војној организацији од њега немам никакве користи.

Зато што желим да, док још то могу, додатним послом породици и себи обезбедим бољи материјални статус.

Али ја по садашњим критеријумима не могу у пензију, па макар и смањену, јер сам на чувеним листама релативно високо котиран и проглашен за “перспективни кадар”, мада ми тај појам за неког у чину заставника, који је у униформи од своје четрнаесте године, баш и није јасан.

Тако долазимо до следећих резултата:

Колеге које нису завршиле војну школу и не знају шта значи отићи од најмилијих са 14 година, које су путем уговора дошле до посла најчешће у градовима где су и одрасле, живећи с родитељима, колеге које најчешће од тих 30 година, бар трећину стажа имају ван Војске, колеге које не знају шта је прекоманда и живот одвојен од породице и најзад колеге чији су резултати рада оцењени оценом “добар”, е такви ће, господо, отићи у пензију, и то “трчећим кораком”, бар по њиховим речима.

Да се разумемо: да је овде реч о отпуштању с посла, а не о пензији, била би друга прича. Овако, тим решењем се на неки начин награђују нерад, бирократија и лицемерје. Објаснити то другачије, била би најобичнија демагогија.

Поставља се питање шта би било једно од решења. Полазећи од тога да је пензија у суштини привилегија и признање, бар за одређени број људи, предлажем да се, у складу са предстојећим смањењем бројног стања подофицира у 2007. години, људима постави једноставно питање: *Ко жели пензију?* Али са таквим питањем почети са врха кадровске листе, па ако се не дође до потребног броја, тек онда “начети” зачеље.

У супротном, нама “перспективнима”, који желимо пензију, преостаје једино да поцепамо добијене похвале и признања и да се из “петних жила” потрудимо да најзад добијемо службену оцену “добар”.

Ненад ЈОВАНОВИЋ
заставник, Панчево

ДРУГА БИТКА ЗА ГРОЗНИ

ВУЧЈА
ЗАМКА

Да би олакшали премештање јединица у главном граду Чеченије, терористи су ископали густу мрежу међусобно повезаних ровова. Снајперисти су прекрили ватрене положаје бетонским блоковима, а под њихове предње ивице поставили аутомобилске дизалице. Када отварају ватру на федералне снаге подизали би предњу страну блока, а после дејства је спуштали у првобитни положај. Улазе у зграде, приземне и прозоре са првих спратова затворили су даскама, па су руски војници носили ужад са кукама и лаке лествице за улаз преко виших етажа.

Припреме руске војске су биле темељне, а ангажовано је чак 80.000 војника и око 30.000 припадника МВД-а. Надлежни су обећали да ће прекинути дотадашњу праксу честих прекида ватре и потписивања примирја са терористима, јер је то лоше деловало на морал јединица. Политичари су препустили војсци да самостално доноси одлуке о циљевима и темпу операција.

Познато је да су руска и совјетска војска одувек били привржени артиљерији, коју су звали "краљицом битке". На Западу се, у том смислу, често наводе речи непознатог британског војника из времена кримског рата – "Знај, момче, Ирци се добро боре, ал' је руска артиљерија врелија од пакла". Својевремено је, на питање новинара са Запада, о наглашеној употреби артиљерије у Црвеној армији, један совјетски генерал уз смешак одговорио – "И квантитет, сам по себи, представља квалитет". Ангажовање артиљерије у борби је, међутим, увек строго централизовано и ригидно, до те мере да се и за употребу минобацача тражи дозвола више команде. То је током битке за Грозни 1995. године често имало негативне последице. Дозвола за отварање ватре сти-

зала је сувише касно, јер је пролазила дуг ланац командовања. Како је чеченске борце одликовала велика мобилност, дешавало се да затражена артиљеријска подршка отпочне тек када они напусте место сукоба. Зато је коришћење артиљеријских оруђа децентрализовано – моторизованим стрелачким четама или четама десантника додељена је батерија минобацача или самоходних минобацача *Нона 2С9*, те осталих артиљеријских оруђа, која су им била директно подређена. По потреби су се формирали и мешовити артиљеријски пукови, састављени од артиљеријских и ракетних оруђа. То је мањим руским јединицама обезбеђивало већу иницијативу, те правремену и делотворну артиљеријску подршку.

■ КРВАВА ЗИМА

За непосредну ваздушну подршку руских пукова формиране су “ваздухопловне тактичке групе”, састављене од два до четири јуришна хеликоптера *Ми-24* и једног до два транспортна хеликоптера *Ми-8*. Дејствовали су уз контролу официра за навођење, који су били у саставу штаба сваког пука. Те старешине су, међутим, биле најпривлачнији циљеви противничких снајпериста. Сем тога, Чечени су њихове позиције лако лоцирали радио го-

НАЈСЛАБИЈА КАРИКА

Садејство руске војске и јединица МВД није било довољно координисано ни током другог рата у Чеченији. Различито су тумачили координате са мапа и употребу сигналних ракета. Због тога су у пар наврата јединице МВД биле изложене дејству властите авијације.

Победи федералних снага допринеле су и поједине јединице које је формирао Бислан Гантамиров, бивши градоначелник Грозног. Са неколико батаљона састављених од Чечена, он је, како је више пута истакао, намеравао да “чеченском народу понуди оно што му је током свих година недостајало – државу у којој би владао закон”. Присуство Чечена у редовима федералних снага омогућило је да оне задобију поверење мештана, али и прикупљање различитих обавештајних података о терористима. Осим тога, њихово познавање менталитета и обичаја сепаратиста у многоме је помогло руској војсци.

Терористи су водили герилски начин ратовања и претежно употребљавали мине активираних радио таласима. Примећено је да возила која имају генераторе “белог шума” ометају радио сигнале којима се такве мине активирају на даљине од 100 метара.

ЧЕЧЕНСКИ СТИНГЕР

Противавионска средства чеченских терориста су обухватала мањи број самоходних система *ЗСУ-23-4 Шилка*, топ *ЗУ-23* на камиону *КАМАЗ* и митраљезе *ДШК*. Уз то су поседовали 70 до 100 лансера противавионских ракета *Стрела-3 СА 14*, *Игла-1 СА18* и *Стингер*. Чечени, међутим, нису били обучени за коришћење *Стингера*. Угао захвата главе за навођење тог пројектила је мали, тако да оператер мора бити добро оспособљен за дејство у кратком времену, јер се лансирање изводи за 40 секунди од откривања циља. И рок трајања батерија је две године, а *Стингери* су допремљени из Авганистана, те нису употребљавани дужи период. Уз то, руске обавештајне службе су у садејству са граничарима спречиле транспорт већег броја лансера у Чеченију. Сматра се да је само један *Су-24* оборен пројектилом *Стингер* у области Урус-Мартан.

ниометријским уређајима. Занимљиво је да се у оквиру 319. самосталног хеликоптерског пука из Черниговког по први пут борбено употребио хеликоптер *Ка-50 – Чернаја Акула*.

Прва фаза борбене операције започела је крајем септембра, а завршила се средином октобра 1999. године. Удари авијације по релејним станицама мобилне телефоније у Чеченији до некле су омели линије веза терориста. Зато су чеченски борци, уз већ познате Мотороле, користили сателитске и мобилне телефоне, јер релеји у Ингушетији и Дагестану нису онеспособљени. Група снага *Север* запосела је такозвану зону сигурности, северно од реке Терек, док су групе снага *Исток* и *Запад* изоловале границе Чеченије, те онемогућиле допремање опреме терористима.

У другој фази операције окружен је Грозни, а опсада је трајала од средине октобра до краја децембра 1999. године. За разлику од 1995. године, главни град Чеченије је од самог почетка опкољен чврстим обручем. Артиљеријске и тенковске снаге су запоселе све доминантне коте, са којих су дејствовале по тачкама отпора. Први покушај да се пробије у град био је неуспешан. Том приликом је погинуо и генерал Михаил Малофејев, истакнути руски команданат. Потом је Грозни, у више наврата, гранатиран *ВБР-ом Град*, тешким пламенабацачким системом *ТОС-1* и балистичким ракетама *Точка*. Пажљиво су проучени план града и прилази Грозном, као и ток канализационих одвода и водоводних тунела, које су Чечени успешно користили 1995. године. Средином новембра, под окриљем ноћи, у град су убачене специјализоване групе војника за градско извиђање. Требало је да утврде локацију и правце кретања чеченских јединица, те да осмотре ситуацију за ваљано навођење и корекцију ватре.

Од 25. децембра 1999. па до средине фебруара 2000. године трајала је трећа фаза борбе за Грозни. Припремљене су две одбрамбене линије, за разлику од ратне ситуације из 1995. године, када су Чечени применили еластичну одбрану без јасних линија, са мобилним тимовима и

мноштвом заседа. Прву линију су запосели мање искусни борци. Да би олакшали премештање јединица у граду, ископали су густу мрежу међусобно повезаних ровова. Побуњеници нису носили панцире, па су били и изузетно покретљиви. Такође нису употребљавали светлећу муницију како им не би одавала положај. Снајперисти су посели високе и ниске ватрене положаје, уз унапред одређене линије извлачења. Ватрене положаје су прекривали бетонским блоковима, под чије се предње ивице подметала аутомобилска дизалица. Да би отворили ватру терористи су подизали предњу стану блока, а после дејства је спуштали у првобитни, маскирни положај. Улазе у зграде, приземне и прозоре са првих спратова затворили су даскама, па су руски војници носили ужад са кукама и лаке лествице за улаз преко виших спратова.

■ РУСКА МАСКИРОВКА

Циљ Чечена био је да Русе истерају на улице, док су они тежили да уђу у зграде. Руске јединице су током новог сукоба примениле чеченску тактику из 1995. године. Формирале су ударне тимове од три војника – снајпериста, митраљезац и РПГ нишанџија. Да би остварили међусобну ватрену подршку, покрети тимова били су синхронизовани и контролисани.

ПРИСЛУШКИВАЊЕ

У току борбе врло добро су се показале специјална снајперска пушка са интегралним пригушивачем *Винторез* и снајперска пушка *СВ-98*, калибра 7,62 милиметра. Снајперска пушка *В-94* калибра 12,7 милиметара није оправдала борбене захтеве – превише је тешка, пуцањ јој је прегласан, а после неколико узастопних хитаца измешта јој се кончаница. Заједничка одлика већине руских оптичких нишана је да немају заштићене точкиће за подешавање кончанице, те се приликом транспорта или дејства она помера.

Мада је најављивана широка употреба у рату опреме за везу *Акведук*, која обезбеђује шифрирање гласовних порука, знатан део руских јединица је и даље користио стара средства везе, што је Чеченима омогућило лако прислушкивање.

Руске снаге су нападе усмеравале дуж пет основних праваца – са североистока из правца реке Сунжа, са истока дуж аеродрома и предграђа Канкале, дуж северо-западног пута, са југа и југоистока. Жестоке борбе са чеченским терористима почеле су 17. јануара 2000. Противници су наизменично овладавали важним објектима и деловима града. Отпор Чечена је постепено слабио, претрпели су велике губитке, а претили им је и потпуно уништење. Операција "Вучја замка" почела је током ноћи 29. јануара. Заједничким напорима руских обавештајца – одељења за радио прислушкивање, али и вештим коришћењем лажних радио веза између непостојећих јединица, што је као "маскировка" било познато још у *Црвеној Армији*, Чечени су усмерени на југозапад. Тај правац су једино сматрали безбедним за извлачење. Иако је, међутим, контролисала руска артиљерија, а водио је кроз бројна минска поља. Током повлачења је погинуло или тешко рањено скоро две трећине терориста. И Шамил Басајев, чеченски вођа, том приликом је изгубио ногу. Федералне снаге су 6. фебруара 2000. потпуно контролисале Грозни.

Одржавање реда и мира у Чеченији после ратних дејстава је поверено јединицама МВД – 46. бригада са 10.000 припадника, уместо стандардних 3.000. На руско-грузијској граници се налази и око 10.000 граничара, који после потписаног споразума у октобру 2002. године здружено патролирају са грузијским колегама. Јединице ОМОН и СОБР из различитих крајева Русије служе у Чеченији три до шест месеци. Моторизована дивизија руске војске је, такође, стално стационирана у Чеченији. Она по ратном распореду броји око 15.000 војника и официра. Уз то, пуковске и батаљонске тактичке групе руских војних области перманентно се ротирају у Чеченији, а имају близу 22.000 припадника.

Друга битка за Грозни је окончана победом федералних јединица, али се чеченски проблем није приближио крају, нити дефинитивном решењу. То потврђују напади на московско позориште и трагедија у Беслану, те стални окршаји терориста са регуларним снагама војске у Чеченији. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

(Крај)

ВЕЖБОВНА РАПСОДИЈА НА ЦРНОМ МОРУ

Током претходна два месеца одржане су веома интензивне националне и мултинационалне вежбове активности у акваторијуму Црног мора. Ратна морнарица Бугарске извела је две поморске вежбе – "Галатеа" и "Атија".

У оквиру "Галатеје", у акваторијуму војнопоморске базе Варна, уз учешће јединица ПВО и обалске артиљерије разрађивани су садржаји операција тражења и спасавања на мору, противминске и противподморничке борбе, пресецања путева кријумчарења људи, оружја и дроге.

Војнопоморска база Бургас била је организатор вежбе "Атија", на којој су извођене операција контроле поморских путева, за-

штите појединачних бродова и конвоја, откривања и спасавања погођеног брода. У појединим епизодама вежбе биле су укључене и јединице КоВ и ратног воздухопловства.

Ратна морнарица Румуније извела је поморску вежбу "Литорал 2006." са ракетним гађањима. На вежби је било ангажовано 19 ратних бродова, два покретна ракетна система, хеликоптери Пума, авиони МиГ-21 и око 2.400 војника из сва три вида румунске армије. Разрађивано је јачање координације видовских команди приликом извођења заједничких вежби и ракетних гађања са копна и бродова.

Ратне морнарице Бугарске и Румуније су у водама војнопоморске базе Варна извеле редовну, годишњу заједничку вежбу противминских бродова "МСМ LIVEX 2006", на којој су учествовала два миночистача из Румуније и четири из састава бугарске ратне морнарице. Разрађивани су поступци заједничких тактичких група миночистача у извођењу борбених активности у различитим условима.

На крају, у међународним водама Црног мора Турска је била домаћин регионалној поморској вежби "BLACKSEA PARTNER-SHIP 06", уз учешће ратних бродова морнарица свих земаља црноморског региона. На вежби, чији је циљ сарадња ради јачања безбедности и стабилности региона, разрађиване су антитерористичке операције, борбе против површинских бродова, подморница и непријатељеве авијације. ■

МАКЕДОНСКИ ВОЈНИЦИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Македонска влада, у оквиру активности за пријем у пуноправно чланство у НАТО, одлучила је да упути војни контингент у састав мисије Европске уније Алтеа у Босни и Херцеговини. У првој групи биће 17 војника и посаде два транспортна хеликоптера. Македонија ће постати део мисије коју чине војници из 22 државе чланице Европске уније и из још 11 земаља: Албаније, Аргентине, Бугарске, Чилеа, Канаде, Марока, Новог Зеланда, Норвешке, Румуније, Швајцарске и Турске.

Мисија Еуфор или Алтеа, преузела је дужност од Сфора 2. децембра 2004. на основу резолуције Савета безбедности којом се мандат дефинише као допринос одржавању мира и стабилности у БиХ, пружању помоћи у реформи система одбране, проналажењу и хапшењу оптуженика за ратне злочине, стварању безбедносног окружења за функционисање цивилних власти и спровођење цивилног дела мировног уговора и пружању помоћи у борби против корупције.

Поред размештања војника у БиХ, влада Македоније је такође одлучила да наста-

ви учешће у мисијама у Ираку и Авганистану. Очекује се да ће група од 90 војника отпутовати у Авганистан до почетка јесени. Македонија планира да оформи стални контингент од 1.500 припадника, обучених по НАТО стандардима, који ће учествовати у мировним мисијама када земља стекне пуноправно чланство у Алијанси. ■

КОНФЕРЕНЦИЈА О ГЛОБАЛНОЈ БЕЗБЕДНОСТИ

Од 18. до 20. маја у Берлину је одржана 23. међународна конференција о глобалној безбедности, чији је главни организатор Институт за истраживања "Strategic Decision Research" из Калифорније. Конференција се традиционално одржава у европским градовима с циљем јачања трансатлантског партнерства.

Тежиште проучавања Института тренутно је усмерено према развоју савезничке стратегије НАТО, а оно би требало да пружи одговоре о борби против глобалног тероризма, о претњама од асиметричних изазова и опасностима од могућих терористичких нуклеарних напада.

На годишњим форумима те значајне међународне институције окупљају се високи државни и војни функционери. Главне теме овогодишњег форума биле су: нови оперативни изазови НАТО (Балкан, Медитеран, Ирак, Авганистан), актуелна ситуација у Авганистану, разумевање претњи глобалној безбедности, будућност и заједничко деловање НАТО и ЕУ, спречавање ширења оружја за масовно уништавање, Ирак и Средњи исток, међународна сарадња и информатичка револуција. ■

ГРЧКА ПОКРЕЋЕ НОВИ ПРОГРАМ ФРЕГАТА

Грчка је објавила да ће у наредних пет година уложити више од три милијарде евра како би испунила амбициозни програм обнове флоте ратних бродова. Највећи део средстава предвиђен је за пројект и изградњу шест нових фрегата.

Према плановима Команде ратне морнарице Грчке нове фрегате ће бити намењене

за противвоздушну, противподморничку и противбродску борбу, те за извођење операција извиђања, обавештавања и истраживања акваторијума у најнеповољнијим условима.

У склопу тог пројекта морнарица ће модернизовати и садашње четири МЕКО-200НН фрегате, које су у просеку старе десетак година. ■

ЈУРИШНЕ ПУШКЕ БУЛПАП КОНФИГУРАЦИЈЕ (2)

ОРУЖЈЕ ЗА НОВИ ВЕК

Светом се полако шири идеја о “новом” конструкцијском решењу јуришне пушке за пешадинца 21. века, али је занимљиво да се најјаче фирме које производе аутоматске пушке као што су *Heckler & Koch*, *Colt*, *Beretta*, *Ремингтон*, *Винчестер* и други, још нису одлучиле за неке моделе *булпап* конструкције

Пред конструкторе и произвођаче савремених аутоматских (јуришних) пушак постављају се нови захтеви – смањење борбене масе и габарита оружја, повећање ватрене моћи и прецизности оружја, те једноставност у руковању и одржавању оружја. Како би испунили те опште захтеве, неки конструктори су се одлучили за примену нове *булпап* конструкције.

Зашто? Најпре, успешно могу да испуне први захтев који се поставља пред њих, а то је смањење борбене масе и габарита. Основна конструкцијска новина *булпап* конструкције јесте да се оквир налази иза пиштољског рукохвата и механизма за окидање, што значи да је сандук у коме се налази повратни механизам и у коме се креће затварач, смештен у кундак. Због тога кундак треба да буде изнутра шупаљ. Композитни материјала који се користи за израду кундака уједно утиче на смањење масе оружја. Пошто се оквир налази иза рукохвата, велика је могућност искоришћавања, смањења габарита, односно дужине оружја, јер је искоришћен сваки део пушке (кундак је уједно и сандук оружја у коме се креће носач затварача са затварачем).

ЛАКЕ ЗА МОДЕРНИЗАЦИЈУ

Иако данас готово свака аутоматска (јуришна) пушка има за основни нишан оптику, делимично повећање прецизности постиже се и захваљујући чврстом споју кундака са телом пушке. Међутим, о пре-

цизности можемо расправљати. Наиме, у самом кундаку смештен је повратни механизам и унутар њега креће се затварач. Приликом нишањења ослања се образ на композитни материјал (пластика) од којег је израђен кундак а на тај начин се и уво приближава горњем делу кундака. Како је кундак шупаљ, ипак се "чује" одређена бука приликом кретања затварача напред-назад. До сада, код класичних пушака, то није био случај, јер се затварач кретао испред лица војника. А тај "шум" може делимично да деконцентрише стрелца и утиче на ефекат на циљу.

Предност те конструкције јесте и то што се, као и код осталих аутоматских (јуришних) пушака обичне конструкције, основна варијанта лако модернизује, односно могу се, уз одређене модификације или доградње (на пример, продужење цеви, постављање ножица, омогућавање пуњења оружја из добоша или дуплих добоша итд.), добити лаки пушкомитраљеви, снајперске пушке или карабини (аутомати).

Помоћу "Пикатинијеве" или "Виверове" шине на оружје се могу монтирати сви оптоелектронски уређаји за нишањење и осматрање који су по НАТО стандарду, затим разни додаци, као што су ласерски обележивачи циљева, тактичка светла, потцевни бацачи граната 40 mm, предњи рукохват или, како га популарно још зову, "јуришни" рукохват итд. На тај начин је успешно испуњен још један захтев, а то је повећање прецизности оружја.

■ ПРИМЕТНЕ МАНЕ

Као и свако друго ватрено оружје, пушке те конструкције имају одређене мане. Код пионирских модела главни недостатак је био што их леворуки војници нису могли успешно користити, због празних чаура које су им улетале тачно у лице приликом нишањења и дејства из таквих пушака. Сличан проблем постојао је и код стандардне конфигурације аутоматских (јуришних) пушака. То је натерало најпре конструкторе и произвођаче да успешно реше проблем. Код новијих модела аутоматских (јуришних) пушака у буллап конструкцији пронађено је решење – једноставна полуга која помера избацивач и тиме регулише да кроз отвор за избацивање чаура испадају чауре са леве или десне стране кундака (у зависности од тога да ли је стрелац дешњак или левак). Иначе, отвор се налази на самом кундаку (са горње предње стране) и покривен је поклопцем. То је једно од решења.

Белгијанци су код своје чувене аутоматске пушке F 2000 применили историјско решење из 1884. године конструктора Хирама Максима. После опаљења метка, чаура се не избације одмах, већ се смешта у једну цев (ejection tube). Тек после четвртог метка из те цеви испада, и то напред, прва чаура, која се у међувремену охладила. На старијим моделима то је остало нерешено, док је код новијих модела то успешно решено. Међутим, још се појављују неки модели код којих то није решено. Такав је јужнокорејски DAR 21. Само због тог недостатка тај модел лоше пролази на светском тржишту наоружања.

Заједнички проблем имају и све аутоматске (јуришне) пушке са оквиром великог капацитета (30 и више метака). Када војник на бојишту, ако се налази у лежећем ставу, треба да замени празан оквир, он мора да изведе одређени "ритуал", јер је тешко да без промене става то успешно уради. Код класичних модела замена је и лакша, јер стрелац може делимично погледом да контролише постављање оквира у лежиште, док код буллап конструкције то треба да одради на слепо или да пусти пушку из згиба рамена. Промена става не односи се на устајање него на мало подизање. Та мала промена, међутим, много значи, можда и сам живот, јер при извођењу те радње војник повећава своју површину као мету.

За разлику од оружја буллап конструкције, код којих застој може да се утврди и отклони само ако се расклопе, то није случај код руске грозде, јер је она и даље задржала класичан сандук од модела калашњикова

Модернизацијом FA MAS G-2 у G-3, та пушка ће постати основни модел наоружавања француског војника 21. века

СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ

Једина изражајнија предност буллап конструкције у односу на класичну је укупна дужина оружја. Међутим, преклапањем кундака добијамо приближно дужине буллап конструкције, али тиме се реметили прецизност оружја. Брзина гађања разликује се од оружја до оружја и једино АН 94 заслужује мало више пажње, јер је (у табели) забележена брзина од 1.800/600 метака у минути. То значи да та пушка прва два метка испалије брзином од 1.800 метака у минути и да се брзина смањује на стандардних 600 метака у минути ако се и даље држи прст на обарачу. То је постигнуто захваљујући принципу рада делова те пушке и због тога што она има "претпуњење". Чак је и почетна брзина различита, али ниједна пушка не одскаче по изразитој величини – брзини.

Друга разлика на коју треба обратити пажњу јесте дужина цеви. Код буллап конструкције цеви су мало дуже. Међутим, и код обичне конструкције (западне) цеви су доста дуге, односно идентичне по дужини са неким примерцима буллап конструкције. Код источних верзија обичне конструкције, цеви су краће у односу на буллап конструкције за 25 до 35 одсто. Различита је и даљине успешног дејства. Углавном се креће од 400 метара, док се са 700 метара издваја АН 94.

Основни нишан код аутоматских (јуришних) пушака буллап конструкције јесте оптички нишан, али те пушке због успешности дејства (даљине гађања) губе трку са обичном конструкцијом која дејствује на истој даљини, па чак и на већој без оптичких нишана. Све те одлике умногоме зависе и од обучености онога ко то оружје користи. Ипак, све те одлике треба прихватити са дозом резерве.

карактеристика модел	СТАНДАРДНА КОНФИГУРАЦИЈА				БУЛПАП КОНФИГУРАЦИЈА			
	FAMAS F1	AUG	TAR/STAR	FN 2000	M16	AK 74 M	G 36	AN 94
Калибар (мм)	5,56 x 45 НАТО	5,56 x 45 НАТО	5,56 x 45 НАТО	5,56 x 45 НАТО	5,56 x 45 НАТО	5,45 x 39	5,56 x 45 мм НАТО	5,45 x 39
Потцевни бацач гранате	40 mm M 203	40 mm M 203	40 mm M 203	40 x 48 mm	40 mm M 203	40 mm	40 mm M 203	40 mm
Тежина празне пушке (кг)	3,61	3,6	2,8	3,6	2,86	3,4	3,6	3,85
Тежина пушке са ПБГ (кг)	4,7	4,6	3,8	4,6	3,9	4,8	4,6	5,2
Укупна дужина (мм)	757	790	720	694	990	930/6 90	998/7 58	934/728
Дужина цеви (мм)	488	508	460 m	400	508	400	480	405
Теоретска брзина гађања (мет/мин)	900-1000	650	750 - 900	800 - 900	800	600	750	1800/600
Ефикас. дејство (m)	300	450 -500	-	-	460	500	400	700
Број жлебова	-	6	6	6	6	4	-	4
Почетна брзина зрна (м/с)	960	970	890	900	1000	900	-	-
Оквир (метака)	25	30 или 42	30	30	10 и 20	30	30	30

И последњи захтев – једноставност у руковању и одржавању, доста је нарушен. Те конструкције аутоматских (јуришних) пушака иако немају много делова, делимично су сложеније за одржавање, нарочито за расклапање и склапање оружја. Код стандардних конфигурација довољно је одстранити поклопац сандука, или преломити пушку код споја сандука и цеви, и већ се стигло до повратног механизма, затварача и унутрашњег дела сандука, док је то код булпап конструкције све мало компликованије. У зависности од модела треба раздвојити кундак на два дела, или отворити кундак са задње стране. Нарочити проблем представља замена неког дела у механизму за окидање. Код класичних пушака довољно је да се скине само поклопац сандука и изваде повратни механизам и затварач са носачем (што значи да је извршено само делимично расклапање оружја ради поправке), док поправка код булпап конструкције захтева тотално расклапање и рад у радионици, а не на терену.

Највише проблема има око утврђивања и отклањања застоја код оружја. Код оружја булпап конструкције може се тачно утврдити и отклонити застој само ако се раскlope. То једино није случај код руске грозе, јер она је и даље задржала класичан сандук од модела калашњикова.

Модел
AUG viver

■ ИЗВЕСНА БУДУЋНОСТ

Да оружје у булпап конструкцији има своју будућност, доказали су најпре Французи са својим FA MAS-1 "трубом", развијеном почетком седамдесетих година (а крајем седамдесетих усвојеном у наоружање). Данас још користе не само основну верзију већ и њен савременији модернизованији модел G-2. Због његових и даље одличних својстава показало се да је јефтиније модернизовати је него направити нову пушку, па је француски генералштаб одлучио да FA MAS G-2 уђе у програм PAPOP, да се модернизује у G-3 и тако постане основни модел наоружавања француског вој-

ника 21. века. Основни модел је био доста популаран, па је продат у неколико држава, као што су Габон, Либан, Сенегал, Уједињени Арапски Емирати и др.

Аустријанци су 1977. године усвојили своју Stayer AUG карабин исте конструкције. Пушка је доживела велики успех и многе земље света су је купиле и увеле у наоружање своје војске:

Мароко, Оман, Саудијска Арабија, Аустралија, Нови Зеланд и Ирска. Поред тога, Stauer AUG данас доживљава модернизацију и усавршавање. Затим, ту су још модели VECTOR CG-21 из Јужне Африке, па TAR-21 из Израела, NORINCO QING BUQIANG ZU-95 и 97 из Кине. Нису ни Руси заостали, избацили су на тржиште своју верзију булпап конструкције – гроза ОС-14.

Тим пионирима клуба булпап конструкције придружиле су се многе фирме и државе света. Међу њима се налазе и Белгијанци, који су отишли корак даље, па уместо оптичког нишана, имају интегрални систем за контролу ватре, односно мали компјутер који је смештен у доњем делу кундака и који има и друге могућности: мерење даљине до циља, предлаже нишанску тачку, отклања негативне утицаје метео-услова, па чак омогућава заузимање нагиба и за потцевни бацач граната. Поред тога, има и термовизијски нишан. А ако све то ипак закаже, остаје стари проверени механички нишан.

И тако се полако широм света шири идеја о "новом" конструкцијском решењу јуришне пушке за пешадинца 21. века. Али је занимљиво да се најјаче фирме које производе аутоматске (јуришне) пушке (као што су Heckler & Koch, Colt, Beretta, Ремингтон, Винчестер и други), још нису одлучиле за неке моделе булпап конструкције. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

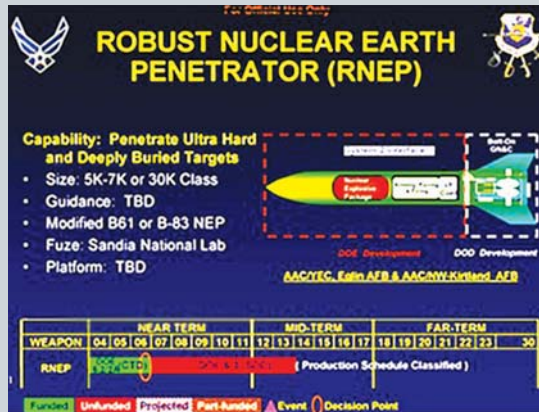
(Крај)

ОРУЖЈЕ ЗА УНИШТАВАЊЕ ПОДЗЕМНИХ БУНКЕРА

Америчка администрација поново је затражила одобрење од Конгреса САД да одобри милиона долара за завршетак започетог пројекта – студије о Робустном нуклеарном пенетратору Земље (RNEP – The Robust Nuclear Earth Penetrator).

Конгрес САД је, након првог одбијања завршетка пројекта у октобру 2005. године, поново на дневни ред ставио исто питање, јер је сада америчка администрација поново поднела предлог, али са новим називом, који још није званично објављен.

Тај пројекат направљен је ради стварања поузданог оружја за уништавање нуклеарних подземних постројења, која се не користе за комерцијалне цивилне сврхе. ■

НОВИ ПРЕТРАЖИВАЧИ НА БРИТАНСКИМ БРОДОВИМА

Краљевска ратна морнарица Велике Британије одобрила је уградњу софтвера – претраживача техничких својстава и ар-дејт (нових, свежих) информација на бродовима класе фрегата и бродовима више класе.

Експериментални софтвер, који је уграђен на ракетној фрегати класе HMS Westminster, тип 23, омогућава скоро тренутан приступ најновијим информацијама, које обезбеђује централни софтвер UK Defence Logistics Organisation.

Тај софтвер омогућава истовремено претраживање и прослеђивање одговора за више од 800 објеката интересовања за две до три секунде.

У РВ САД ПРЕДСТАВЉЕНА ПРВА ЛАСЕРСКА ПУШКА

У РВ ОС САД недавно је представљен прототип прве ласерске пушке, несмртоносног средства специјалних снага за контролисање демонстрација и заштиту објеката као што су контролне тачке, улаз у објекте специјалне намене итд.

Средство је представљено са називом "Лични стимулациони систем за заустављање и одговор". Уместо муниције користи ласерски зрак мале снаге. Светлост која се генерише тим системом има могућност привременог парализања лица које је објекат примене средства, што има сличности са осећајем када се без икакве заштите погледа у сунце.

Примерци пушке биће предати на коришћење Министарству одбране САД, Здруженом директорату за несмртоносна средства и Националном институту правде САД као оружаног грани Министарства правде САД. ■

ТЕСТ ИЗРАЕЛСКОГ АНТИБАЛИСТИЧКОГ ПРОГРАМА

Нови израелски антибалистички пројектил Arrow Weapon System (AWS) успешно је, након симулирајућег напада, пресрео ирански балистички пројектил средњег домета Shahab-3 (medium-range ballistic missile, MRBM). Тестирање је извршено током јуна у источном делу Медитеранског мора.

Пресретане је извршено на рекордно малој висини лета пројектила, што је његова главна одлика. Проба је означила стављање пројектила Arrow II Block 3 у оперативну употребу. Пројектил заједно производе Израел и Америка (Israel Aircraft Industries, IAI) и Boeing Integrated Defense Systems, BIDS).

Израелска ПВО биће заснована на два увезана ПВО система, AWS као виши ниво заштите и Патриот, као нижи ниво заштите, чиме се гарантује безбедност ваздушног простора Израела. ■

TRICION НИШАН ЗА КОРПУС МАРИНАЦА САД

Америчка компанија Trijicon of Wixom из Мичигена потписала је нови уговор са Корпусом Маринаца САД. Компанија има обавезу да у наредних пет година обезбеди усавршени модел оптичког нишана (Advanced combat optical gunsights, ACOG) за све маринце.

Нишан је компатибилан са пушком M16. Његова улога је да побољша учинак ватреног дејства у свим условима видљивости, али без употребе батерија. Компанија Trijicon of Wixom је пионир у изради оптичких нишанских система за војску и друге институције које користе оружје. ■

ЗЛАТНИ ВИТЕЗ 2006. У СЕРПУХОВУ, РУСИЈА

ЗА СВЕТ ПО МЕРИ Д

Покренут 1992. године, Међународни филмски фестивал "Златни витез" је ове године своје 15. издање организовао у подмосковском граду Серпухову. Више од 30 земаља учесница, у седам селекција, приказало је своје најбоље документарне, игране, анимиране и телевизијске филмове, величајући хришћанске идеале и уздижући човекову душу – што је и мото фестивала.

реплавлен насиљем свакојаке врсте (сlike, звука и садржаја), савремени филм нас све више исцрпљује и троши, а све мање оплемењује. Да не говоримо о томе како једна просечна породица тешко да може заједно у биоскоп. Породични филм, како се, условно речено, звала та скоро изумрла грађевина првог века филма, ретка је појава у биоскопима широм света.

Тим више радује чињеница што, у тим условима необичан, али снажан енергетски талас већ 15 година бележи плимину емоција другачије врсте. Борећи се за вредносне критеријуме које подразумева православље, за снагу филма која не долази из насиља већ из идеје која велича добро, не заборављајући да је све борба, да постоји и сумња, али да је истина то чему се тежи – *Златни витез* је за ових 15 година окупио око 5.000 филмских и позоришних уметника из 55 земаља света, који су то енергетско клупко одмотали пред стотине хиљада гледалаца. Више од 35 клубова *Златног витеза* отворено је у Русији, Белорусији, Украјини, Србији, Бугарској, Чешкој, Пољској, Грчкој, Финској, Кини..., јер се Фестивал никада не завршава.

У својим клубовима – расадницима, преко својих ехо-програма, међусобних гостовања кинематографија које окупља – он траје, дакле, у правом смислу те речи – већ 15 година.

Заокружујући јубилеј, овогодишњи фестивал је обележио и 80. рођендан Анђеја Вајде, 60. рођендан свог, може се слободно рећи, идејног творца, оснивача и председника – Николаја Петровича Бурљајева, 60. рођендан Владимира Гостјухина, (чувеног белоруског глумца знамо га из "Урге" Никите Михалкова, која је својевремено награђена Лавом у Венецији), али и 50 година великог руског филма "Ждралови лете" Михаила Калатозова. Фестивал, такође, није пропустио *Сећање на Стеву Жигона*, као што никада не заборавља своје "саборце" у оној највећој бици на овој планети, коју је још пре сто педсет година најавио Гогољ – *бици за човекову душу*.

ДУШЕ

НЕДОПИВЕНА ЧАША

Селећи се сваке године у неки други град или земљу, путујући по Русији, Србији, Украјини..., *Златни витез* се ове године зауставио у Серпухову, шест и по векова старом подмосковском граду, који је, никакви као војно утврђење, током своје бурне историје био јужна граница одбране Москве. У том одговорном "послу" помогла му је и река Ока, плави појас Богородице, која својим током чини својерврстан водени бедем око Москве, а заједно са Наром и Серпејком, пролази кроз град. Житељи Серпухова воле да кажу да се њихов град, због свега тога, може сматрати музејом под отвореним небом.

Из збирке тог необичног музеја издвајамо занимљиве чињенице које га одређују, попут два манастира: Високи мушки манастир (1374) и женски манастир Ваведена богородичиног (1360), који чувају две копије чудотворне иконе, која је и својеврсни заштитни знак Серпухова. Икона Богородице *Недопивена чаша* изгорела је у ратним пожарима. Како су биле сачуване новине са почетка 20. века у којима је постојала њена фотографија, направљене су две копије. Обема се приписују исцелитељске моћи, пре свега у борби против алкохолизма, дувана и других болести зависности. У мушком манастиру се збрињавају и лече алкохоличари, којих је, нажалост, приличан број. У време Стаљина тај је манастир био затвор у коме су његови противници стрељани, а сам Стаљин често је боравио у Серпухову, поготовито у време Другог светског рата, обилазећи јужну капију одбране Москве. Женски манастир је за време тог истог рата, руси га зову Велики отаџбински рат, припадао војсци и у њему је била смештена Виша војна летачка школа. Делови зида војног утврђења из 16. века и данас постоје, а његов већи део пренет је у Москву и уграђен у московски метро.

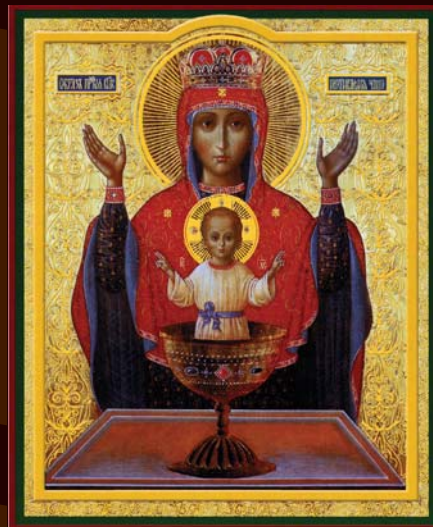
Необичност Крсног хода у Серпухову је у томе што постоје две поворке, са две чудотворне иконе, које се срећу и настављају заједно свој молитвени пут.

Гости фестивала су, због њихове бројности, смештени делом у Серпухову, делом у Дракину, а српска делегација је смештена у обли-

Мушки Високи манастир чува једну од две копије иконе Мајке Божије "Недопивена чаша"

жњем Протвину, које се сматра градом научника, јер се у њему налазе многобројни институти, а међу њима и Институт за нуклеарну физику, због чега је Протвино доскоро био "затворени град".

Трагове свих тих етапа своје историје Серпухов носи у себи: и крст, и петокраку, и Лењина, и Стаљина и Сергеја Радоњишког а да му то нимало не смета да се, како рече његов градоначелник Павел Владимирович Жданов, уброји у оне градове које иако их посетимо накратко, дуго памтимо, јер смо бар на трен, све лоше гурнули у други план, а у души осетили мир и лакоћу, док нам је у срцу одзвањала музика.

ДУХОВНИ ШТИТ ГЛОБАЛИЗАЦИЈИ

После јутарњег Крсног хода и вечерњег велелепног отварања на градском стадиону, под отвореним небом, Фестивал је почео да се одмотава. Током наредних десет дана изабрани филмови су пројектовани у неколико пројекционих дворана у седам селекција: уметнички, играни филм; документарни; анимирани; видео – телевизијски; дечији; дебитантски и студентски филм. Први пут ове године

уведена је и селекција телевизијског уметничког филма, која се може сматрати седмим такмичарским програмом. О победнику сваког од ових програма одлучивао је као и увек, међународни жири, а у сваком жирију ми смо имали свог представника.

Играни филм, својом посебном магијом, привукао је и ове године највише гледалаца. Међу приказаним филмовима нашли су се и: белоруски "Памтим" Сергеја Сичева, бугарски "И Господ је сишао да нас види" Петра Попзлаева, индијски "Повратак у домовину" Ашутоша Говарикера, ирански "Комад хлеба" Кемала Табриција, триптих који редитељски потписују Абас Кијаростами, Кен Лоуч и Ермано Олми – "Карта", казахстански " Степа-експрес" Аманжол Ајтуарова, македонски "Као у лошем сну" Антонија Митревског, пољски "Колектор" Феликса Фалка, румунски "15" Сержа Николаескуа, амерички "Лаку ноћ и срећно" Џорџа Клунџа, француско-енглеска копродукција "Оливер Твист" Романа Поланског, црногорски "Поново пакујемо мајмуне" Марије Петровић, јужнокорејски "Натегнута тетива" Ким Ки-Дука... Како само део поменутих филмова наговештава, конкуренција је била више него жестока, али никога није зачуло када је највеће фестивалско признање "Златни витез" – уручен управо Ким Ки-Дуку, кога иначе и наша публика, поготово фестивалска, веома воли. Његова препознатљива поетика једноставно је кулминирала у овом филму. Велики број одличних филмова условио је још једног Златног витеза и он је додељен Белорусу Сергеју Сичеву. Сребрни витез додељен је киргистанском филму "Наслеђе предака" Нурбека Егена, а бронзани Румуну Сержу Николаеску.

ГРАН ПРИ ЗА ТЕЛЕВИЗИЈСКИ ФИЛМ

Нова селекција – телевизијског уметничког филма већ је првом сесијом оправдала постојање, јер је управо остварење те селекције награђено Гран пријем фестивала. За најбољу је проглашена играна серија првог програма руске телевизије "Олујна врата", коју редитељски потписује Андреј Маљуков, а третира борбу против тероризма и проблем Чеченије. У самој селекцији Златни витез додељен је серијалу "Ходочашће у вечни град" Владимира Хотиненка, где се вођени прологом неколико икона филма попут Никите Михалкова и Кшиштофа Занусија, упознајемо са земаљским животом Исуса Христа. Сребрни витез додељен је сјајној играној серији "Брежњев" Сергеја Снежкина а Бронзани нашем серијалу "О штетности дувана" Петра Зеца, снимљеном по мотивима Чеховљевих приповедака у продукцији РТС-а и "Бандур филма". Специјална диплома за дебитантску улогу додељена је Јелени Зец. Поменути руске телевизијске серије било би лепо видети и на нашој телевизији, те је ово и мала сугестија за људе који о томе одлучују. Јован Марковић, потпредседник Фестивала Златни витез, иначе човек који води београдско Предузеће за производњу филмова "Филм и тон", председавао је жиријем у овој селекцији, и посебно је задивљен серијом о Брежњеву.

Како је у осталим селекцијама било приказано заиста много добрих филмова, који су награђени витезима и дипломама, немогу-

ће их је побројати на овом простору и у овом тексту. Значајно је поменути успех нашег документарног филма који је оличен у *Бронзаном витезу* Драгану Елчићу у селекцији видео-телевизијског филма за "Игру" и специјалним дипломама филмовима: "Рударска опера" Олега Новковића и "Живети на Косову" Банета Милошевића. У селекцији анимираног филма *Сребрни витез* додељен је Растку Ђирићу за филм "Метаморфоза", док је специјалну диплому у студентској селекцији добио филм "Излаз" Радоја Јачевића, а том селекцијом је ове године доминирао подмладак грузијског филма.

"Са 223 приказана филма у званичној селекцији из 33 земље, са мноштвом пратећих про-

Идејни творац и председник Златног витеза
Николај Петровић Бурљајев

Кадар телевизијске серије
о Брежњеву

Роман Полански током снимања
филма "Оливер Твист"

грама, међу којима треба поменути и Четврту конференцију међународног обједињеног форума кинематографа словенских и православних народа, која се бавила темом – Духовно јединство као штит против глобализације, 15. међународни филмски фестивал Златни витез је оправдао, сачувао и наставио све

идеје с којима је створен" – каже његов председник Николај Петровић Бурљајев, народни уметник Русије, глумац кога памтимо из филмова који су обележили 20. век, попут "Ивановог детињства", "Андреја Рубљова", "Мајстора и Маргарите" или "Љермонтова", кога и редитељски потписује. На свечаности затварања Фестивала најављена је и могућа дестинација за наредну годину – Санкт Петербург.

Ако вам се учини да је текст повремено писан са дозом емоције, која би била на граници патоса, силно сте се преварили. Јер та је врста усхићења суштина руске комуникације. Руски језик је богат, китњаст, поетичан, а Руси то и данас негују и обилато користе. А то иако делује архаично – веома прија. Поетика сачувана у оном тананом зрну траке са које се одмотава филм – такође. ■

Текст и фотографије
Драгана МАРКОВИЋ

ПРОМЕНАДНИ КОНЦЕРТ
ГАРДИЈСКОГ ОРКЕСТРА
У НОВОМ САДУ

У ЧАСТ МУЗИКЕ И ЛЕТА

У организацији команде Новосадског корпуса и Музичке омладине Новог Сада, Репрезентативни оркестар гарде Војске Србије одржао је 21. јуна концерт за припаднике новосадског гарнизона и грађане Новог Сада

Концерт тог реномираног музичког састава представља већ традиционално обележавање почетка лета, али и Светског дана музике, који се, на предлог Жака Ланга, тадашњег министра за културу Републике Француске, обележава од 1985. године.

Атрактивни наступ оркестра започео је испред зграде Команде Корпуса и наставио се дефилеом дуж Дунавске и Змај-Јовине улице да би се завршио променадним концертном на платоу испред Градске куће.

Многобројни Новосађани најразличитијих узраста су са нескривеним одушевљењем и симпатијама пратили наступ гардијског оркестра који је под диригентском палицом потпуковника Станислава Стојиљковића и потпоручника Александра Ђурова, између осталих, извео и најпопуларније композиције Џона Вилијамса (из чувених филмова Индијана Џонс и Супермен), Френка Синатре, групе АББА и Хенрија Менсинија (Пинк Пантер). Зато није чудо што је свака мелодија праћена дуготрајним аплаузима, који су од музичара измамили и неколико композиција на бис. ■

Б. ПОПАДИЋ

КУЛТУРОСКОП

ПРОГРАМ ЦЕНТРАЛНОГ ДОМА ВОЈСКЕ

КЊИЖЕВНИ ПРОГРАМ

6. јул – Велика сала у 18 сати
Промоција књига
БАЊИЦА – МАТХАУЗЕН
аутор Миладин Лукић – Луле и
ПОВЕСТ О ЈУМБИ И ЧЕТНИКУ
аутор Љубисав Крунић – Јумба

ДРАМСКИ ПРОГРАМ

1. јул – степениште Дома у 21,30
Дах театар
АЛТЕРНАТИВНИ ВОДИЧ КРОЗ
БЕОГРАД

ИЗЛОЖБЕ

МАЛА ГАЛЕРИЈА
До 6. јула – самостална изложба
слика
др Милош ЗЕРЕМСКИ,
члан Ликовне групе ЦД ВС
ликовни стваралац из Београда

ИЗЛОЖБА ПРИПАДНИКА ВС ЛИКОВНИХ СТВАРАЛАЦА

ПРЕД ПРОСТИРАЊЕМ СВЕТЛОСТИ

Припадници Војске Србије ликовни ствараоци окупили су се у среду 13. јуна у Великој галерији Централног дома ВС на десетој по реду изложби графика, скулптура, слика и цртежа

Изложбу је отворио начелник Централног дома пуковник Зоран Пешић, који је истакао да су срећни људи који својим уметничким делима проносе доброту и прегалачким радом на размеђи векова бране и јачају успомену на непролазне вредности.

Поздрављајући окупљене ликовне ствараоце, референт за ликовну делатност Милорад Бубања указао је на симболику бројева који су по самој својој природи у тесној вези са светом боја, линија, величине, праваца, облика, сенки и површина – са сликарским светом. Десета изложба, на којој је учествовало 75 уметника са укупно 114 радова, сведочи о својству културе да увек изнова буде велика и непресушна река живота која траје као истина о неуморном у нама. Култура прича о неподељености времена на тренутке застоја и напредовања, већ на стално и снажно савладавање препрека простирању светлости и светлости.

Ликовној групи Централног дома ВС, која је проглашена за најбољу ликовну групу у Београду у 2005. години, на отварању изложбе додељено је пригодно признање у име ВС, које је пуковник Пешић уручио председнику те ликовне групе Тодору Јовановском. Изванредно признање за развој ликовне културе додељено је Благоју Новићевићу доскорашњем, припаднику ВСЦГ из гарнизона Пљевља.

Велико интересовање публике, коју су изазвали приказани радови ликовних стваралаца из Војске, између осталог је и логичан след константно доброг рада запослених у ЦД ВС. У водећој војној установи културе током протекле године организоване су 24 изложбе, а од тог броја било је девет групних и петнаест самосталних. Савет галерије се пажљивим избором излагача потврдио као приређивач важних догађаја из области културе, што је на најбољи начин потврдила и десета изложба ликовних стваралаца припадника ВС. ■

А. АНТИЋ

Пише др Миле БЈЕЛАЈАЦ

ПОЗНАВАЊЕ
ВОЈНОГ ФАКТОРА
КАО ПРЕДУСЛОВ
ПОЛИТИЧКЕ
КУЛТУРЕ (3)СИЛА И
ДИПЛОМАТИЈА

Поменути рапорт А. Машина и његове компаративне студије српске и бугарске војске, и осталих у окружењу, индикуваће претећег држања Аустроугарске и Бугарске на вест о слабости Српске војске, што је произвело резервисаност и незаинтересованост могућих савезника, управо илуструје важност уочавања односа дипломатских напора и војне снаге.

Машин тада упозорава најодговорније: *Свака држава устројава и држи своју војску у циљу да она буде представник њене државне моћи и стожер њене државне безбедности. У колико која држава има већу, бољу и снажнију војску у толико је углед и политички значај у свету јачи. У колико је међународни утицај њен моћнији и државни опстанак безбеднији. То и доприноси да се велике државе данас такмиче у усавршавању и развијању своје војске, мање државе следујући примеру великих, чине то исто. И оне се у границама својих моћи и снаге старају да имају што већу и бољу војску. Ово оне чине не само с обзиром на суседне мање државе с којима треба да одржавају равнотежу, већ и с обзиром на велике државе, које при војно политичким комбинацијама воде стално и озбиљно рачуна о броју и квалитету војске мањих држава, јер те мање државе могу бити у савезу са једном или другом већом државом, а својом добро уређеном војском знатно појачати снагу савезника.*

Снагу државе у међународним односима одређује њена економска и војна моћ, па и моћ њених савезника, а не моралност или реторика, углед њених државника или облик владавине. Војни теоретичари су зато скептични према илузијама да је међу националним државама проблем безбедности икада могуће коначно решити, те зато разумевање међузависности војне силе и дипломатије има изузетан значај.

Мада је ова анализа стара готово век, она одсликава не само специфичности историјског тренутка већ је и рефлекс традиционалног стања ствари, које у својим променљивим спољним облицима, траје до данас.

ПРОПАСТ "ВЈЕКОВНОГ СНА"

Без разумевања те међузависности није било могуће разумети због чега Краљевина СХС попушта пред притисцима Италије 1918–1920. године, односно 1924. године. Није то било, како су хрватски опозициони савременици викали, због антихрватског става Београда, тј. незаинтересованости српског фактора, већ због те базичне међузависности. Тек после пажљиве упоредне анализе две војне снаге, укупних планова и контрапланова, ситуације у окружењу, па и највиших намера прикривених од јавности, може се закључити зашто је Рапалски уговор у том историјском тренутку био – резултанта реалног. Илуструјемо то и Пашићевим излагањем на седници Делегације СХС на Мировној конференцији у Паризу 23. јануара 1920. године:

– Кад бих ја овде знао, какво је тачно стање наше војске у моралном и материјалном погледу, каква је политичка ситуација (...) ја бих могао да дам влади своје мишљење. Овако, само влада може да реши докле се може апеловати на земљу, на војску, на јавност итд. и докле се може одупирати Италији.

Укажимо да тада нису сви савремени политичари разумевали ту међузависност.

У фебруару 1941. године Совјети су коначно прекинули сваки даљи разговор о испорукама свеколиког наоружања Југославији. Последња нада у помоћ се изјаловила. Прозван да каже своје мишљење, генерал Петар Пешић, министар војни, на судбоносном Крунском савету 6. марта 1941, процењује да војска може пружити тек краткотрајан отпор у случају агресије. Влатко Мачек се одмах хвата за те речи, и они којима је била ближа мисао одлагања неумитног напада и да се потпише приступ Тројном пакту.

Начелник Генералштаба Петар Косић у исто време шаље у тајну мисију Британцима у Грчку свог официра како би проверио да ли нека помоћ може стићи са те стране. Сазнања о немоћи и

неизвесности успешне помоћи савезника на југу готово да нису имала утицаја на коначну одлуку. Косић је добио одговоре из Лондона и Атине 15. марта на свој радни сто. У међувремену Београд сазнаје да ускоро почиње немачки напад на Грчку.

Нова седница Крунског савета, 23. марта увече, на којој је донета одлука да се отпутује у Беч и потпише приступ Тројном пакту, одржана је, дакле, у атмосфери вишеструких притисака: дела властите јавности, која проговара слободарском традицијом, сумње у свој војни потенцијал и тренутне (не)могућности традиционалних савезника да помогну, те жестоког притиска из Берлина, који добија на замаху после уласка њихових снага у Бугарску.

Ни победник из Другог светског рата није могао да избегне суровости математичке једначине: дипломатска позиција – војни фактор. Без подршке СССР-а, Јосип Броз наређује нашим снагама да напусте Трст, потом прихвата формирање СТП (1947), али је 1954. спреман да се брани ако дође у питање зона Б. Када су јединице ЈА морале да напусте град и већи део околине Трста, Броз се обратио официрима Четврте армије:

– Ви сте руководиоци армије... која је дала много крви за ослобођење наше поробљене земље, за ослобођење наше поробљене браће у Истри и словеначком приморју. Само околности које су биле ван нашег домаћаја и наше моћи онемогућиле су нам да потпуно остваримо вјековни сан ... (Борба, 28. јула 1947).

Такође, у Титовом отпору Стаљину 1948. године, огромни значај имало је држање војске. На састанку у Топчидеру начелник Политичке управе генерал Светозар Вукмановић Темпо окупио је 200 генерала и пуковника, врх тадашње армије, како би им објаснио ситуацију и проценио да ли би подржали Тита и оне у Политбироу у евентуалном сукобу. Тито је био стално на отвореној вези с друге стране, а Темпо му је сваки час реферисао. Тек када је, и поред неколицине који су ћутали, остала маса високих старешина, мада под шоком, подржала акламацијом Тита и КПЈ, могло се чвршће формулисати историјско НЕ Стаљину.

Примери би се могли ређати све до времена у коме је генерал Вељко Кадијевић процењивао могуће опције 1990. и 1991. године, али и његови наследници.

ОДМАЗДА ИЗ ВАЗДУХА

Казивање генерала Момчила Перишића новинару Ђури Загорцу о спорењу њега, као начелника Генералштаба, и политичког врха о начину употребе војске, прихватању или неприхватању ултиматума тзв. међународне заједнице, тражења да се војска због неизвесне будућности ојача неопходним системима (С-300) и обуставе све остале инвестиције за рачун одбране – управо су питање односа између војног фактора и дипломатије. Ево шта о томе генерал Перишић каже у интервјуу:

– Из искуства са Заливским ратом и Босном знали смо да ће се њихова одмазда заснивати на нападима из ваздуха, где су у апсолутној супериорности. Процењивали смо да до копнене инвазије неће лако доћи, знали су добро да су терен и мотиви-

*Маневри Торлак, септембар 1940,
Прва падобранска чета Војске
Краљевине Југославије*

саност на нашој страни. У тим околностима, предложили смо да се појачамо где смо најслабији, у противваздушној одбрани. Тражили смо да се набаве нови проверени, ефикасни системи. Рачунали смо да би лансери С-300 значајно побољшали наш положај и да би сигурно и нападача приморало да размишља. Јер, с овим системом, од сто авиона у налету, обара се 20-25 авиона. Са другом генерацијом овог система ефекти су још значајнији. Обара се 40-45 авиона. Ми нисмо имали могућности и времена да отворимо кишобран, да заштитимо целу територију. Могли смо, рецимо, са три бригаде (једна бригада 26 лансера) да заштитимо витална добра и веће градове, што би била велика ствар. (...) Политички врх је одбио тај план уз образложење да немамо средства!

– А која су се средства тражила?

– За поменути три бригаде 500 милиона долара.

– Да ли смо се могли задужити?

– Мислим да јесмо. Кад смо предлагали ову инвестицију морали смо мислити и на реалност. А та наша реалност се заснивала: у земљи се граде нови објекти, спортске дворане... подземни пролази, путеви... Ми смо мислили, јер смо тачно знали шта нас чека, да је корисније и важније да сачувамо изграђено и људе, да доста тога што се градило може сачекати.

Сразмерно тадашњим слабостима, ултиматуми са Запада су били, као што је познато, све одлучнији и суровији. Међутим, сличне аргументе су пред посланицима понављали генерали и министри војске двадесетих година прошлог века, тражећи ванредне кредите и објашњавајући да је сразмера улагања у ново наоружање мања од штете која може да се догоди ако земља постане жртва агресије, посебно ако се не заштити од масовних ваздушних бомбардовања. Тада се у виду имала снага и доктрина суседне Италије. Генерал Милан Недић, на пример, два пута прети оставком (1939–1940) због чврстог одбијања министра финансија (Шутеја) да му се изађе у сусрет и задовоље хитне војне потребе.

Наша јавност не само да је ускраћена за превод значајног историјског и теоријског дела француских историчара – аналитичара Мориса Вајса и Жана Доаза, *Дипломатија и војни фактор* (Париз, 1987, 1992) већ нема ни своју упоредну историју која би помогла свима који су послом задужени за одбрану, а историчарима проширила основе разумевања прошлости.

И на крају шта рећи о југословенском искуству са мултиетничком армијом (1918–1991)?

МУЛТИЕТНИЧКА АРМИЈА

Том питању посветили смо целу једну студију (1999). Њоме смо, дабоме, отворили много питања, али и понудили одговоре. Сматрамо да за укупну и сложену анализу ове проблематике није једина и пресудна чињеница то што је армија доживела два пораза, оне 1941. и 1991. године. На војни легитимитет и углед у друштву, а и у очима властитих припадника, утицали су многи чиниоци. Свакако, била су времена када је војни углед био у успону, неприкосновен, а било је и дана када се крунио и рушио у ванредним околностима.

Као мултиетничка, НОВ и ЈА је завршила Други светски рат. Била је фактор одвраћања 1919–1920, 1927–1928, 1932–1933, 1940, 1947, 1948–1952, 1954, 1968, можда 1990, а у случају Хрватске и у јуну 1991. године. Уз то, војска је била фактор стабилности, брана од

унутрашњих потреса и могућег грађанског рата, гарант очувања реда и поретка.

Но, шта су били стварни садржаји југословенства? Могли бисмо закључити да је постојала тежња да то буде толерантна мешавина оних позитивних борбених традиција, из ближе и даље прошлости, свих народа тадашње државе. Такође смо анализирали тачне етничке структуре официјерског кора и највише намере у том погледу. Међутим, упркос жељама државног и војног руководства, посебно у СФРЈ, етнички несклад стално се репродуковао, делом и као последица рата из кога је произашла основа војске, а делом и из незаинтересованости за војни позив због економских разлога.

Проблемима и искуствима са функционисањем мултинационалних, етничких, верских и расних армија данас се у свету баве војни и цивилни историчари, аналитичари и политичари. Ствари се посматрају са доста скрупула. Прате се искуства америчке, канадске, царске руске, совјетске, индијске, нигеријске, швајцарске, аустроугарске, југословенске армије и других армија. Битна саставница тог питања је и грађење једног заједничког идентитета унутар армије, односно самог друштва.

(Крај)

ДОГОДИЛО СЕ...

1. јул 1968.

Између САД, СССР и Велике Британије потписан уговор о неширењу нуклеарног оружја.

1. јул 1968.

Ступила на снагу царинска унија између земаља Европске економске заједнице.

1. јул 1991.

Престао да постоји Варшавски уговор, чиме нестаје блоковска подела света, а НАТО постаје доминантни војни савез.

1. јул 2000.

Разрађена је идеја о оснивању Еврокорпуса. Та јединица, јачине 15-16 бригада, била би окосница европског система безбедности.

4. јул 1930.

Краљ Александар Карађорђевић објавио Декларацију којом је идеја југословенства наметнута као општенародна идеологија. Југословенство је требало да буде императив грађанске дужности и средство потпуног раскида са прошлошћу.

4. јул 1941.

На седници Политбироа ЦК КПЈ у Београду донета је одлука о почетку устанка у Југославији. Седницом је председавао генерални секретар КПЈ Јосип Броз.

5. јул 1941.

У Београду формиран злогласни логор на Бањици.

7. јул 1941.

На ивандањском вашару у Белој Цркви код Ваљева избио је сукоб у коме су југословенски комунисти убили двојицу српских жандарма. Тај датум је Комунистичка партија Југославије прогласила за Дан устанка у Србији.

7. јул 2002.

Чланице Европске уније повлаче из оптицаја своје валуте, које су 1. јануара исте године замењене евром као заједничком валутом.

8. јул 1942.

У селу Тоболић формирана Прва хрватска НОУ бригада. Бригада је била хрватска само по називу, јер је борачки кадар био претежно српске националности.

8-12. јул 1969.

У Београду одржано саветовање несврстаних држава. Учествовало је 47 држава сталних чланица и десет држава посматрача.

9. јул 1913.

Једна од највећих и пресудних битака у Другом балканском рату вођена је између српске и бугарске војске на реци Брегалници од 30. јуна до 9. јула 1913. године. Битком је решен исход Другог балканског рата у корист Краљевине Србије. Срби су имали 16.200 погинулих и рањених, од чега 11.350 у Трећој армији, а Бугари око 25.000. Обе стране претрпеле су знатне губитке и од колере, коју су Бугари пренели од Турака.

9-10. јула 1945.

На првом редовном заседању Обласног народноослободилачког одбора косовско-метохијске области у Призрену, усвојена је Резолуција којом је изражена жеља делегата о прикључењу те области федералној Србији, као њеном саставном делу.

11. јул 1807.

Српски устаници, одбијајући напад Турака који су из Босне преко Златибора покушали да помогну опседнутој посади у Ужицу, заузимају тај град.

11. јул 1533.

Папа Клемент Шести запретио је енглеском краљу Хенрију Осмом да ће га екскомуницирати из римокатоличке цркве ако не обнови

брак са Катарином Арагонском, од које се развео у мају 1533. године.

11. јул 1844.

Рођен је српски краљ Петар Први Карађорђевић, краљ Србије од 1903. до 1918. и потом, до смрти 1921, Краљевине СХС. Његова владавина је обележена развојем парламентарне демократије, убрзаним привредним развојем, културним напретком и слободом штампе каква није постојала ни пре ни после његове владавине.

11. јул 1876.

У црногорско-турском рату од 1876. до 1878. године Црногорци су у боју на Фундини у Кучима до ногу потукли одред од око 6.000 турских војника.

11. јул 1935.

Умро је француски официр јеврејског порекла Алфред Драјфус, који је 1894. лажно оптужен да је Немачкој одавао војне тајне и осуђен на доживотну робију само на основу сумњи и изјава грађанских стручњака.

11. јул 1937.

Умро је амерички композитор, пореклом руски Јеврејин, Џорџ Гершвин, који је у класичну музику унео елементе фолклора, популарне музике, црначких духовних песама и блуза.

11. јул 1982.

Умро је српски писац Мехмед – Меша Селимовић, члан Српске академије наука и уметности, један од највећих српских књижевника 20. века.

11. јул 2002.

Италијански парламент допустио је мушким наследницима престола да се врате у земљу, окончавши, после 56 година, њихово избеглиштво због сарадње италијанске краљевске куће са фашистима током Другог светског рата.

12. јул 1941.

На Цетињу одржана Петровданска скупштина, која је прогласила "суверену и независну Црну Гору" под италијанским протекторатом.

13. јул 1878.

Уз учешће представника Немачке, Аустроугарске, Француске, Велике Британије, Италије, Русије и Турске, завршен је Берлински конгрес. Одлукама конгреса Кнежевина Србија и Кнежевина Црна Гора добиле су независност и територијално увећање. Одлукама конгреса Аустроугарска је добила право да окупира Босну и Херцеговину, те дозволу да држи своју војску у гарнизонима у Рашкој области.

13. јул 1941.

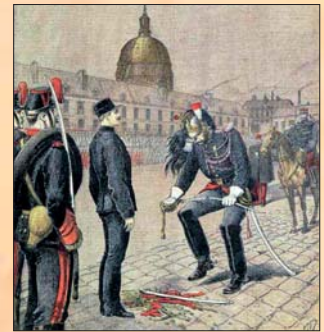
Почео општенародни устанак у Црној Гори. На мети устаника нашле су се италијанске посаде у више црногорских места.

13. јул 1974.

У Трсту завршена Европска конференција о мањинама. На конференцији је упозорено на још нерешена питања мањина у европским земљама, што је тада чинило око 40 милиона људи.

14. јул

Свети мученици и бесребреници Козма и Дамјан у војсци Кнежевине Србије слава Болничарских чета.

МИТ, ЛЕГЕНДА ИЛИ
НАЈВЕЋА СРПСКА ТАЈНА

ВИДОВДАН

Да наш народ има дубоке корене, богату традицију и неугасли слободарски дух најбоље потврђује Видовдан. За оружане саставе Српства зато је 28. јун увек имао не само инспиративну и покретачку већ и заветну снагу.

О томе да је Видовдан одавно био празник нашег народа говоре многи древни обичаји. Са војничког становишта посебно су значајни обичаји који су посвећивани богу Виду, а односе се на рат и јунаштво. О томе, истина, не постоје срећена научна истраживања, али се зна да је Видовдан био дан момачког огледања и надметања у јунашству. На тај дан су младићи пленили пажњу девојка да би код њих изазвали симпатије. Код народа, који је посебно ценио и неговао херојски и јуначки дух, та момачка надметања морала су бити јасно одређена витешким правилима како би се способности и вештине уверљиво и узвишено показале.

Видовдан је, дакле, био и остао дан јуначког огледања, те је, и по томе, дубоко усађен у свест српског народа. Како су Срби били склони ратовању, део видовданског култа, посвећен рату и јунашству, постајао је израженији. То јуначко надметање с временом се обликовало у својеврсни српски витешки кодекс.

Усвајање хришћанства било је у нас условљавано делимичним настављањем одређених паганских веровања и дотадашњих у народу веома снажно укореваних обичаја. Тако се, славећи Видовдан, славио и култ бога Вида.

Култ је носио у себи и митско језгро бројних претхришћанских веровања по којима се јуначком смрћу на бојном пољу прелазило у вечни живот. Таква смрт на бојном пољу имала је свој мотив у часном жртвовању који је дуго живео у војскама, односно оружаном саставима Српства. Видовдански култ јуначког, витешког и часног посебно је изражен у време Косовске битке и после ње. Уосталом, и она догодила се на Видовдан, 28. јуна 1389. године.

Као завет, тај култ се проносио потом и на живот обичног човека, дајући му виши смисао. По њему, ако човек хоће да свој живот проживи људски и достојанствено, треба да га испуњава и обогаћује делима високе етичке вредности. Наравно, видовдански култ ће се осећати и пред Први српски устанак, али неће изостати ни у Другом српском устанку.

Према мишљењу Милоша Ђурића, видовданска етика управо је израсла из симбиозе етичких вредности Косовске битке, самог култа, наше православне вере, средњовековне витешке традиције и народне епике. Тако је она постала неписана философија морала српског на-

рода. Та етика не само да превазилази уско национални значај већ по својој свеобухватности, човекољубљу, лепоти, љубави према слободи, правди и највишим моралним вредностима живота има и – општечовечански смисао.

Зато се појам “круг вредности своје нације” у тој етици може изразити и вредностима “отачества”, односно идеалом отаџбине. Свако онај који са унутрашњим задовољством часног живота за своју нацију осећа да је испунио велики завет, остављајући вредна дела поколењима, и заслужује да уђе у круг најзаслужнијих за културно-историјски и духовни живот нације. Служити части своје нације, дакле, значи уједно служити и духовно-историјском животу човечанства.

Најбоља дела налазила су најјаче изворе управо у временима страдања, а она су, опет, рађала највеће синове, најузвишеније примере и најплеменитија дела. Косовско и послекосовско доба то најбоље доказују.

БЕКОВНА МИСТЕРИЈА

Витешка хуманост великих војвода, њихова милосрдност, поштовање, наклоност лепим краљевским кћерима, проткана чашћу, јунашtvом, поносом и господством, али и оданост нацији, вери и владару, у Косовској бици имају величанствену потврду. Том узвишеном господству, потом, дивили су се и њиме нападали многи нараштаји. И девојке, са неутешном тугом у срцу, заручивале су се с косовским витезовима, тим “најкраснијим херојима на овоме свету”. Оне одлазе на крваво разбојиште да видају ране својим витезовима и тиме показују своју верност националним јунацима.

Уосталом, многи наши потоњи прагоци, јунаци, ствараоци, уметници и посленици културе стварали су велика дела надањујући се најблагодетнијим и најскупљим националним успоменама: Видовданом и Косовом. Те успомене су нарочито инспирисале све лепоте и вредности српских идеала. А видовданска философија управо претпоставља духовно материјалном, небеско земаљском, опште индивидуалном, часно неверном и витешко сујетном. Она је, другим речима, светлост и слављење мушког, јуначког, витешког и часног пожртвовања идеји која сама себе, после смрти, васкрсава. Видовданска етика и философија истичу вредност индивидуалног самопрегора у општем интересу колективне среће, а зарад светлије будућности поколења.

Косовска битка 1389. године један је од најзначајнијих догађаја у нашој националној историји. Она је толико значајна да се и време, понекад, дели на оно пре и после Битке, тог до тада највећег сукоба српске и турске војске. На једној страни била је војска која је бранила своје најдраге и најузвишеније; на другој био је освајач и поробљивач Европе који је своју веру ширио сабљом и насиљем.

У Срба постоји вековна мистерија, философија, историја – легенда, култ и завет Косова. Тајна Видовдана! И нема тог Србина на Земљи који не зна за Косово и Видовдан. Ко год познаје наш народ, чуо је за Космет и зна да Срби славе битку на Косову. Али многе чуди и што ми, уз толико славних победа, слаavimo, како се тумачи, свој највећи пораз. Како да се не чуде кад и за нас саме постоји тајна Косова и Видовдана, с једне, и мистерија њихове симбиозе, с друге стране српске заветне духовно-етичке медаље? Али ма како парадоксално изгледало, та тајна и та мистерија давале су и дају необичну, па и непредвидиву вулканску снагу нашем народу. И одувек је ту, заправо, било нечег моћног и загонетног. Па, ни српско православље се не може замислити без Косова, а дубљи митски народни дух без Видова дана. Истина, Косово није сва наша историја, али јесте њен централни догађај. Зашто?

Историјске чињенице говоре да је српска војска, ношена етичким, националним, политичким и војним мотивима, са духовношћу хришћанске, али и са снажним спонама старе прадедовске вере, морала да, управо на Видовдан, на Косову пољу покаже сву своју вредност. О томе сведоче беседа кнеза Лазара и казивање српских витезова својој кнезу уочи боја. Али том битком је српска војска оставила и поруку и завет поколењима како се морају волети отаџбина, слобода и вера, свој народ и његове светиње, како се брани сопствено трајање и достојанство.

За Србе је тог Видовдана Косово била позорница на којој су се морале, без остатака и устењања, показати све националне, моралне и духовне вредности, место где се требало изборити за своју слободу, веру и отаџбину. Косово је постало заветни пут како се мора борити за Крст часни и слободу златну. Али била је то и позорница за све српске ратнике: стрелце и коњанике, војводе, витезове и племство на челу са кнезом Лазаром.

Неоспорно је зато да је Косовска битка са својим јунацима и витезовима, предањем, легендом и митом дубоко урасла у свест Срба. Наш народ је вековима чувао и одржавао, поштовао и неговао етичке и духовне вредности и поруке Битке која је генерацијама изазивала дивљење и пијетет, постала инспирација, подстицај, завет...

Култ те битке и Видовдана израстао је из одлуке кнеза Лазара и српске војске да се одлучним бојем стане на пут азијатској најезди. Та у историји српског народа најсудбоноснија одлука јасно исказује опредељење и решеност да се истраје на вечним и непролазним вредностима и идеалима. Косово и Видовдан су светлост, трајање, нада, пожртвовање, свесна и жестока борба, одбрана отаџбине и рода, слободе и православне вере. Зато је витешка и ратничка част косовских јунака постала образац за углед свим поколењима како се ваља борити за свој народ да би опстао на својим територијама.

ИДЕАЛ ВИТЕЗА И ЧОВЕКА

Најмаркантнија личност наше епске прозе и поезије је Милош Обилић. Милошев одлазак на Косово поље да убије турског цара Мурата и да разбије и победи турску силу, те тако да сачува част, образ и достојанство своје нације идеалан је и јединствен пример у историји човечанства.

Узор Милоша је негован, одржаван и поштован у народној свести. Он је уобличен у трајан идеал сваком Србину, мушкарцу и војнику, али и свакој Српкињи каквог мушкарца треба да воли и поштује. Такав идеал витеза на најлепши начин исказао је и Његош у *Горском вијенцу*. Обилићева етичка величина нашла је у том делу сву садржину и поруку. Његош Милоша узима као идеал човека и витеза.

И тај идеал се одржавао. Обавеза славне српске војске, а посебно официјерског кора, била је да поштује, негује и у себи одржава и развија узвишене војничке врлине и вредности Милошевог духа. У борби за слободу нашег народа, веру и отаџбину, Милошев идеал опииао је и узносио наше људе ка великим патриотским делима. За српске официјере то је било нарочито важно.

У том смислу значајна је порука академика и ђенерала Јована Мишковића, првог војника и једног од наших најумнијих генерала, који у својој најпознатијој књизи *Косовска битка*, на самом крају, оцењује и у завет српским официјерима оставља: ...Ето, то показује прошлост нашег народа – његова историја. Ако желимо да нас она поучи у садашњости те да створимо светлу будућност, треба да имамо чврсту државну организацију, да имамо довољну, добро организовану, дисциплиновану и одушевљену војску и да међу собом развијемо слогу, љубав, религиозност и патриотизам до фанатизма. То је дијагноза, а то је и прогноза целе наше државне и народне снаге. Сваки друкчији политички експерименти са државним уређењем и народним управљањем само ће нас ослабити и уназадити.

На основу већ реченог да Косово није сва наша историје, али јесте њен централни догађај, како каже наш савременик, оно нам је видовданским и својим култом, легендом и митом, уз идеал Обилића, у завет оставило – недвосмислени пут. Али на тај пут очувања отаџбине и Српства, пре свих, обавезни су наши народни прваци, војничке старешине, људи племенитог и витешког духа, Срби по крви, духу и уверењу. Али и сви они који могу и хоће да допринесу не само уско националном него и општем добру за све људе и народе добре воље.

Како је на Балкану минулих векова било више освајачких и поробљивачких војски него на другим просторима Европе, то је за наш народ, а посебно за његову војску, односно највише за његове официјере, било природно и неминовно да наставе светле традиције и заветне поруке Видовдана, косовског култа и мита и духа Обилића. Уосталом, за српску војску и Србе несхватљиво би било да су њени официјери били индиферентни на такве заветне и свете историјске поруке својих великих предака и славних Немањића.

То што се, нажалост, у нашој војсци, после Другог светског рата до данас, готово није обележавао нити славио Видовдан, наравно, посебна је прича; баш као и она о нашим српским наравима, нераскинутим идеолошким предрасудама, недореченој историји...

Да ли је, међа, већ данас куцнуо прави час да у Србији, коначно, исправимо неке историјске, али и актуелне неправде и заблуде, показаће време и наредни догађаји. Но, ако се то и не догоди, упркос свему, Видовдан и Косово ће и даље остати наша непрежаљена, највећа српска мистерија и тајна... ■

Раде РАЈИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

БОЛЕСТ

Напре установи да ли је то одиста болест. Живот је нелак, често веомачучан, можда чак и нерадостан; а наша подсвест је слична детету, као жена, као будалаш: она је способна да подражава свакој болести, да одбегне у “болест”, да игра улогу “болесника”. Слична неуротична стања, несумњиво, само се испољавају као “болест”, али то је нека сасвим друкчија болест: она се може лечити искреношћу и разумевањем...

Ако је то одиста болест – никада не вичи, увек послушни! Она је као посетилац: шта он жели од мене? Она је као пут: куда сам се то део? Она је као пријатељ који жели да ме упозори: чувај се, овде си у животу начинио грешку, овде са тобом може да се догоди нешто озбиљно.

Захвалићу ти се за предострожност, драги пријатељу, зато што ме посећујеш и побуђујеш на овај пут. “Ко жели да путује, мора умети да ћути”. Тако гледај и слушај! Обоје – инстинкт и дух – морају дати знак о себи. Обоје морају говорити нешто значајно: обоје морају бити јединствени у мишљењу. Инстинкт мора да излечи тело; дух – да исцели душу. Јер здравље је – истовремено здравље душе и тела: бити болестан значи истовремено бити мањкав у исцељењу душе и тела. И једино Христос, наш Спаситељ, знао је како уз помоћ духа исцелити и душу, и тело.

Инстинкт исцељује тело. То јест: свако лечење је самоизлечење. Тај тајанствени рад не могу да одмене ни лекар, ни лекови. Они могу једино помоћи, подржати, ободрити. Тај метод исцељења дејствује сам по себи, из сопствених побуда. И дејствује тако што се не баца на симптоме исхитрено, да би их одстранио; па они су циљни, служе исцељењу и нестају у своје време. Инстинктивно самоисцељење и јест обнова. Болесник и лекар морају најпаживијим, најпожељнијим начинима ићи у сусрет том обнављању. Шта му иде на корист? Одмор, спокој, прикупљање снаге, храна, ваздух, топлина, добро расположење. И тек потом долази остало. Ако болесник уме да послушнује у себи, он ће ускоро приметити да инстинкт потпуно самостално изабира оно што је корисно (“хтео бих”, “тако сам се ужелео”, “одговарало би ми”), и да одбија оно што је штетно (“не могу”, “не једе ми се”, “одвратно”).

Инстинкт жели поверење. Што самоувереније испољава себе, што се болесник послушније понаша, тим пре ће наступити и исцељење.

А дух исцељује душу. Овде и јест – исцељење, самоисцељење; само не “одоздо”, него “одозго”.

Дакле, пре свега – не роптати, не проклињати, не очајавати, ма како нам било рђаво. Болест захтева мирну душу, ведро расположење, сигурност. Она ће, можда, захтевати још извесно време, као и просор (промену места, боравак у бањи). Све то јој, по могућству, селдује да би била савладана. Тада ће и почети оно најглавније.

Шта суштинско болест мора да ми саопшти?

О мом животу: да нисам знао да га живим како ваља; да не ценим здравље као дар Божији; да морам платити кривњу за то што сам се разболео; да је здравље сам по себи – срећа и радост.

О животу уопште: да је пун предивних ствари, мимо којих сам до сада слепо и равнодушно пролазио; да представља небројено много могућности за љубав, добро, самопожртвовање и подвиг, које сам ја, несхватљиво зашто, пропустио да прођу мимо мене; да време жури, и да је земна епизода мог живота ограничена; да сам до сада живео безумно, губећи најдрагоценије дарове, и да од сутра, да, већ од сутра почињем нови живот.

Затим ће ми испричати много шта и о патњама: да их нужно ваља прихватити, као дуг; да човечанство непрестано страда, и да је предодређење пострадања дато човеку да би схватио законе стварања и вољу Ствараоца; да човек, уопште, преко страдања долази до отрежњења, просветљења, до усавршења; да је најважније у животу – стећи преко сваког страдања делим истинске вере и истинске мудрости.

И шта даље? Болест је постала обновом, одмором, просветљењем у животу! Сада ево и исцељења. Да ли је ту још увек потребна утеха? ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге “Пред буктавим загонеткама Господњим”, Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. јула

Православни

3. јул – Преподобни Наум Охридски

5. јул – Преподобна Анастасија Српска

7. јул – Рођење светог Јована Претече – Ивањдан

11. јул – Свети новомученици Дабробосански и Милешевски

12. јул – Свети апостоли Петар и Павле – Петровдан

14. јул – Свети мученици и бесребреници Козма и Дамјан

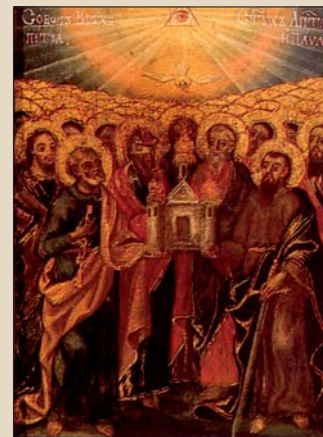
Римокатолички

5. јул – Свети Ђирил и Методије, славенски апостоли

Јеврејски

13. јул – Шива асар бетамуз

СВЕТИ АПОСТОЛИ
ПЕТАР И ПАВЛЕ

Свети апостол Петар рођен је у Витсаиди, био је рибар и прво се звао Симон. Господ му је дао име Киф, или Петар. Он је први од ученика јасно изразио веру у Господа Исуса Христа рекавши: “Ти си Христос, син Бога живог”. Његова се вера постепено утврђивала, јер када је Господ изведен пред

суд, Петар га се три пута одрекао, али се касније тешко покајао и постао неустрашиви проповедник Јеванђеља. После једне његове беседе три хиљаде људи се преобратило у хришћанску веру. Проповедао је у Палестини, Малој Азији, Илирику, Италији. Помагао је и вером исцељивао људе.

По заповести цара Нерона Петар је разапет на крст, а он сам је молио целате да га распну главом окренуто на доле, сматрајући себе недостојним да умре као његов Господ.

Свети апостол Павле рођен је у Тарсу и звао се Савле. Био је фарисеј и прогонитељ хришћана. Када се чудесно преобратио у веру постао је апостол и ватрени поборник и проповедник Јеванђеља. Много је страдао и стрпљиво подносио муке говорећи: “Не живим ја, него Христос живи у мени”. Посечен је у Риму у време цара Нерона.

ЈЕЛЕК И КУБУРА ИЛИЈЕ ГАРАШАНИНА

Породица Гарашанин је у 19. веку на "ползу Отечества" дала три знамените личности: деду Милутина, сина Илију и унука Милутина. По родном селу породично презиме Савић променили су у Гарашанин. Међутим, од свих Гарашанина, Илија је у српској дипломатији оставио највећи траг. Јеврем Грујић је за њега рекао "да га је Бог створио за поглавара земље".

Илија је рођен пред крај Првог српског устанка, почетком 1812. године. Дечачић се, уз чување стоке на породичном имању у Гарашима, "учио књизи" од приватних учитеља које му је отац доводио из Срема. Школовање је наставио у Земуну и Ораховици.

У државну службу ступио је 1834. године. Скоро 33 године, са кратким прекидима у време смена династија на српском престолу, служио је Илија и Обреновићима и Карађорђевићима, тачније Србији. Тако је било све до краја 1867, када је, по жељи кнеза Михаила, смењен са дужности. Тада се повукао из јавног живота на ново имање у Гроцкој, где је 1874. умро.

Иако је био у служби у време прве владавине Милоша и Михаила Обреновића, Илија је био на челу уставобранитељске опозиције, због чега је, накратко, морао и земљу да напусти.

Буном Томе Вучића Перишића 1842. године, на власт су враћени Карађорђевићи. Већ наредне године, кад је Вучић под притиском Русије напустио Србију, Илија је постављен за министра унутрашњих дела. Све време владавине кнеза Александра Карађорђевића био је један од стубова уставобрани-

тељског режима. Сматрајући да Србија мора да има "план за своју будућност" и дугорочну спољну политику, 1844. године израдио је "Начертаније".

У том раздобљу успешно је сузбијао буне обреновићеваца, а у време револуционарних догађаја 1848/1849. организовао је слање добровољаца за стварање српске Војводине. Од 1852. до 1853. обављао је дужност председника владе и министра иностраних дела. У време друге владавине кнеза Михаила

Обреновића поново је у врху државне власти, председник владе и министар иностраних дела.

Илија Гарашанин био је веома активан током бурних догађања у Србији: у време бомбардовања Београда 1862, те преговора за уступање градова Србији 1867. године. Исто-времено је водио политику стварања савеза балканских земаља. Стога је примао и узвраћао посете државника из свих српских крајева, размењујући пригодне дарове с њима.

Од црногорског владике Рада добио је јелек – део лепе народне ношње, те медаљу за храброст Милош Обилић. Уз још неколико његових одликовања и оружја, у Војном музеју у Београду чува се и кубура кремењача са сребрним оковима урађеним у филигранској техници.

На питање пријатеља зашто дарује госте, Гарашанин је мудро одговорио: "Дао сам им, прво, зато што су ми дошли, друго, зато да ми опет дођу и треће, зато да не оду другима." ■

Анђелија РАДОВИЋ
Снимио Војислав ТРАНДАФИЛ

КАРАВАН ПРИЈАТЕЉСТВА

Јубиларни ауто-рели

Надметање аутомобилиста, одржано у срцу Шумадије, протекло је у знаку такмичара из Ужица и Сомбора. Ужичани су освојили прва два места у класама, док је место свеукупног победника припало Зорану Павкову, из Сомбора. Старт трке, одржане под покровитељством општине Аранђеловац, био је у историјском Орашцу, а циљ у Крагујевцу, првој престоници модерне српске државе.

РЕЗУЛТАТИ

Генерални поредак:

1. Зоран Павков, Сомбор (уједно и победник "Меморијала принца Томислава Карађорђевића"); 2. Слободан Јаковљевић, Ужице (победник "Меморијала хероја Тепића"); 3. Александар Јапунић, Сомбор; 4. Никола Шмакић, Ужице; 5. Саша Ивковић, Сомбор; 6. Радивој Јаковљевић, Нови Сад; 7. Ратомир Лазовић, Ужице; 8. Радослав Драшковић, Ужице; 9. Владимир Јакшић, Београд; 10. Денис Садовски, Сомбор.

Најуспешнија такмичарка била је Јасмина Цвијовић, Ужице.

Председник општине Аранђеловац др Радосав Швабић отвара такмичење

Ако се за једну трку аутомобилиста јави више од 50 посада из разних крајева земље, то већ само по себи доста говори не само о запаженом интересовању за ту, помало специфичну грану спорта, него, највероватније, и о жељи да се дан проведе у срцу Шумадије – Аранђеловцу, Тополи и Крагујевцу који обилују не само природним лепотама, већ и

Свеукупном победнику Зорану Павкову пехар је уручио генерал-мајор Драган Колунија

бројним културно-историјским знаменитостима, а да и не говоримо о посебним туристичким бисерима Србије у које спадају Буковичка Бања, Оплењак и многа друга шумадијска места.

Што се самог такмичења тиче, оно је протекло у знаку Ужичана и Сомборца. Ужичани су освојили два прва места у класи-

ЗАПАЖЕНА АКЦИЈА

Помоћник министра одбране за људске ресурсе Зоран Јефтић примио је пред само такмичење представнике Организационог одбора, које је предводио пуковник у пензији Драган Трифуновић, председник Официрског ауто-мото спортског клуба. Они су свог домаћина упознали са многим занимљивим појединостима везаним за ту манифестацију дружељубља, развоја аматерског ауто-мото спорта и стицања возачких вештина, на којој је до сада учествовало више од хиљаду активних, резервних и пензионисаних старешина и чланова њихових породица, као и других такмичари из разних крајева земље.

Придружујући се напорима чланова Организационог одбора и пожелевши им да и овогодишње надметање изведу онако како је замишљено и планирано, господин Јефтић је подржао акцију која умногоме доприноси подизању саобраћајне и техничке културе и безбедности саобраћаја на путевима, а такмичарима пожелио да се, пре свега, у фер надметању, изборе за што бољи пласман.

ма возила (до и више од 1.200 кубика), док је њихов представник у генералном пласману заузео друго место са истим бројем поена (550), али је на испитима спретности возио нешто спорије, због чега му није пошло за руком да се домогне највишег места на коначној ранг-листи овогодишње, 30. јубиларне аутомобилске трке, која је под покровитељством општине Аранђеловац стартовала из историјског Орашца, где је пре нешто више од два века вожд Карађорђе поставио темеље модерне српске државе, а завршила се у Крагујевцу.

На итинереру не дужем од 60 км (због уштеде у гориву) такмичари су морали да савладају два прилично тешка испита спретности и да реше зани-

ЕВРОПСКО ПРИЗНАЊЕ

Представници Организационог одбора јубиларног аутомобилског такмичења били су гости и Ауто-мото савеза Србије, чији се секретар Мирослав Пауновић са изузетним занимањем упознао са програмом релија. Он је нагласио да му је драго што се, захваљујући и оваквим надметањима, највећа породица аутомобилиста оличена у Ауто-мото савезу Србије стално увећава, не пропуштајући прилику да каже и то како је АМСС од почетка стајао иза такмичења на коме у већини учествују припадници наше војске.

Господин Пауновић је на крају разговора упознао своје госте са једним значајним признањем – одлуком да АМСС буде организатор 21. европског такмичења деце под називом "Шта знаш о саобраћају", које ће се у првој половини септембра ове године одржати у Београду.

мљив тест из познавања *Закон о безбедности саобраћаја*, као и историје овог дела Шумадије. Вожене су две етапе: прва под називом "Меморијал принца Томислава Карађорђевића" (од Орашца до Оплењца) а друга под називом "Меморијал хероја Телића" (од Оплењца до Крагујевца). Занимљиво је да се за трку пријавио и Ђорђе, син принцезе Линде и принца Томислава Карађорђевића, али му се жеље овога пута нису испуниле, јер због квара мењача на "реноу 5" (посебно доведеном из Лондона) није могао да стартује и да се, вероватно, избори за неко од запажених места, будући да је, како сам каже, велики поклоник ауто-трка.

Свечаност поводом проглашења победника и уручивања пехара, награда и осталих признања најуспешнијим такмичарима била је у крагујевачком Клубу војске. Начелник Команде оперативних снага Војске Србије генерал-мајор Драган Колунија уручио је пехар генералном победнику "Каравана пријатељства 2006" Зорану Павкову. На истој свечаности је додељен и Златни кључ Официрског ауто-мото спортског клуба Миодрагу Николићу Феману, угледном привреднику Шумадије и првом председнику Удружења Привредни препород Србије, које окупља осведочене ствараоце нових вредности у разним областима привредног и друштвеног живота. ■

Влада РИСТИЋ
Снимео Даримир БАНДА

НАТО ТРКА
ЗА ПАРТНЕРСТВО
ХОРГОШ–СЕГЕДИН

ПОБЕДА НАШИХ МОМАКА

Освајањем првог, трећег и шестог места наши војни атлетичари убедљиво доказали да на њих и те како треба рачунати и у предстојећим иностраним спортским надметањима

Нато "Трка за партнерство" одржана је 25. јуна на релацији Хоргош–Сегедин, а под покровитељством Јап де Хоп Схефера, генералног секретара Натоа. Старт полумаратонске трке (21.097,5 м) био је у Србији, а циљ у суседној Мађарској.

Како нам је рекао пуковник Милорад Секуловић из Управе за обуку ГШ ВС и координатор трке између Војске Србије и Натоа, на овој, првој спортској манифестацији коју организује Алијанса, учествовало је 45 трочланих екипа (у дисциплини штафета) из Мађарске, Румуније, Чешке и наше земље, односно укупно око 400 такмичара. Организоване су и полумаратонске трке за жене и мушкарце појединачно, односно трочлане екипе, те за хендикепиране особе у колицима.

– Војска Србије била је најзначајнији донатор трке, јер смо, између осталог, обезбедили бесплатни смештај за учеснике полумаратона у суботичкој касарни "Коста Нађ". Ангажовали смо и једно одељење војне полиције ради обезбеђења манифестације и у Хоргош довели две цистерне са пијаћом водом – каже пуковник Секуловић и додаје да је нашу војну спортску екипу сачињавало укупно 11 атлетичара, који су на полумартону учествовали у три екипе и појединачно.

У екипи Војске Србије 1 трчали су мајор Драган Тодоров и поручници Дејан Поповић и Александар Нешевски, у екипи 2 капетан прве класе Ненад Милосављевић, старији водник Јовиша Марковић и водник прве класе Игор Вуковић, а у трећој поручник Владимир Токалић, потпоручник Саша Војновић и водник прве класе Драган Кљајић. Појединачно, своју снагу и спортско умеће опробале

су наше старешине мајор Станко Перић и старији водник прве класе Андрија Радић.

По протоколу трка је, после поздравних говора, почела у 10,30 часова, а на почасној позорници, уз стране и домаће званице, био је и командант Новосадског корпуса генерал-мајор Станимир Матијевић.

Колона такмичара је, после успешног старта, кренула према државној међи, коју сви они из Србије, који нису имали уредно ви-

зиране пасоше нису могли да пређу, рачунајући ту и новинарске екипе и извештаче.

После сат времена, 15 минута и осам секунди, прва екипа Војске Србије, прва је прошла кроз циљ, који је био на сегединском аеродрому. Тачније, први је стигао наш поручник Александар Нешевски.

У укупном пласману, када је реч о штафетном полумартону, самим тим екипа ВС 1 освојила је прво, док је наша екипа број два заузела треће место. Од 45 екипа наша војна екипа број 3 заузела је такође високо, шесто место, чиме су, као и много пута

до сада, наши маратонци показали да су у сасвим доброј кондицији. Као награду наша првопласирана трочлана војна екипа добила је од организатора бесплатни пут и боравак у Бриселу, где би наредне године требало да се организује слична манифестација.

Требало би истаћи добру организацију "Трке за партнерство" и коректан однос свих задужених за то такмичење и дружење такмичара и присутних из неколико земаља. Иако је то први полумаратон на овим просторима, и још одржан на температури вишој од 30 степени Целзијусових, показало се да је и те како вредело на њему учествовати. Освајањем првог, трећег и шестог места у јакој конкуренцији, наши војни атлетичари су, дакле, доказали да на њих треба свакако рачунати и у предстојећим међународним такмичењима. ■

Д. МАРИНОВИЋ
Снимио З. ПЕРГЕ

Старт у Хоргошу, финале у Сегедину

Сусрет бранилаца од поплава у Великом Градишту

ЈЕДНО ВЕЛИКО ХВАЛА

Више од 12.000 припадника Војске укључило се током априла у одбрану од поплава и пружање помоћи цивилном становништву на свим угроженим подручјима. Воде Дунава, Саве, Тисе и Тамиша смириле су се, али становници Смедерева, Бачке Паланке, Зрењанина, Жабља, Београда, Великог Градишта, Костолца, Голупца, Неготина и других градова и села нису заборавили шта су све војници и старешине учинили за њих у најтежим тренуцима.

Велики број признања стигао је у јединице Војске, а мештани као да се такмиче у изразима захвалности војницима због несебичног залагања и ангажовања у одбрани од поплава. Недавно су грађани Великог Градишта организовали "Вече бранилаца од поплава", где су, уз изворне народне песме и рок-музику, још једном поздравили храбре браниоце.

столцу, Великом Градишту и Голупцу. Две хиљаде војника, ученика и старешина упорно је, из дана у дан, бранило 20 километара угрожене обале Дунава у насељеним местима. Бројке су често штуре, али понекад говоре више од речи. Зато треба запамтити да су припадници пожаревачког центра тих дана остварили 20.000 радних часова и уградили у бедеме 675.000 џакова песка.

– У Великом Градишту подигли смо бедем дуг 1.800 и висок шест метара – каже командант пуковник Винко Марковски. – Ни кап воде није продрла у град. Нисмо ми сами одбранили Велико Градиште и друга места, али смо као припадници организоване, дисциплиноване и стручне формације, дали пример свим грађанима како треба бранити градове. У први мах грађани као да нису схватили размере опасности, али по доласку војске сви су разумели озбиљност ситуације и супротставили се стихији.

Грађани Великог Градишта су на "Вечери бранилаца од поплава" имали прилику да опет у својој средини виде војнике, старешине и ученике који су учествовали у

Снимио З. ПЕРГЕ

– Дунав је лепа али и опасна река – каже председник општине Велико Градиште Драган Милић. – Проценили смо да ће бити поплавлено 1.500 кућа ако вода продре у град. Нисмо се дали, бранили смо се и одбранили. Кључно место у одбрани града имали су војници и старешине из гарнизона Пожаревац. Било је дана када је по 36 сати падала киша и када се ниво воде сваког сата подизао за сантиметар. Војници су се тада смењивали по три пута дневно и успели су да, заједно с народом, полицијом и децом из школа, одбране град. Сада, када је све прошло, можемо само да кажемо једно велико хвала.

Једанаест дана су се припадници 565. наставног центра КоВ из Пожареваца борили против водене стихије у Смедереву, Ко-

одбрани њиховог града. Начин није био важан, зато што су и тапшање по рамену, и стисак руке, и загрљаји говорили исто. Посебно драги гости били су ученици Средње стручне војне школе из Пожареваца, који су у одбрани од поплава показали велику срчаност и храброст.

По речима командира вода поручника Зорана Ковача, било је ученика који су непливачи, али су и поред тога улетали у набујали Дунав. Један од њих је млађи водник Владимир Илић из Прокупља, који тврди: "Био је то наш борбени задатак у миру. У тим тренуцима, размишљао сам само како да напуним што више џакова и уградим их у бедем. Поносан сам на оно што смо урадили, али боље да се никад више не понови." ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

МАЛИ ОГЛАСИ

ТРИДЕСЕТОГОДИШЊИЦА завршетка школовања 23. класе МТСВШ биће обележена свечаним скупом у Новом Саду, 15. јула 2006. године у 10 часова на РПБ-30 "Козара". Моле се припадници класе за пријаву учешћа на телефон 021/897-104 или 063/856-0637 (Ђуђуз Бора) и 021/639-1996 или 064/307-9721 (Хорват Драгутин).

ЧЕТРДЕСЕТ година од завршетка школовања 12. класе артиљеријско-подофицирске школе из Задра обележавамо у четвртак, 20. јула 2006. године у Београду. Позивамо све другове и наставнике са простора бивше СФРЈ, да се јаве Иницијативном одбору на телефоне: 011/2506-613, Милутин Павловић и 011/142-322, Виктор Хлишч.

ДВАНАЕСТА класа Пешадијске подофицирске школе из Сарајева обележава четрдесету годишњицу завршетка школовања 20. јула 2006. године у 12 часова у ресторану Централног дома ВС у Београду. Заинтересовани треба да се јаве Одбору за организацију сусрета на телефоне: 011/3228-076 (Боро Петровић) и 018/509-127 или 063/8872-967 (Љуба Сопренић). Последњи рок за пријаву је 14. јул 2006. године.

ИЗДАЈЕМ кућу-собе за летовање, БАР-ДОБРЕ ВОДЕ, 350 метара до плаже. Телефони: 42-445, 081/483-445, 081/245-341, 067/201-978.

ВЕОМА повољно продајем Магнум-357, кратка цев: застава 7,65 mm никлован: карабин М-48 са снајпером – војне дозволе. Телефон 064/2751-585: 011/2144-061.

МЕЊАМ нову кућу у Аранђеловцу од 100 квадратних метара на 6 ари плаца, за стан или пословни простор у Београду. Тел.: 011/3238-777 и 063/8646-627.

ОБАВЕШТЕЊЕ ПРЕТПЛАТНИЦИМА

Претплатнике на магазин *Одбрана*, припаднике Министарства одбране и Војске Србије, подсећамо да су приликом премештаја у другу јединицу – установу обавезни да о промени адресе лично обавесте нашу службу претплате, како би им *Одбрана* и убудуће ажурно стигла сваког 1. и 15. у месецу на адресу радног места.

За све информације обратите се служби претплате НИЦ "Војска", телефон 011/3201-995 (војни 23-995) или електронском поштом, на адресу: odbrana@beotel.yu ■

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

**ПОБЕДА
ЗА ТИТУЛУ**

Пикула – Лајтхајм
Панчево, 2006.

1.e4 e5 2.Сф3 Сц6 3.Лц4 Сф6
4.д3 Лц5 5.0-0 д6 6.ц3 Лг4 7.х3

На нашем државном првенству мајстор Борко Лајтхајм је умало претекао свеколике велемајсторе. Ово је била пресудна партија и за њега и за Дејана Пикулу, који је захваљујући овој победи стигао до дебеле првог места. Игра се Италијанска партија, варијанта из давних времена, права класика! За последњи потез белог је извор, који ћемо изоставити, тврди да до сада није забележен у турнирској пракси. Наравно да је тај потез одигран безброј пута, али на нивоу који није забележен у важне књиге!

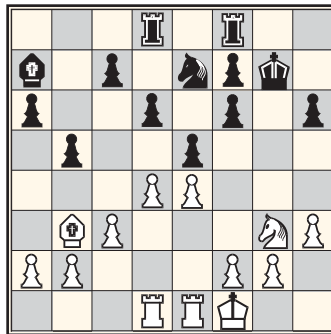

РЕКЛИ СУ...

Више се научи из једне изгубљене, него из сто добијених партија.

Капابلанка

7...Лх5 8.Те1 а6 9.Лб3 Ла7
10.Сбд2 0-0 11.Сф1 Лф3 12.Дф3
Кх8 13.Лг5 х6 14.Лф6 Дф6 15.Дф6
гф6 16.Сг3 Се7 17.Тад1 Тад8 18.д4
65 19.Кф1 Кг7

Бели: Кф1, Тд1, Те1, Лб3, Сг3, а2,
б2, ц3, д4, е4, ф2, г2, х3

Црни: Кг7, Тд8, Тф8, Ла7, Се7, а6,
б5, ц7, д6, е5, ф6, ф7, х6

Слабости на краљевом крилу црног су очигледне.

20.Тд3 Кг6 21.Лд1 Лб6 22.Сх5
ед4 23.цд4 Кх7 24.Лг4 Кх8 25.Сф6
Ла5 26.Тц1 Кг7 27.Сх5 Кх8 28.Тц2
ф5 29.еф5 Сф5 30.Лф5 Тф5 31.г4
Позиција белог је добијена.
31...Тф7 32.Те2 Тдф8 33.ф4 Кх7

34.д5 Лб6 35.Те4 а5 36.ф5 Тц8
37.Те6 б4 38.Сф6 Кг7 39.Се4 а4
40.Тг6 Кф8 41.Тх6 Ке7 42.Те6 Кф8
43.ф6
1:0

ЗАНИМЉИВОСТИ

РАДИО-МЕЧЕВИ

Први радио-меч одигран је између два брода удаљених 160 миља 1902. године.

СССР и САД су први радио-меч одиграле 1945. године, а резултат је био 15,5: 4,5 за Совјете.

ТЕЛЕГРАФСКИ МЕЧ

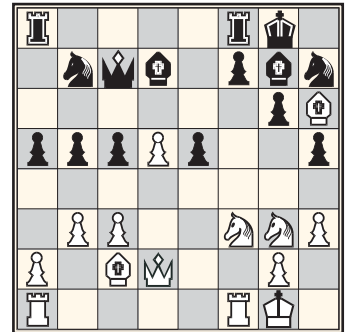
Први шаховски меч путем телеграфа одржан је 1844. године између америчких градова Вашингтона и Балтимора.

**ТЕЛЕПРИНТЕРСКИ
УСПЕХ**

У телепринтерском мечу између Београда (који је заступао БУШК "Видмар") и Беча ("Хицинг") наша екипа је славила победом од 5,5:4,5.

КОМБИНАЦИЈА

Смејкал – Медина
Амстердам, 1971.

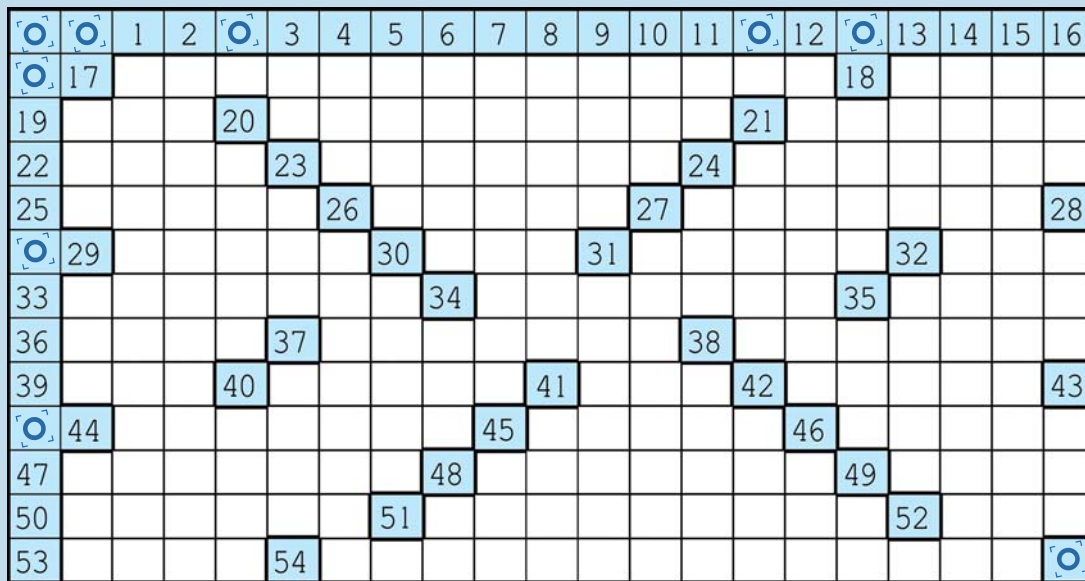
Бели: Кг1, Дд2, Тa1, Тф1, Лц2, Лх6,
Сф3, Сг3, а2, б3, ц3, д5, г2, х3
Црни: Кг8, Дц7, Та8, Тф8, Лд7, Лг7,
Сб7, Сх7, а5, б5, ц5, е5, ф7, г6, х5

Бели на потезу.

1.Сх5! гх5 2.Лх7 Кх7 3.Лг7 Кг7
4.Дг5 Кх7 5.Дх5 Кг7 6.Сг5!
1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: шпански зид, свилолико, трикамен, Благојевић, Иријанац, вропатолија, легалац, прам, рил, Кар, но-гат, Градец, тап, ти, н, нор, крстарица, Едит, Епир, скакавица, стр и, Мо, Ант, царица, тараш, ерг, аор, лица, коломаз, зораслатина, бакалари, иза-бранци, барометар, симетрала, дукс-мајица.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Наш кошаркаш, игра у Шпанији, 18. Јапанска девојка, ронилац на бисере, 19. Ужичанин, 20. Припадност позитивном или негативном полу у физици, 21. Рамонова имењакиња, 22. Очев или мајчин отац, дед, 23. Мали таван, таванић, 24. Холандски фудбалер, Винстон, 25. Обилно, обилато, 26. Полука на осовини кола, јармац, 27. Врста рибе из северних мора, 29. Страно женско име, 30. Страна негација, 31. Дубока речна долина, 32. Обличје, фигура, 33. Један од највећих француских драмских писаца, 34. Име писца Павића, 35. Миодраг одмила, 36. Острво на североистоку Русије (4. слово: н), 37. Мушко име, Раде, 38. Цинично понашање, 39. Силан, моћан, 40. Домовина Кипрана, 41. Леп, диван, 42. Дуван за лулу, 44. Састојак ваниле, 45. Део посуђа за обедовање, 46. Мајка, мати, 47. Надоместак мокраповода (мед.), 48. Занатлија који израђује појасеве, 49. Неупотребљавано, 50. Врста лежаја, 51. Такмичар у стреличарству, 52. Урлик, рика, 53. Слатко младо вино, 54. Наш кошаркаш, игра у Грчкој.

УСПРАВНО:

1. Вршити пребројавање, 2. Радарски уређаји, радари, 3. Упишите: д, п, 4. Река у Немачкој, 5. Халаплив, прождрљив, 6. Шкрт богаташ, 7. Мушко име, 8. Кијавица (мед.), 9. Име филмског режисера Јоселианија, 10. Одбрамбени играч, 11. Упишите: њ, т, 12. Велики, грабљив и веома опасан гмизавац, 13. Носач, амалин, 14. Особе склоне моралисању, 15. Спортски коментатор, Гојко, 16. Ознака на моторним уљима, 17. Мушко име, Едвард, 18. Турско мушко име, 20. Муслиманско мушко име, 21. Наша глумица, Мира, 23. Организација афричког јединства (скр.), 24. Ноћни локал, 26. Једна од Сједињених Америчких Држава, 27. Спортски коментатор РТС, Недељко, 28. Камен (песн.), 29. Пети месец у години, 30. Врста мача, 31. Француски државник, Мари Жозеф, 32. Име песника Ракића, 34. Период од 24 часа, 35. Нумерички (скр.), 37. Струк цвећа, 38. Јеврејско мушко име, 40. Мутава, 41. Скандинавско мушко име, 42. Име више места у Србији, 43. Временски термин, 44. Погодак у кошарци, 45. Староегипатско божанство, Птах, 46. Филмски глумац, Цефри, 48. Упишите: с, ј, 49. Символ ренијума.

Новинско-издавачки центар
„ВОЈСКА”
11000 Београд, Браће Југовића 19

ПРЕПОРУЧУЈЕ

310117 **Културна
баштина Србије**

Културна баштина Црне Горе
Културна баштина Републике Српске

Аутори: Сретен Петровић и Љиљана Шево

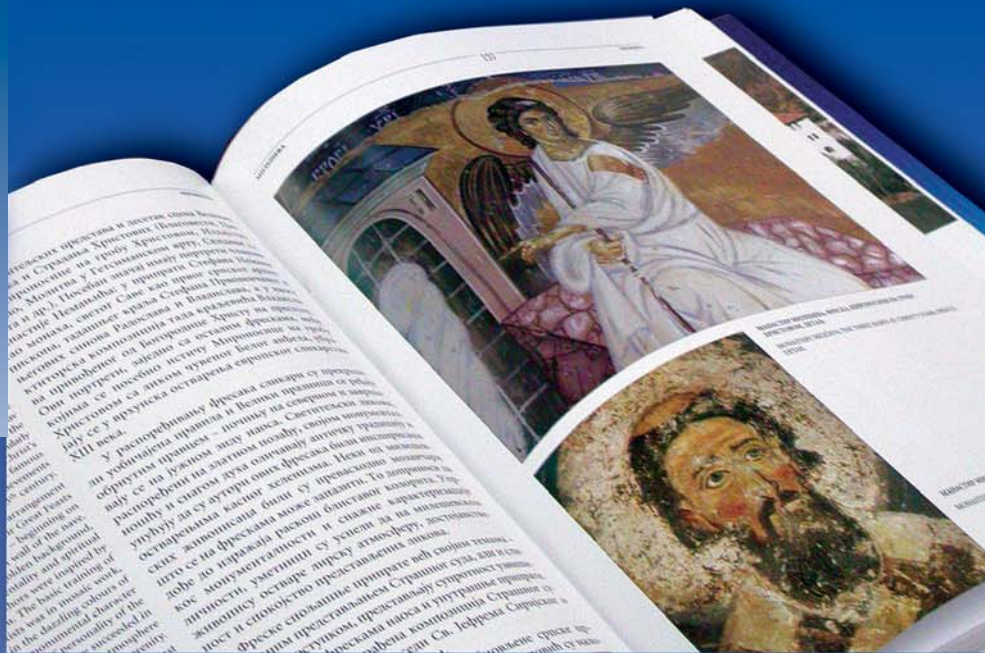
Репрезентативно издање чији је наслов велика препорука. Три књиге, три елитне монографије у једној целини. КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ; КУЛТУРНА БАШТИНА ЦРНЕ ГОРЕ и КУЛТУРНА БАШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ. Аутор прве две је Сретен Петковић, а треће Љиљана Шево. Упоредни текст на српском и енглеском језику прате атрактивне фотографије и илустрације. Угледни аутори нам у најлепшем светлу представљају културно благо које побуђује пажњу јавности широм света а открива корене националног бића, вере и историјске токове на вековима изазовним просторима. Књиге обилују подацима о богатом средњовековном наслеђу, било да су старе тврђаве, манастири, цркве, иконе или дела примењене уметности неговане у крилу православне, католичке, исламске религије или других религија. На тај начин многа историјска и мање позната места отварају нам своје културне ризнице.

Луксузно опремљене, у тврдом повезу, три књиге у кутији, обима 342, 223 и 206 страница, формата 24 x 29 цм. Цена комплета је 18.900,00 динара.

Плаћање се врши унапред. Комплет се испоручује након уплате целокупног износа. Новац се уплаћује на жиро-рачун НИЦ „Војска” 840-49849-58 уз назнаку „за Културну баштину”. Књиге можете купити и решењем о административној забрани.

Наручбеницу и примерак
уплатнице послати на адресу:
НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19,
11000 Београд.

Комплет се може
набавити и у нашој
књижари:
– у Београду,
Васина 22

НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3201-765,
телефакс: 011/3241-363. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЧБЕНИЦА

Наручујем примерака књиге:
КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ; КУЛТУРНА БАШТИНА ЦРНЕ ГОРЕ
и КУЛТУРНА БАШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

по укупној цени од 18.900,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у месечних рата (највише 10)
по динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наручбеницу послати доказ о уплати целокупног износа
увећаног за поштарину у износу 300 динара. Купци на кредит достављају
административну забрану (обаразац се добија од НИЦ „Војска”) оверену
у Војној пошти или предузећу у коме су запослени.
Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....(и)
.....
..... (име, очево име, презиме)

Матични број грађана Број личне карте
..... издате у МУП

Улица и број

Место и број поште Телефон

Датум Потпис наручиоца

Именовани је стално запослен у
..... (назив ВП или предузећа)

Улица и број

телефон Место и број поште

МП Овера овлашћеног лица

Мини постер
ОДБРАНА
Снимио Даримир БАНДА